

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 25 września 2025 r.

Poz. 2152

UCHWAŁA NR XVII/109/2025 RADY GMINY BIERAWA

z dnia 22 września 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bierawa na lata 2025-2028

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 9 i art. 18, ust. 2, pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), po uzyskaniu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 12 czerwca 2025 r., Rada Gminy Bierawa uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bierawa na lata 2025-2028, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bierawa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Przewodniczący Rady

Joachim Morcinek

*Załącznik do Uchwały Nr XVII/109/2025
Rady Gminy Bierawa z dnia 22 września
2025 r. w sprawie uchwalenia „Gminnego
Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy
Bierawa na lata 2025-2028”*

GMINA BIERAWA

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BIERAWA NA LATA 2025-2028

Tytuł	<i>Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bierawa na lata 2025-2028</i>
Zamawiający	<i>Gmina Bierawa ul. Wojska Polskiego 12 47-240 Bierawa www.bierawa.pl ug@bierawa.pl tel.: (77) 487 22 66</i>
Wykonawca	 <i>NaturSpace Sp. z o.o. ul. Paryska 7 45-402 Opole tel. 792-103-880 e-mail: biuro@e-ekologika.pl <u>www.e-ekologika.pl</u></i>
Autorzy	<i>mgr Mariusz Orzechowski mgr inż. Joanna Maier</i>
Data wykonania:	<i>marzec 2025 r.</i>

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
3.1 Akty prawne i wykonawcze	6
3.2 Organy ochrony zabytków	12
3.3 Zadania i kompetencje organów gminy w zakresie opieki nad zabytkami	14
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	16
4.1.1 Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026	16
4.1.2 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)	18
4.1.3 Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030	19
4.1.4 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030	19
4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	20
4.2.1 Program opieki nad Zabytkami Województwa opolskiego na lata 2020-2023	20
4.2.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego	21
4.2.3 Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030	23
4.2.4 Strategia Rozwoju Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do 2030 roku	24
4.2.5 Program opieki nad zabytkami dla powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego	25
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	26
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	26
5.1.1 Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko-Strzeleckiego	26
5.1.2 Gminny Program rewitalizacji Gminy Bierawa na lata 2023-2030	27
5.1.3 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa	29
5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego	29
5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	32
5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy	32
5.2.2 Zarys historii obszaru gminy i rozwój przestrzenny wsi	34
5.2.3 Uwarunkowania przestrzenne rozwoju wsi	41
5.2.4 Krajobraz kulturowy	52
5.2.5 Zabytki nieruchome	52
5.2.6 Zabytki ruchome	67
5.2.7 Zabytki archeologiczne	69
5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	71
5.3.1 Zabytki nieruchome	71
5.3.2 Zabytki ruchome	76
5.3.3 Zabytki archeologiczne	77
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	82
5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	89
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	90
7. Założenia programowe – priorytety, kierunki i zadania programu	92
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	97
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	98
10. Źródła finansowania	98
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	103
12. Akty prawne	104

Spis tabel

Tabela 1. Wykaz stref ochrony konserwatorskiej, ochrony ekspozycji i ochrony archeologicznej wyznaczonych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Gminy Bierawa	42
Tabela 2. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego zlokalizowanych na obszarze Gminy Bierawa	71
Tabela 3. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych z terenu gminy Bierawa ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych województwa opolskiego	72
Tabela 4. Wykaz zabytków ruchomych z terenu gminy Bierawa ujętych w rejestrze zabytków ruchomych województwa opolskiego	76
Tabela 5. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy Bierawa	77
Tabela 6. Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Bierawa	78
Tabela 7. Wykaz zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Bierawa	82
Tabela 8. Wykaz stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Bierawa	86
Tabela 9. Analiza SWOT	90
Tabela 10. Priorytety, kierunki i zadania programu	92

Spis rysunków

Rysunek 1. Gmina Bierawa na tle podziału administracyjnego województwa opolskiego i powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego	32
--	----

1. Wstęp

Program ten stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Bierawa na lata 2021 - 2024, który został przyjęty uchwałą nr XLIV/329/2022 przez Radę Gminy Bierawa dnia 21 marca 2022 r. Program został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

Przedmiotem programu opieki nad zabytkami jest dziedzictwo kulturowe znajdujące się w granicach administracyjnych gminy Bierawa. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców, zdefiniowane poprzez wpis do rejestru zabytków i w formie gminnej ewidencji zabytków. Podstawą merytoryczną programu jest sprecyzowanie przedmiotu działania, czyli określenie najwartościowszych dla gminy obiektów o wartościach architektonicznych, stylistycznych, historycznych i kulturowych, ze szczególnym uwzględnieniem walorów regionalnych, czyli właściwa identyfikacja krajobrazu kulturowego dokonana na podstawie ewidencji wartości zabytkowych.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach. Program ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Głównym odbiorcą gminnego programu opieki jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami programu mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy, władze samorządowe, miejscowe organizacje i osoby zainteresowane dziedzictwem kulturowym. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy Bierawa w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak: odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodząc bowiem powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki i tradycję etnograficzną. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Celem Gminnego programu opieki nad zabytkami jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Celem GPONZ w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 21 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1] jest:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych; turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* [1] poprzez art. 87 ust. 1 nałożyła obowiązek na gminy sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami jest wypełnieniem art. 7 ust. 1 pkt. 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990r. *o samorządzie gminnym* [2]. Na mocy tego artykułu jednostki samorządowe zobowiązane są do zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty poprzez realizację ustawowych zadań własnych, do których należą m.in. sprawy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie sporządzone zostało zgodnie z Poradnikiem metodycznym Narodowego Instytutu Dziedzictwa w zakresie formy i zakresu gminnych programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* [1] GPOZ podlega uchwaleniu przez radę gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1 Akty prawne i wykonawcze

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.

Na obowiązek ochrony zabytków w Polsce wskazuje konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie:

- **Art. 5** - Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka, i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju
- **Art.6** - Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju
- **Art.86** - Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1]

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1] stanowi główny akt prawny, regulujący zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Ustawa niniejsza przede wszystkim określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, cele programów opieki nad zabytkami oraz możliwości finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1] w art. 3 definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku. Zgodnie z definicją ustawową: Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Ustawa wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 Ustawy o.z.o.n.z. przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome** będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome** będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. Ustawa o.z.o.n.z. wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego/planie ogólnym gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków;
- innych zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- parków kulturowych.

Plan ogólny gminy, który zacznie obowiązywać w 2025 roku, jest dokumentem planistycznym o obowiązkowym charakterze i zasięgu całej gminy, zastępującym dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Co ważne, w przeciwieństwie do studium, plan ogólny ma rangę aktu prawa miejscowego, co oznacza, że jego ustalenia będą wiążące przy uchwalaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy. Daje to gminom większą kontrolę nad lokalizacją i charakterem zabudowy, przyczyniając się do ograniczenia zjawiska niekontrolowanego rozprzestrzeniania się zabudowy.

Na uchwalenie planów ogólnych wyznaczono termin do końca 2025 roku; ich brak uniemożliwi prowadzenie jakichkolwiek nowych działań planistycznych na terenie gminy po tej dacie. W kontekście ochrony zabytków, plan ogólny może odgrywać kluczową rolę, ponieważ gminna ewidencja zabytków, prowadzona na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, stanowi jedno ze źródeł informacji wykorzystywanych w sporządzaniu dokumentów planistycznych. Ewidencja ta obejmuje zabytki nieruchome z terenu gminy, które są również uwzględnione w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, i stanowi podstawę do opracowania Programu Opieki nad Zabytkami. Mimo że samo ujęcie zabytku w gminnej ewidencji nie jest formą jego ochrony, umożliwia objęcie takich obiektów ochroną w zapisach planistycznych, takich jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, czy w decyzjach o warunkach zabudowy. Dzięki temu plan ogólny może skutecznie wspierać ochronę dziedzictwa kulturowego, integrując wymogi ochrony zabytków z planowaniem przestrzennym gminy.

Ustawa o samorządzie gminnym [2]

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. 2024 poz. 1465), do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [4]

Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Zgodnie z ustawą o planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. 2024 poz. 1130) w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym powinno uwzględniać się: ład przestrzenny, urbanistykę, architekturę oraz wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy określa się obowiązkowo:

- zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu (art. 15 ust. 2 pkt 3);
- zasady kształtowania krajobrazu (art. 15 ust. 2 pkt 3);
- zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4);
- wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych (art. 15 ust. 2 pkt 5).

Za sporządzenie planów przestrzennych województwa odpowiedzialne są organy samorządu województwa. Prowadzą one analizy i studia oraz opracowują koncepcje i programy, odnoszące się do obszarów i problemów zagospodarowania odpowiednio do potrzeb i celów podejmowanych w tym zakresie prac, a także sporządzają audyt krajobrazowy. Sporządzenie audytów krajobrazowych wymagają zasięgnięcia opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Muszą być w nim ujęte „zabytki objęte formami ochrony zabytków, o których mowa w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1] lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej”. Audyt krajobrazowy uwzględnia obiekty znajdujące się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarach Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) lub obszarach i obiektach proponowanych do umieszczenia na tych listach.

Ustawa Prawo Budowlane [5]

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając: „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Ustawa ta normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa Prawo Ochrony Środowiska [6]

Ustawa mówi m.in. o tym, że ochrona środowiska polega również na zachowaniu wartości kulturowych. Ustawa określa również, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko dla polityk, strategii, planów lub programów należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz budowy farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Ustawa o ochronie przyrody [7]

Zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt. 5 Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień. Ustawa wprowadza definicję „terenów zieleni” jako tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym.

Zgodnie z art. 83a ust. 1 zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku, gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa o gospodarce nieruchomościami [8]

W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską, w tym:

- sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. (art. 13 ust. 4);
- podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków dokonuje się na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 96 ust. 1a);

- oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości gruntowej, na której zlokalizowane są obiekty wpisane do rejestru zabytków może wiązać się z wprowadzeniem przy określaniu sposobu korzystania nabywcy z tej nieruchomości obowiązku odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29 ust. 2);
- cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę (art. 68 ust. 3). Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust.4);
- w przypadku sprzedaży (bądź prawa użytkowania wieczystego) nieruchomości wpisanej w rejestr zabytków prawo pierwokupu przysługuje gminie (art. 109 ust. 1 pkt 4).

Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej [9]

Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie [10]

W myśl ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe. Do strefy zadań organizacji pożytku publicznego (Fundacje i Stowarzyszenia) można zaliczyć działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust.1 pkt 16), które wymienione są w statucie organizacji. Na rzecz działalności statutowej organizacje takie mogą uzyskać w drodze otwartego konkursu ofert zlecenie na realizację zadania publicznego, związanego z ochroną i opieką nad zabytkami, rozumianą zarówno jako dbanie o fizyczny stan zachowania obiektów, jak też ich promocję, popularyzację i działalność edukacyjno-społeczną, opartą o regionalne i ponadregionalne dziedzictwo kulturowe.

Pozostałe akty prawne i wykonawcze

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach regulują przepisy:

- Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. *o muzeach* [11], która określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów;
- Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. *o bibliotekach* [12], która mówi, że biblioteki i zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. *o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* [13].

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się również w rozporządzeniach:

- 1) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne [14];
- 2) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” [15];
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych [16];
- 4) Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56) [17];
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę [18];
- 6) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych [19];
- 7) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych [20];
- 8) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków [21];
- 9) Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 13 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury w sprawie rzeczoznawców ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. 2020 nr 124 poz. 1901) [22];
- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury [23];

3.2 Organy ochrony zabytków

Ustawa o.z.o.n.z. w art. 89 wymienia organy ochrony zabytków, tj. ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (GKZ) oraz wojewodę, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Zgodnie z art. 90 ustawy o.z.o.n.z. Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Generalny Konserwator Zabytków realizuje przypisane mu zadania przy pomocy Departamentu Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy w szczególności:

- 1) opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 3) podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;

- 4) prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- 5) wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- 6) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 7) sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- 7a) koordynowanie działalności wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- 7b) kontrolowanie działalności wojewódzkich konserwatorów zabytków na zasadach określonych w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 224);
- 8) promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;
- 9) organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;
- 10) organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;
- 11) opiniowanie wniosków o nadanie odznaki "Za opiekę nad zabytkami";
- 12) współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
- 13) organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 14) podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności:

- 1) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 3) prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- 4) wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- 5) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych zadań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- 6) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 7) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- 8) upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- 9) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków, jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Do zadań Rady Ochrony Zabytków należy wydawanie opinii w sprawach dotyczących w szczególności:

- 1) Założeń do projektu krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i projektu tego programu;
- 2) Ochrony pomników historii;
- 3) Projektów aktów prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotawczy do działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach. Główna Komisja Konserwatorska wydaje, w szczególności, opinie w sprawach:

- 1) stosowania metod, technologii i materiałów niezbędnych dla ratowania zabytków;
- 2) prawidłowości i zasadności planowanych oraz przeprowadzonych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- 3) sposobu i zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożeń dla poszczególnych zabytków.

Istotną rolę w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami odgrywa również Narodowy Instytut Dziedzictwa posiadający ośrodki regionalne w poszczególnych województwach.

3.3 Zadania i kompetencje organów gminy w zakresie opieki nad zabytkami

Za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli. Zadania odnoszą się zarówno do ochrony zabytków, jak i opieki nad zabytkami, bowiem jednostki samorządu terytorialnego są także właścicielami zabytków nieruchomych i na równi z pozostałymi właścicielami zobowiązane są do opieki nad nimi (art. 5 i art. 71 ustawy o.z.o.n.z.). W myśl art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy *o gospodarce nieruchomościami* [8] gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

Obok zadań własnych, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy *o samorządzie gminnym* [2], ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przekazała jednostkom samorządu terytorialnego znaczące kompetencje w realizacji zadań ochronnych. Jednostki samorządu terytorialnego urzeczywistniając postanowienia programów opieki nad zabytkami uzupełniają działania państwa w zakresie prawnej ochrony zabytków (art. 87 ustawy o.z.o.n.z.): gminy dysponują kompetencjami w zakresie ustanowienia parku kulturowego, prowadzenia gminnych ewidencji zabytków oraz wprowadzania ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16 – 20 ustawy o.z.o.n.z.).

Regulacje w zakresie zadań i kompetencji organów samorządu gminnego w dziedzinie ochrony dóbr kultury zawarte są w dwóch ustawach:

- 1) Ustawa *o samorządzie gminnym* [2] - wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy *o samorządzie gminnym* [2] zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”;
- 2) Ustawa *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* [1] - w art. 81 ust. 1 dopuszcza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zgodnie z art. 77 może obejmować nakłady konieczne na:
 - 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
 - 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;

- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7–15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Zgodnie z Art. 78 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może wynosić do 50% kosztów niezbędnych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru [1]. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1 art. 78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Łączna wysokość dotacji od ministra kultury i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekroczyć określonych limitów.

Dotacje mogą być przyznawane przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Podkreślić należy, że jednostkom samorządu terytorialnego powierzona została troska o zachowanie krajobrazów kulturowych. Zostały one wyposażone w kompetencję tworzenia parków kulturowych, w celu ochrony wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Wprowadzenie formy ochrony w postaci parku kulturowego następuje w formie uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Bierawa zbieżny jest dokumentami planistycznymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na szczeblu krajowym, wojewódzkim i powiatowym. Cele poszczególnych programów i polityk w zakresie ochrony zabytków zostały opisane poniżej.

4.1 *Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bierawa powinien funkcjonować w powiązaniu z dokumentami programowymi opracowywanymi na poziomie kraju. Należą do nich: Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

4.1.1 *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026*

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 z dnia z dnia 8 grudnia 2023, przyjęty przez Radę Ministrów jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o.z.o.n.z. Założenia w nim zawarte określają cele administracji rządowej, służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków, opieki nad zabytkami oraz gospodarowania środkami służącymi do realizacji wyznaczonych celów.

Pierwszym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami był: „Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017”. Program ten został ustanowiony uchwałą Nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” (M.P. poz. 733). Kolejną edycją tego programu był: „Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 – został on ustanowiony uchwałą Nr 82/2019 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022” (M.P. poz. 998).

W najnowszej edycji Krajowego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 dokonano oceny stanu ochrony zabytków w Polsce uwzględniając poszczególne obszary:

- 1) Organizacji i zadań ochrony zabytków w Polsce;
- 2) Stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach;
- 3) Komunikacji, partycypacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Głównym celem Krajowego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 jest: „zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce” w oparciu następujące działania:

- 1) **Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości:**
 - a) Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju;
 - b) Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości;
 - c) Realizacja międzynarodowych zobowiązań.

2) Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków:

- a) Cyfryzacja procesów administracyjnych;
- b) Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków, poprzez:
 - Wdrożenie i rozwój programu AZP+;
 - Digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
 - Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D;
 - Rozwój portalu Zabytek.pl.
- c) Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami uwzględniająca:
 - premię zabytkową;
 - Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami – crowdfunding.

3) Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja):

- a) Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków w obliczu zmian klimatycznych, z uwzględnieniem:
 - Strategii przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków;
 - Wsparcia procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
 - Inicjatywy „Twój dom – dialog z tradycją”;
 - Upowszechnienia tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych poprzez program „Szkola rzemiosł CAD”;
 - Warsztatów konserwatorskich, które umożliwią praktyczną naukę prac konserwatorskich;
 - Wzmacniania kompetencji zawodów rzemieślniczych;
 - Szkolenia dla samorządów dotyczące procesu prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych.
- b) Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego, uwzględniająca działania w zakresie:
 - Włączanie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
 - Prowadzenie badań społecznych i statystycznych dotyczących dziedzictwa kulturowego;
 - Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny;
 - Organizacja kampanii społeczno-edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego;
 - Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom;
 - Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;
 - Utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

Ponadto Krajowy Program zakłada realizację tzw. zagadnień horyzontalnych, czyli tematów priorytetowych. Wśród nich należy zwrócić uwagę na:

- podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju;
- ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości;
- realizacja międzynarodowych zobowiązań;

- cyfryzacja procesów administracyjnych;
- wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków;
- reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych;
- edukacja – podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Wdrażanie programu zakłada ścisłą współpracę Generalnego Konserwatora Zabytków (działającego w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego), wojewódzkich konserwatorów zabytków, urzędu obsługującego ministra kultury i dziedzictwa narodowego, urzędów wojewódzkich oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Narodowego Muzeum Morskiego – instytucji wdrażających program.

4.1.2 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)

Głównym celem Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 jest efektywne wykorzystanie wewnętrznych potencjałów terytoriów oraz ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju. Ma to na celu stworzenie warunków do wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Celami szczegółowymi Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 są:

1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.
3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Strategia KSRR uznaje cyfryzację za podstawowy czynnik stymulujący dostęp obywateli do usług, wraz z płynącymi z tego korzyściami natury ekonomiczno-społecznej. Strategia określa kierunki rozwoju i modernizacji infrastruktury teleinformatycznej i telekomunikacyjnej oraz zakłada stworzenie nowoczesnej infrastruktury łączności elektronicznej poprzez wdrożenie bezprzewodowych sieci nowej generacji (5G).

Zadania w ramach dalszej informatyzacji gospodarki obejmują zapewnienie szerokopasmowego dostępu do Internetu dla jak najszerzej grupy odbiorców, zwłaszcza w obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją, zwiększenie przepustowości sieci oraz edukację cyfrową obywateli, umożliwiającą korzystanie z nowych rozwiązań informatycznych. Celem tych działań jest ułatwienie realizacji procedur administracyjnych oraz pozyskiwanie pracowników gotowych do działania w nowych realiach gospodarczych. Natomiast do działań ukierunkowanych na nowoczesne technologie cyfrowe w procesach rozwojowych regionów zalicza się:

- Rozwój innowacji gospodarczych i technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- Zwiększenie cyfrowej dostępności, jakości i efektywności usług publicznych.
- Budowa bezprzewodowych sieci nowej generacji.
- Wdrażanie koncepcji inteligentnego miasta i wsi przy wykorzystaniu najnowszych technologii oraz otwartych danych.
- Kreowanie społeczeństwa informacyjnego poprzez ograniczenie zjawiska wykluczenia cyfrowego oraz rozwój umiejętności cyfrowych na każdym poziomie.

4.1.3 Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (M.P. poz. 378). SRKS jest jednym z instrumentów realizacji przyjętej uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) (M.P. poz. 260) oraz jedną z dziewięciu horyzontalnych zintegrowanych strategii rozwoju, na których katalog składają się następujące dokumenty:

- Strategia Produktywności 2030;
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030;
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030;
- Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku;
- Polityka energetyczna Polski do 2040 r.;
- Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej.

Głównym celem SRKS 2030 jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie;
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie;
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywność.

Ponadto SRKS 2030 podkreśla znaczenie dziedzictwa kulturowego i pamięci zbiorowej w kształtowaniu więzi społecznych oraz współczesnej tożsamości zbiorowej. Wskazuje, że zabytki, będące częścią dziedzictwa, odzwierciedlają wartości dawnych wspólnot i stanowią fundament formowania się tożsamości zbiorowej na różnych poziomach (lokalnym, regionalnym, krajowym, społecznym, kulturowym, politycznym). W dokumencie zawarto statystyki dotyczące liczby zarejestrowanych zabytków nieruchomych (ok. 77 tys.) i ruchomych (ponad 261 tys.) oraz ich stanu zachowania. Większość zarejestrowanych zabytków wykazuje objawy zniszczenia, co podkreśla konieczność intensyfikacji działań państwa na rzecz ich ochrony. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030 sugeruje, że tworzenie szlaków kulturowych może być skutecznym sposobem na integrację mieszkańców, rozwój turystyki kulturowej i wzmacnianie kapitału społecznego.

4.1.4 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030 (przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r.). Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat. Jest najważniejszym dokumentem dotyczącym ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności

społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1 Program opieki nad Zabytkami Województwa opolskiego na lata 2020-2023

Program opieki nad Zabytkami Województwa opolskiego na lata 2020-2023 został przyjęty Uchwałą Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.

Program określa kluczowe założenia strategii dla zarządzania, ochrony oraz promocji dziedzictwa kulturowego w województwa opolskiego, które są niezbędne dla zapewnienia trwałości i rozwoju regionu. Misją jest pogłębianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowanie świadomości społecznej oraz odpowiedzialności za jego ochronę. Skuteczna ochrona dziedzictwa jest fundamentem dbałości o przyszłość regionu oraz jego zrównoważony rozwój. Opolszczyzna to region, w którym współczesne i tradycyjne kultury przenikają się, tworząc wspólne dziedzictwo kulturowe. Mieszkańcy województwa są świadomi wartości dziedzictwa, postrzeganego nie tylko jako pamiątka przeszłości, ale także jako element kształtujący tożsamość regionu. To dziedzictwo inspirowa społeczność do podejmowania działań na rzecz dalszego rozwoju zarówno województwa, jak i poszczególnych społeczności lokalnych.

Województwo Opolskie stawia na wzmacnianie swojego potencjału poprzez skuteczną ochronę zasobów materialnych i niematerialnych, szanując przy tym tradycje oraz wprowadzając współczesne rozwiązania. Dzięki współpracy z różnymi podmiotami oraz dostępowi do odpowiednich narzędzi i systemów, region skutecznie dba o swoje dziedzictwo. W ten sposób przyczynia się do rozwoju turystyki, aktywizacji społecznej oraz wzrostu gospodarczego, a także do budowy trwałej wartości kulturowej i społecznej.

Program opieki nad Zatykami Województwa opolskiego na lata 2020-2023 określa dwa główne cele strategiczne, które są wspierane przez szczegółowe priorytety:

Cel strategiczny I - Skuteczna ochrona i opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym:

- Priorytet I: Utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego;
- Priorytet II: Badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego;
- Priorytet III: Ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze;
- Priorytet IV: Profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny II - Zasoby dziedzictwa kulturowego jako źródło tożsamości i wyznaczania kierunków rozwoju województwa opolskiego:

- Priorytet I: Zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej;
- Priorytet II: Rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego;
- Priorytet III: Edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe;
- Priorytet IV: Świadome wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu.

4.2.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (PZPWO) przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego NR XLVIII/505/2010 z dnia 8 września 2010r. jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem Planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego, z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

PZPWO tematykę związaną z ochroną zabytków opisuje w rozdziale 7. „Polityka przestrzenna w przekroju podstawowych dziedzin zagospodarowania przestrzennego”, pkt 7.3. „Dziedzictwo kulturowe”. Głównymi celami polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są:

1) Utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa:

- tworzenie uwarunkowań przestrzennych sprzyjających zachowaniu tożsamości historycznej regionu;
- obejmowanie ochroną prawną najcenniejszych zasobów dziedzictwa kulturowego (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, pomniki historii, parki kulturowe);
- rewaloryzacja zabytkowych centrów miast i wsi;
- poprawa stanu zachowania krajobrazu kulturowego i dziedzictwa regionalnego oraz odnowa wsi z zachowaniem jej historycznego charakteru;
- ochrona dziedzictwa archeologicznego;

- rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa;
- rozwój instytucji opieki nad zabytkami;
- realizacja zadań własnych samorządu województwa w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

2) Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego:

- uznanie dziedzictwa kulturowego za bogactwo stymulujące rozwój gospodarczy,
- wstrzymanie procesu degradacji założeń parkowo-pałacowych,
- wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych,
- wspieranie działań istniejących szlaków tematycznych oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych, obejmujących charakterystyczne dla województwa, cenne zespoły i obiekty zabytkowe.

3) Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej:

- wspieranie działań zmierzających do udokumentowania i udostępniania dziedzictwa kulturowego;
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego do promocji regionu województwa opolskiego,
- edukacja społeczeństwa dot. regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- powołanie instytucji do spraw dziedzictwa i współpraca z już istniejącymi,
- współpraca między regionami,
- edukacja społeczeństwa dot. regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- powołanie nowych instytucji do spraw dziedzictwa i współpraca z już istniejącymi,
- tworzenie izb pamięci narodowej,
- współpraca między regionami.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego w zakresie dziedzictwa kulturowego wymienione w PZPWO uznaje się:

- 1) zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historyczne;
- 2) obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie m.p.z.p. z określeniem stref ochrony konserwatorskiej;
- 3) nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w m.p.z.p.,
- 4) kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych;
- 5) wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem;
- 6) oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy;
- 7) harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji;
- 8) zachowanie mieszkalno-usługowego charakteru centrów miast, eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego;
- 9) inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

PZPWO określa kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wskazując na konieczność:

- 1) ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego;
- 2) ochrony historycznych układów przestrzennych;
- 3) ochrony obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego, w tym dóbr kultury współczesnej;
- 4) ochrony dziedzictwa archeologicznego;
- 5) ochrony materialnych i niematerialnych przejawów tradycji kultury ludowej;
- 6) ochrony miejsc pamięci narodowej i świadectw przeszłości historycznej;
- 7) wykorzystania elementów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju regionu.

W celu skutecznej ochrony krajobrazu kulturowego, wielkoobszarowego przewiduje następujące kierunki działań:

- 1) ograniczenie rozpraszania zabudowy poprzez rozwój budownictwa na zasadzie dogęszczania istniejących jednostek osadniczych;
- 2) niewprowadzanie obiektów agresywnych krajobrazowo tzn. o dużych kubaturach, wysokich kominach itp.;
- 3) preferowanie zabudowy nawiązującej do cech regionalnych (układ kalenicy, pokrycie dachu, kształt bryły budynku, zagospodarowanie działki) i krajobrazu;
- 4) utrzymanie regionalno-historycznej skali i struktury jednostek osadniczych;
- 5) stosowanie szczegółowych wytycznych architektonicznych dla nowopowstającego budownictwa zagrodowego, mieszkaniowego oraz usługowego i ich egzekwowanie;
- 6) izolowanie zielenią obiektów dysharmonijnych;
- 7) łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego poprzez ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem architektonicznym.

4.2.3 Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego Nr XXXIV/355/2021 w dniu 4 października 2021 roku. Rozwój województwa opolskiego do roku 2030 realizowany będzie na kilku, ściśle powiązanych ze sobą poziomach. W województwie opolskim przyjęto hierarchiczny układ pięciu poziomów planowania obejmujący: wizję, wyzwania, cele strategiczne, cele operacyjne i działania. To podejście zapewnia spójność i strukturę w procesie planowania oraz realizacji strategii rozwoju regionu, a także ułatwia monitorowanie postępów i efektywności działań. Wizja rozwoju województwa opolskiego do 2030 roku zakłada, że będzie to region ceniony za jakość życia, wynikającą z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności: dynamiki i równowagi, nowoczesności i tradycji oraz otwartości i integracji. Opolskie ma być regionem, który wykorzystuje swoje położenie, przyrodę, wielokulturowość i współpracę jako siłę. Jednocześnie będzie to region wielofunkcyjny, aktywnie uczestniczący w światowych trendach, dostosowujący się do zmian i zaspokajający potrzeby mieszkańców oraz gości. Region opolski ma spełniać oczekiwania mieszkańców dzięki rozwiniętej ofercie pracy i usług społecznych, harmonijnemu życiu rodzinnemu i zawodowemu oraz zrównoważonemu rozwojowi środowiskowemu. Będzie to region z rozwiniętą infrastrukturą komunikacyjną i kapitałem ludzkim, kultywujący śląską tradycję i łączący rozwój obszarów miejskich i wiejskich. Opolskie ma również korzystać z potencjału wynikającego z wielokulturowości, rozwijać interkulturowość, być dostępne komunikacyjnie i oferować różnorodne usługi publiczne. Region ten ma cechować się tolerancją wobec nowych idei i postaw oraz współpracą międzynarodową, co przyczyni się do pogłębienia integracji regionu i rozwoju kreatywności.

Województwo opolskie charakteryzuje się różnorodnym potencjałem zasobów środowiskowych, w tym bogatą różnorodnością biologiczną, walorami przyrodniczo-krajobrazowymi oraz wysokim potencjałem rolniczym. W regionie znajdują się cenne miejsca takie jak: Stobrowski Park Krajobrazowy, obszar doliny Małej Panwi z jeziorami turawskimi oraz wykopaliska paleontologiczne w Krasiejowie. Stan środowiska wymaga jednak poprawy, szczególnie w zakresie zanieczyszczenia powietrza i jakości wód. Region posiada równomiernie rozwiniętą sieć osadniczą, dobrą dostępność do szerokopasmowego Internetu, ale wymaga dalszego rozwoju infrastruktury, zwłaszcza na terenach wiejskich. Opolskie ma duży potencjał do rozwoju krótkoterminowej turystyki dzięki bogactwu przyrodniczemu, zabytkom i interesującym miejscom, a także wydarzeniom kulturalnym. Ważne jest rozwijanie infrastruktury sportowo-rekreacyjno-kulturowej oraz promocja i rozwój niszowych produktów turystycznych. Mieszkańcy regionu cechują się wysokim poziomem zaufania i aktywnością społeczną, co sprzyja rozwojowi lokalnego kapitału społecznego.

W dokumencie wyznaczono szereg celów strategicznych, jednak nie zawierają one zbyt wielu odniesień do tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego. Najbardziej zbliżone do niej są działania w ramach Celu Strategicznego: „Ceniona marka regionu”. W ramach tego celu przewidziane są różnorodne działania mające na celu zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego regionu. Obejmują one zintegrowane zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem, popularyzację wiedzy o regionie i jego mieszkańcach z różnych kręgów kulturowych, kultywowanie lokalnych tradycji oraz etosu pracy i solidności. Inicjatywy te obejmują również upamiętnianie ważnych wydarzeń historycznych, promocję i rozwój dziedzictwa kulinarnego, działania na rzecz zachowania i przystosowania zabytków do nowych funkcji użytkowych, szczególnie związanych z kulturą, turystyką i edukacją, a także wsparcie dla tworzenia parków kulturowych. Kolejnym nawiązaniem do działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego jest cel strategiczny: „Trwałe więzi społeczne”. W ramach tego celu przewidziano działania mające na celu rozwój społeczeństwa wielokulturowego. Obejmują one wsparcie inicjatyw promujących otwartość i tolerancję, rozwój wielokulturowości, integrację międzykulturową oraz tożsamość regionalną. Istotne jest także wspieranie działań na rzecz zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych, takich jak mniejszość śląska, oraz rozwój edukacji kulturowej. Działania te obejmują również wsparcie integracji cudzoziemców i reemigrantów.

4.2.4 Strategia Rozwoju Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do 2030 roku

Strategia Rozwoju Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do 2030 roku została przyjęta Uchwałą Nr LIV/465/2023z dnia 28 marca 2023 r. W 2022 roku zakończył się okres obowiązywania "Strategii Rozwoju Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do 2022 roku", która zastępowała dokument "Międzygminno-Powiatowej Strategii Rozwoju Wspólnoty Kędzierzyńsko-Kozielskiej". Poprzedni dokument strategii przyjęty Uchwałą Nr XIII/113/2015 Rady Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego z dnia 17 grudnia 2015 roku, zakładał rozwój powiatu do 2022 roku. Powiat Kędzierzyńsko-Kozielski, podobnie jak Polska i cała Europa, przeszedł znaczące zmiany, ugruntowując swoją pozycję w strukturach Unii Europejskiej, poprawiając jakość życia mieszkańców oraz wspierając wzrost gospodarczy. Realizacja zadań kolejnych edycji strategii była utrudniona m.in. przez sytuację geopolityczną w Europie oraz pandemię SARS-CoV-2. Udało się jednak zrealizować wiele projektów infrastrukturalnych. Nowa strategia ma na celu precyzyjne określenie przyszłych wyzwań i szans oraz poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie im najwyższych jakościowo usług społecznych. Dokument ten został opracowany przez zespół Wydziału Rozwoju Gospodarczego i Współpracy Zagranicznej Starostwa Powiatowego w Kędzierzynie-Koźlu.

Cele szczegółowe służące realizacji celu strategicznego obejmują:

- wzmocnienie integralności powiatu w relacjach między Kędzierzynom-Koźlem a gminami wiejskimi;
- wdrażanie wspólnotowej polityki spójności na szczeblu powiatowym;
- zacieśnienie współpracy między miastem a gminami wiejskimi, co jest niezbędne dla realizacji wspólnych działań;
- wspieranie inicjatyw regionalnych mających na celu rozwiązanie problemu depopulacji;
- wspieranie społeczności w kreowaniu rozwoju.

Dziedzictwo kulturowe powiatu zostało scharakteryzowane w rozdziale 4 strategii – „Dziedzictwo kulturowe – osadnictwo na terenie powiatu i główne zasoby kultury”. Ten rozdział strategii opisuje strukturę osadniczą oraz dziedzictwo kulturowe Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego. Skupia się na charakterystyce głównych obszarów zamieszkałych, w tym historycznego miasta Kędzierzyn-Koźle, które powstało z połączenia kilku miejscowości w 1975 roku. Koźle, będące jednym z głównych ośrodków, ma genezę wczesnośredniowieczną i istotne znaczenie strategiczne ze względu na lokalizację nad Odrą i skrzyżowanie ważnych szlaków handlowych. Rozdział 4 podkreśla walory kulturowe i historyczne Koźla oraz wskazuje na jego potencjał rozwojowy. Opisuje również różnorodną strukturę osadniczą miasta Kędzierzyn-Koźle, która obejmuje tereny przemysłowe oraz leśne. Omówiona jest także ustawa o ochronie zabytków oraz różne formy ochrony zabytków, takie jak wpis do rejestru, uznanie za pomnik historii czy utworzenie parku kulturowego. Ważnym elementem tego rozdziału są cenne układy przestrzenne urbanistyczne i ruralistyczne, które posiadają istotne walory kulturowe i historyczne oraz powinny być uwzględniane przy kształtowaniu nowej zabudowy. Ponadto, rozdział ten porusza tematykę wielokulturowości dziedzictwa powiatu oraz bogactwa kultury niematerialnej, w tym zabytkowych świątyń, dworów i pałaców.

Głównym celem rozwoju powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego w okresie 2023-2030 jest ochrona zabytków, a priorytetem w kierunku wzrostu atrakcyjności powiatu jest promocja historii, kultury i potencjału. Aby osiągnąć ten cel, polityka przestrzenna w zakresie turystyki powinna koncentrować się na ochronie, rewitalizacji, konserwacji i odbudowie obiektów oraz układów zabytkowych, a także innych obiektów kultury. Ważnym elementem tej polityki jest również rozwój systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu subregionalnym. Propozycje projektów w tym obszarze obejmują między innymi wytyczenie szlaku tematycznego związanego z historią i różnorodnością biologiczną Koźla.

4.2.5 Program opieki nad zabytkami dla powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego

Powiatowy Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2011-2014 został przyjęty Uchwałą Rady Powiatu XLV/278/2010 dnia 26 października 2010 roku. Biorąc pod uwagę lata programowania (2011-2014) brak jest możliwości powiązania wyznaczonym w nim celów z Programem opieki nad zabytkami dla gminy Bierawa na lata 2025-2028. Priorytetem jest więc aktualizacja Powiatowego Programu opieki nad zabytkami dla Województwa Kędzierzyńsko-Kozielskiego w zakresie oceny stanu środowiska kulturowego oraz wyznaczenia nowych celów i priorytetów działań na najbliższe lata.

Do chwili obecnej Powiatowy Program Opieki Nad Zabytkami nie został zaktualizowany. Ostatnia wersja programu obejmowała lata 2011-2014.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 *Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy*

Podstawowymi dokumentami strategicznymi, planistycznymi i programowymi na szczeblu gminnym, są:

- 1) Strategia Rozwoju Gminy Bierawa;
- 2) Plany Odnowy Miejscowości;
- 3) Aktualizacja Programu ochrony środowiska dla Gminy Bierawa;
- 4) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego;
- 5) Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy Bierawa.

5.1.1 *Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko-Strzeleckiego*

Subregion Kędzierzyńsko-Strzelecki został powiększony w 2021 roku o teren gminy Kolonowskie. Obecnie subregion ten obejmuje gminy zlokalizowane na terenie powiatu strzeleckiego: gmina Ujazd, gmina Leśnica, gmina Strzelce Opolskie, gmina Zawadzkie, gmina Jemielnica oraz gmina Kolonowskie. Dodatkowo subregion ten obejmuje gminy położone w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim: gmina Kędzierzyn-Koźle, gmina Reńska Wieś, gmina Cisek, gmina Bierawa, gmina Pawłowiczki i gmina Polska Cerkiew. W skład KSSOF nie wchodzi gmina Izbicko. Partnerami Stowarzyszenia są dwa powiaty: kędzierzyńsko-kozielski i strzelecki.

Celem działania w ramach Stowarzyszenia jest przede wszystkim wspieranie i rozwijanie idei samorządu terytorialnego oraz rozwój społeczno-gospodarczy członków KSSOF. Cele te są realizowane poprzez:

- Wspólne planowanie rozwoju - uzgadnianie i rozstrzyganie zagadnień rozwojowych;
- Promowanie partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego i innych podmiotów;
- Podejmowanie wspólnych inicjatyw gospodarczych i społecznych;
- Pozyskiwanie środków finansowych na realizację przedsięwzięć prorozwojowych i wspólną realizację projektów.

Celami strategicznymi Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko-Strzeleckiego na lata 2021-2030 jest:

- Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych oraz wydajny układ komunikacyjny;
- Dywersyfikacja struktury gospodarczej Subregionu przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych – dziedzictwa przyrody i kultury;
- Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza i środowiska naturalnego;
- Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego na obszarze subregionu w odniesieniu do zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych, zapewnienie zintegrowanego systemu zarządzania kryzysowego;
- Wzmacnianie kapitału społecznego i ludzkiego subregionu na rzecz konkurencyjnej gospodarki na bazie uzupełniających się specjalizacji w ramach zintegrowanego systemu edukacyjnego;

- Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia;

5.1.2 *Gminny Program rewitalizacji Gminy Bierawa na lata 2023-2030*

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Bierawa na lata 2023-2030 to dokument operacyjny o charakterze lokalnym. Obszar, który ma zostać poddany rewitalizacji, został szczegółowo wyodrębniony na podstawie zbioru wskaźników odnoszących się do sytuacji społeczno-gospodarczej samorządu. Metodologia przyjęta do przeprowadzenia delimitacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji Bierawy opierała się głównie na mierzalnych zmiennych dotyczących sytuacji społecznej (demografia, kapitał społeczny, bezpieczeństwo publiczne, pomoc społeczna oraz rynek pracy), gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej i technicznej na danym obszarze. W ramach programu rewitalizacji Gminy Bierawa na lata 2023-2030 przeprowadzane są: remonty obiektów zabytkowych, obiektów chronionych ustawieniami MPZP, termomodernizacje budynków, Wymiana źródła ciepła, warsztaty rękodzieła i kulinarne przy Klubie Senior +, budowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, kompleksowa modernizacja budynków.

W gminie Bierawa jako obszar zdegradowany, w którym koncentrują się negatywne zjawiska zarówno społeczne, jak i gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne oraz techniczne, wyznaczono teren, w obręb którego wchodzi następujące podobszary: Bierawa, Brzeźce, Dziergowice, Grabówka, Korzonek, Ortowice.

W gminnym programie rewitalizacji wyznaczono 3 podobszary rewitalizacji, które zmagają się z największą koncentracją negatywnych zjawisk społecznych i pozaspółecznych. Poniżej zestawiono te obszary:

- Podobszar rewitalizacji – Brzeźce
- Podobszar rewitalizacji – Dziergowice;
- Podobszar rewitalizacji – Księża Łąka.

Brzeźce

Brzeźce zmagają się z występowaniem niszczących obiektów zabytkowych częściowo niedostosowanych do pełnionych funkcji społecznych i gospodarczych. Występują tam obiekty zabytkowe: kapliczka z 1786r. z zabytkową figurą św. Jana Nepomucena jak i również zabytkowa zabudowa ulicy Nowej, zabytkowy obiekt dawnego hotelu z salą Ludową. W Brzeźcach przebiega szlak Powstańców Śląskich. Opisywane jest liczne występowanie pomników przyrody, będących świadectwem bogatego dziedzictwa przyrodniczego. Brzeźce mają zagospodarowane tereny zielone, które są bardzo dobrze wkomponowane w układ zabudowy, w tym parki, tereny zielone oraz pomniki przyrody. Wymienione wyżej potencjały mogą usprawnić i umożliwić planowany proces rewitalizacji obszaru poddawanemu rewitalizacji.

Dziergowice

Podobszar rewitalizacji Dziergowice jest położony w południowej części gminy Bierawa. Kluczowym czynnikiem decydującym o możliwościach rozwojowych tego podobszaru rewitalizacji jest bliskość dwóch dużych ośrodków miejskich: miasta Kędzierzyn-Koźle oraz miasta Gliwice, wykazując z tym możliwe silne powiązania funkcjonalne (rynek pracy, edukacja). Ważną okolicznością w tym aspekcie jest notowana współcześnie tendencja szukania zatrudnienia w mieście, a zamieszkania na

obszarach wiejskich. Nie bez znaczenia jest również sąsiedztwo kompleksu leśnego Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich. Dziergowice charakteryzuje uporządkowany układ przestrzenny. Dominuje zabudowa, głównie mieszkaniowa oraz występują obiekty użyteczności publicznej oraz przedsiębiorstwa. Wytyczony podobszar rewitalizacji obejmuje teren, o największym znaczeniu dla potencjalnego rozwoju, wykorzystania występujących potencjałów do pobudzenia aktywności społecznej i gospodarczej. Do istotnych problemów podobszaru rewitalizacji zaliczyć może te dotyczące infrastruktury oraz środowiska naturalnego. Dotyczy to przede wszystkim budynków użyteczności publicznej, ważnych z punktu widzenia świadczenia usług publicznych, ważnych z punktu widzenia mieszkańca. Budynki komunalne będące we władaniu Gminy Bierawa wymagają znacznych nakładów finansowych na naprawy, remonty oraz na poprawę efektywności energetycznej. Podobnie jak w Brzeźcach na terenie Dziergowic występują obiekty publiczne (zabytkowe), niszczące, częściowe niedostosowane do pełnienia funkcji społecznych i gospodarczych. Widoczny jest również brak środków finansowych gminy na rewitalizację obiektów parkowych, oświatowych, sportowych. "Dziergowice posiadają sąsiedztwo kompleksu leśnego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich. Występują tam zagospodarowane tereny zielone, bardzo dobrze wkomponowane w układ zabudowy, w tym parki, tereny zielone oraz pomniki przyrody. Pomniki przyrody są świadectwem bogatego dziedzictwa przyrodniczego. Walory przyrodnicze sprzyjają rozwojowi rekreacji. Obiekty użyteczności publicznej są stale poddawane procesowi termomodernizacji. Te potencjały znacznie ułatwią zaplanowany proces rewitalizacji.

Dziergowice charakteryzują się także żywym czynnikiem religijnym, pielęgowanymi obrzędami oraz aktywnie działającymi grupami społecznymi. Duża liczba mieszkańców jest skłonna do współpracy w różnych organizacjach. W miejscowości występują obiekty zabytkowe wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków, tj. kaplica cmentarna z 1794 roku, cmentarz parafialny oraz mogiły zbiorowe powstańców śląskich na cmentarzu rzymskokatolickim. Inne obiekty zabytkowe to: rzymskokatolicki Kościół parafialny pw. św. Anny w Dziergowicach, kaplica św. Jana, pomnik czynu powstańczego, groby powstańców śląskich, kapliczki i krzyże przydrożne, stare domy oraz stare drzewa. Przez podobszar rewitalizacji przebiega także Szlak Powstańców Śląskich.

Księża Łąka

Podobszar rewitalizacji Księża Łąka jest położony w południowej części gminy Bierawa. Kluczowym czynnikiem decydującym o możliwościach rozwojowych tego podobszaru rewitalizacji jest bezpośrednie sąsiedztwo kompleksu leśnego Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich. W przeprowadzonym procesie delimitacji podobszar rewitalizacji został wyodrębniony z podobszaru zdegradowanego Dziergowice. O wyodrębnieniu decydowała znaczna marginalizacja (terytorialna i społeczna) oraz potencjał w dziedzinie turystyki, który może przełożyć się na rozwój całej gminy.

Na terenie Księżej Łąki widoczny jest brak środków finansowych gminy na rewitalizację obiektów parkowych, oświatowych oraz sportowych. Istnieją liczne wyzwania inwestycyjne w zakresie infrastruktury społecznej, na które brakuje środków budżetowych. Dodatkowo, rosną koszty realizacji inwestycji gminnych, a stan dróg gminnych jest zły. Niewykorzystywane obiekty są niedostosowane do świadczenia usług turystycznych.

Jednakże, potencjałem rewitalizacyjnym Księża Łąki są:

- Sąsiedztwo kompleksu leśnego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich,
- Przebiegający przez podobszar rewitalizacji Szlak Cysterski,

- Udokumentowana historia miejscowości oraz tradycje przekazywane z pokolenia na pokolenie,
- Warunki do tworzenia obiektów infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, spokój i cisza.

Tereny zalewowe

Jako podobszar gminnego programu rewitalizacji uwzględniono tereny zalewowe. W Gminie Bierawa tereny wzdłuż Odry i Bierawki stanowią naturalny obszar zalewowy, co znacząco wpływa na lokalną gospodarkę podczas okresów powodziowych. Strefa ryzyka powodzi wzdłuż rzeki Bierawki może sięgać szerokości do 600 metrów, a prawdopodobieństwo powodzi wynosi 1%. Podobszary rewitalizacji w gminie Bierawa (Brzeźce i Księża Łąka) znajdują się na terenach szczególnego zagrożenia powodzią. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Bierawa na lata 2023-2030 uwzględni wymogi prawne dla tych terenów. Obszary te obejmują tereny z prawdopodobieństwem powodzi wynoszącym 1% lub 10%, tereny między linią brzegu a wysokim brzegiem oraz pasy techniczne.

Projekty na obszarach zalewowych muszą spełniać szczególne przepisy, w tym zakazy dotyczące m.in. lokalizacji nowych cmentarzy, gromadzenia ścieków, nawozów naturalnych, środków chemicznych oraz innych substancji lub materiałów, które mogą zanieczyścić wody, a także przetwarzania i składowania odpadów. Projekty rewitalizacyjne na terenach wysokiego ryzyka powodzi będą wymagały odpowiednich technologii, materiałów oraz środków zabezpieczających, aby zminimalizować potencjalne straty powodziowe.

5.1.3 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa

Trzecią edycję studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa przyjęto uchwałą Nr LII/372/2022 Rady Gminy Bierawa z dnia 17 października 2022 r.

Studium omawia zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków na terenie gminy Bierawa. Wskazuje się na konieczność ochrony obszarów o wysokich wartościach historyczno-kulturowych, wyznaczając strefy, w których wprowadza się szczególne zasady dotyczące ochrony układów przestrzennych, materiałów budowlanych, formy elewacji oraz wysokości zabudowy.

Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków ustala się zakaz wprowadzania zmian mogących obniżyć ich walory, takich jak nieodpowiednie materiały czy uciążliwe funkcje. Ponadto, wszystkie prace konserwatorskie czy remonty tych obiektów muszą być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Zasady ochrony obejmują również obiekty wpisane do ewidencji zabytków, dla których zachowanie historycznej formy i detali architektonicznych jest obowiązkowe, a nowa zabudowa w ich otoczeniu musi harmonizować z istniejącym charakterem przestrzeni. W dokumencie odnosi się również do obiektów współczesnych, które mają wysoką wartość artystyczną lub historyczną, ale na terenie gminy Bierawa nie zostały wskazane takie dobra kultury. Ponadto, gmina nie posiada audytu krajobrazowego, w związku z czym nie wyznaczono krajobrazów priorytetowych.

5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

W skutecznej ochronie zabytków pomocne są ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Przy przygotowywaniu powyższych planów rozpatruje się skuteczne możliwości ochrony zabytków podczas realizacji inwestycji, określa się niezbędne rozwiązania zapobiegające zagrożeniom dla zabytków oraz ustala się sposoby przywracania zabytków do jak najlepszego stanu.

Obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 4 ustanawia cztery formy ochrony zabytków. Wśród nich wymienia „ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego”. Także ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 1 stanowi, że w planowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (...) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (...).

Celem planowania przestrzennego jest zorganizowanie struktury określonego obszaru w taki sposób, aby życie człowieka jako jednostki i życie społeczeństwa jako zbiorowości mogło rozwijać się w jak najdogodniejszych warunkach. Planowanie przestrzenne polega na wyborze elementów materialnych struktury przestrzennej, odpowiednim rozmieszczeniu ich na planowanym obszarze i ich wzajemnym powiązaniu.

W gminie Bierawa wszystkie sołectwa posiadają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego z ustaleniami dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, objętych gminną ewidencją zabytków i dla stref ochrony konserwatorskiej. Należą do nich:

- 1) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Stara Kuźnia przyjęty uchwałą Nr X/59/2003 Rady Gminy Bierawa z dnia 08 sierpnia 2003r.;
- 2) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Ortowice przyjęty uchwałą Nr X/60 /2003 Rady Gminy Bierawa z dnia 08 sierpnia 2003r.;
- 3) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla osiedla Korzonek przyjęty uchwałą Nr X/61/2003 Rady Gminy Bierawa z dnia 08 sierpnia 2003r.;
- 4) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Brzeźce przyjęty uchwałą Nr X/62/2003 Rady Gminy Bierawa z dnia 08 sierpnia 2003r.;
- 5) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Solarnia przyjęty uchwałą Nr X /63 /2003 Rady Gminy Bierawa z dnia 08 sierpnia 2003r.;
- 6) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Goszyce przyjęty uchwałą Nr XIX/145/2004 Rady Gminy Bierawa z dnia 26.04.2004r.;
- 7) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Stare Koźle przyjęty uchwałą Nr XIX/146/2004 Rady Gminy Bierawa z dnia 26.04.2004r.;
- 8) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Grabówka przyjęty uchwałą Nr XXVII/183/2004 Rady Gminy Bierawa z dnia 10 grudnia 2004 r.;
- 9) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectw Bierawa przyjęty uchwałą Nr XXXIV/246/2005 Rady Gminy Bierawa z dnia 22 sierpnia 2005 r.;
- 10) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Kotlarnia przyjęty uchwałą Nr XXXIV/247/2005 Rady Gminy Bierawa z dnia 22 sierpnia 2005 r.;
- 11) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Lubieszów przyjęty uchwałą Nr XXXV/260/05 Rady Gminy Bierawa z dnia 16 września 2005 r.;
- 12) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Dziergowice przyjęty uchwałą Nr XV/98/07 Rady Gminy Bierawa z dnia 26 listopada 2007 r.;
- 13) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów pod budowę zbiornika przeciwpowodziowego oraz zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Bierawa dla poszczególnych sołectw przyjęty uchwałą Nr XXVI/178/08 Rady Gminy Bierawa z dnia 24 września 2008 r.;
- 14) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectw Dziergowice i Brzeźce przyjęty uchwałą Nr XLIX/385/10 Rady Gminy Bierawa z dnia 27 września 2010 roku.

- 15) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla terenów kopalnictwa odkrywkowego w sołectwach Bierawa i Lubieszów przyjęty uchwałą Nr LI/396/10 Rady Gminy Bierawa z dnia 10 listopada 2010 r.;
- 16) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla poszczególnych sołectw przyjęta uchwałą Nr XI /76 /2011 Rady Gminy Bierawa z dnia 12 września 2011 r.;
- 17) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla wsi Brzeźce przyjęta uchwałą Nr XXII/149/2012 Rady Gminy Bierawa z dnia 18 czerwca 2012 r.;
- 18) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectwa Kotlarnia przyjęty uchwałą Nr XLIII/297/2014 Rady Gminy Bierawa z dnia 13 maja 2014 r.;
- 19) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla terenów położonych w sołectwach Bierawa i Lubieszów przyjęty uchwałą Nr X/77/2015 Rady Gminy Bierawa z dnia 19 października 2015 r.;
- 20) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla terenu położonego w obrębie Bierawa przyjęty uchwałą Nr XVII/129/2016 Rady Gminy Bierawa z dnia 1 czerwca 2016 r.;
- 21) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectw Bierawa, Stare Koźle i Brzeźce przyjęty uchwałą Nr XXXV/226/2017 Rady Gminy Bierawa z dnia 9 października 2017 r.;
- 22) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla terenu położonego w obrębie Dziergowice przyjęty uchwałą Nr XL/253/2018 Rady Gminy Bierawa z dnia 12 lutego 2018 r.;
- 23) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectw Lubieszów, Dziergowice i Solarnia przyjęty uchwałą Nr XLV/285/2018 Rady Gminy Bierawa z dnia 18 czerwca 2018r.;
- 24) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectw Lubieszów, Dziergowice i Solarnia - etap 2 przyjęty uchwałą Nr VI/61/2019 Rady Gminy Bierawa z dnia 27 maja 2019 r.;
- 25) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla terenu położonego w sołectwie Bierawa przyjęta uchwałą Nr XIII/102/2019 Rady Gminy Bierawa z dnia 2 grudnia 2019 r.;
- 26) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla terenu położonego w obrębie Solarnia przyjęta uchwałą Nr XIII/103/2019 Rady Gminy Bierawa z dnia 2 grudnia 2019 r.;
- 27) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w sprawie wschodniego obszaru gminy Bierawa obejmującego sołectwa Grabówka, Korzonek, Ortowice, Stara Kuźnia, Kotlarnia i Goszyce przyjęty uchwałą Nr XIII/104/2019 Rady Gminy Bierawa z dnia 2 grudnia 2019 r.;
- 28) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w sprawie wschodniego obszaru gminy Bierawa obejmującego sołectwa Grabówka, Korzonek, Ortowice, Stara Kuźnia, Kotlarnia i Goszyce - etap 2 przyjęty uchwałą Nr XX/143/2020 Rady Gminy Bierawa z dnia 20 kwietnia 2020 r.;
- 29) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w granicach złoża kruszyw naturalnych „Bierawa” w gminie Bierawa przyjęty uchwałą Nr XXV/181/2020 Rady Gminy Bierawa z dnia 14 września 2020 r.;
- 30) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w granicach złoża kruszyw naturalnych „Bierawa 2” w gminie Bierawa przyjęty uchwałą Nr LII/371/2022 Rady Gminy Bierawa z dnia 17 października 2022 r.;

- 31) Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla terenów zabudowy sołectwa Stara Kuźnia wraz z otoczeniem przyjęty uchwałą Nr LXX/499/2024 Rady Gminy Bierawa z dnia 11 marca 2024 r.;
- 32) Zmiana Miejsowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Bierawa dla sołectw Lubieszów, Dziergowice i Solarnia przyjęta uchwałą Nr IV/26/2024 Rady Gminy Bierawa z dnia 19 sierpnia 2024 r.

5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

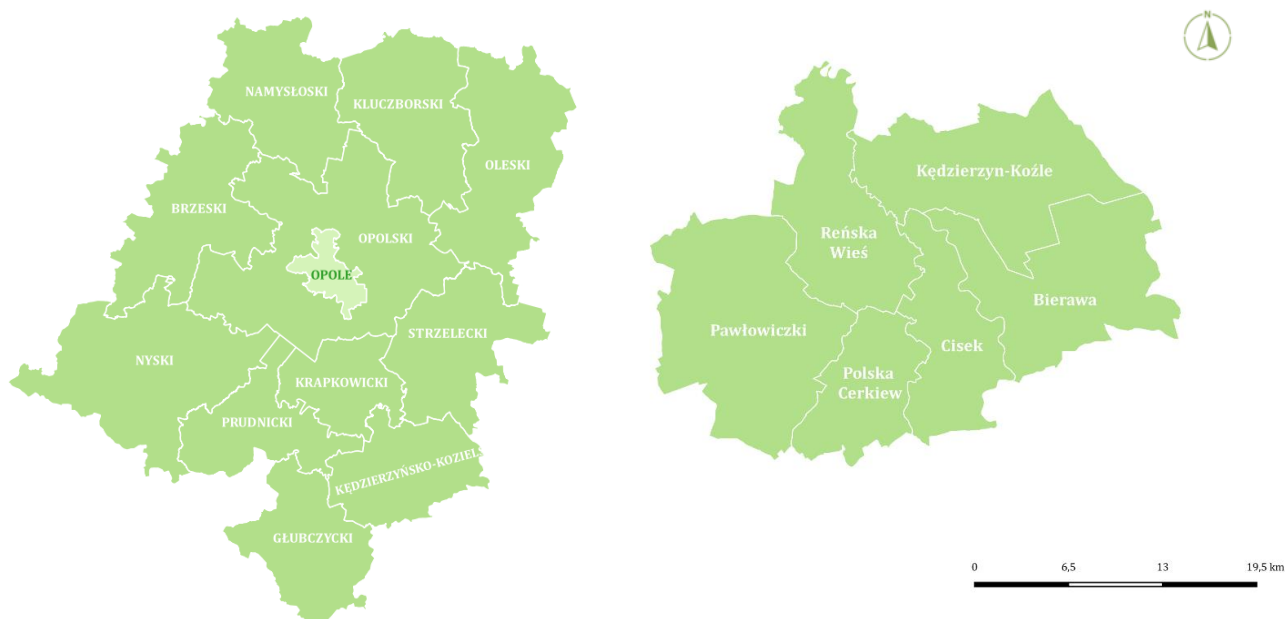
5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Bierawa to gmina wiejska położona we wschodniej części powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego, w południowo-wschodniej części województwa opolskiego. Siedzibą gminy jest wieś Bierawa, stanowiąca lokalny ośrodek rozwoju. Tereny gminy Bierawa przylegają do prawobrzeżnej Odry, która tworzy naturalną granicę z gminą Cisek. Od strony południowej i wschodniej graniczy z województwem śląskim (miasto i gmina Sośnicowice, miasto i gmina Kuźnia Raciborska i gmina Rudziniec), a od północnej z Kędzierzynom-Koźlem. Administracyjnie gmina składa się z 12 sołectw: Bierawa, Brzeźce, Dziergowice, Goszyce, Grabówka, Korzonek, Kotlarnia, Lubieszów, Ortowice, Stara Kuźnia, Stare Koźle i Solarnia.

Obszar gminy wynosi 118,40 km², z czego 63 % stanowią lasy i obszary zalesione, 24 % grunty rolne, 6 % to tereny zabudowane i zurbanizowane, a 7 % to wody i tereny pozostałe. Położenie gminy jest korzystne.

Gmina Bierawa znajduje się w strefie oddziaływania i powiązań ekonomicznych, społecznych i kulturalnych aglomeracji opolskiej oraz jej zespołów miejsko - przemysłowych ukształtowanych na osi Odry, tj. Racibórz, Kędzierzyn-Koźle, Zdieszowice i Krapkowice. Gmina liczy 7 403 mieszkańców (31.12.2023 r.).

Rysunek 1. Gmina Bierawa na tle podziału administracyjnego województwa opolskiego i powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego

Źródło: opracowanie własne

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie: nr 408 Kędzierzyn-Koźle – Gliwice i nr 425 relacji Bierawa – Rybnik. Dobrze rozwinięta jest również sieć dróg gminnych i powiatowych, która stanowi dogodne połączenia we wszystkich kierunkach. Odległość do trasy A-4 wynosi 24 km. Przez gminę Bierawa przebiega również linia kolejowa relacji Kędzierzyn - Koźle - Racibórz - Rybnik. Gmina Bierawa znajduje się w strefie oddziaływania i powiązań ekonomicznych, społecznych i kulturowych aglomeracji opolskiej oraz jej zespołów miejsko-przemysłowych, ukształtowanych na osi Odry, tj. Kędzierzyn - Koźle - Blachownia - Zdzeszowice i Krapkowice.

Podstawowe funkcje gminy

uksztaltowały się w wyniku jej położenia w strefie uprzemysłowienia i urbanizacji, Gmina znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie dużego ośrodka przemysłowego jakim jest miasto Kędzierzyn - Koźle oraz w sąsiedztwie GOP-u (Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego). W Gminie występuje złożoność funkcji:

- mieszkalnictwo;
- rolnictwo;
- przemysł wydobywczy.

Strukturę przestrzenną Gminy Bierawa charakteryzują:

- zabudowa wiejska;
- wysoki stopień zalesienia;
- obecność dużego kompleksu wydobywczego;
- przebieg szlaków kolejowych i drogowych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

Szkielet struktury przestrzennej Gminy wyznaczają:

- układ komunikacyjny (drogi wojewódzkie, powiatowe, gminne);
- linie kolejowe;
- rzeka Odra;
- przebiegające sieci elektroenergetyczne.

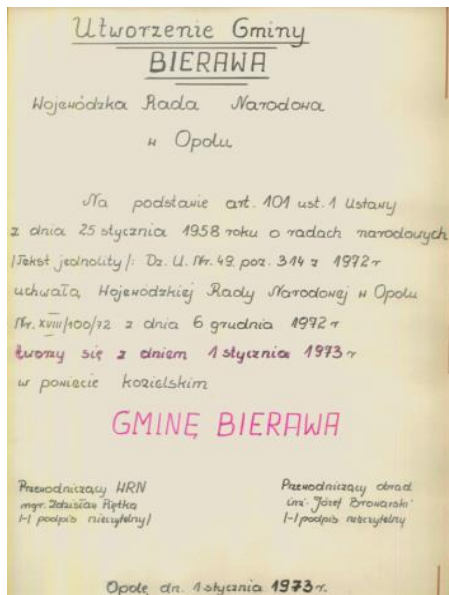
Fizjograficznie gmina Bierawa przynależy do Kotliny Raciborskiej wchodzącej w skład Niziny Śląskiej. Kotlina Raciborska stanowi najdalej na wschód wysuniętą część Niziny Śląskiej. Jej wysokość nad poziomem morza w obrębie gminy Bierawa wynosi 190 – 220 m. Znaczna część obszaru gminy jest położona na Wysoczyźnie Przywyzynnej. Dzieli się ona na Wysoczyznę Rachowicką leżącą pomiędzy rzeką Kłodnicą i Bierawką oraz Wysoczyzną Wilczy leżącą pomiędzy doliną Bierawki i Rudy. Wierzchowiny wysoczyzn osiągnęły wysokość 240 – 270 m n.p.m. Niecka Kozielska obejmuje północno-zachodnią część gminy Bierawa. Jest to lekko pofałdowana równina o wysokości 220 – 240 m n.p.m. Rzeźba terenu została ukształtowana w formie wyżyny polodowcowej poprzecinanej płytkimi dolinami rzecznyymi. Na obszarze Niecki Kozielskiej występują szerokie doliny rzeczne o deniwelacjach dochodzących do 30 m. Powierzchnia terenu opada lekko w kierunku zachodnim ku dolinie Odry. Pod względem uwarunkowań geologicznych tereny gminy Bierawa pokrywają: czwartorzędowe holoceny muły, ły i piaski oraz torfy występujące w dolinie Odry; plejstoceny piaski oraz żwir rzeczny występujący we wschodniej części doliny Odry; trzeciorzędowe mioceny (Sarmat) wapienie, ły i mułowce występujące w okolicy wsi Korzonek.

Pod względem hydrogeologicznym obszar gminy Bierawa położony jest w rejonie przedsudeckim – podregionie Kędzierzyńskim oraz regionie Raciborskim. Podregion Kędzierzyński obejmuje w północnej części gminy wieś Brzeźce, Stare Koźle, Grabówkę oraz obszar leśny położony na północny-zachód od Starej Kuźni. Gmina Bierawa leży na terenach zasobnych w wody podziemne, położona jest niemal w całości na obszarze zbiornika wód podziemnych GZWP nr 332 – Subniecki Kędzierzyńsko-Głubczyckiej tzw. Basenu Sarmackiego.

Pod względem hydrologicznym cały teren Gminy Bierawa położony jest na obszarze prawostronnego dorzecza rzeki Odry, która stanowi ciek I-go rzędu. Jej podstawowymi bezpośrednimi dopływami na terenie Gminy jest rzeka Bierawka i potok od strony wsi Dziergowice. Poza Bierawką na obszarze Gminy wody powierzchniowe stanowi rzeka Łacza - od strony wsi Stara Kuźnia, która wpada do Bierawki w miejscowości Korzonek. Obszar gminy Bierawa zgodnie z podziałem geobotanicznym Polski (Szafer 1977r.) leży w prowincji Nizinno – Wyżynnej, Środkowoeuropejskiej, po części w podziale pasa wyżyn środkowych kotliny śląskiej oraz okręgu nadodrzańskiego. Bogactwo roślinności badanego obszaru charakteryzuje się dużą ilością siedlisk, jakie wykształciły się tu w wyniku zróżnicowanej rzeźby terenu, różnego typu gleb, warunków klimatycznych i wilgotności. Teren gminy Bierawa nie cechuje się występowaniem dużej liczby cennych form i obiektów przyrodniczych poddanych ochronie prawnej. Spowodowane jest to zapewne dużą ingerencją człowieka w naturalne środowiska oraz znaczne przekształcenie pierwotnej formy środowiska. Na terenie gminy Bierawa występuje użytek ekologiczny „Gacek” oraz 24 pomników przyrody (wg. danych GUS). Wykazano dolinę rzeki Odry jako obszar chronionego krajobrazu pełniącego rolę korytarza ekologicznego. Dolina Odry stanowi obszar powiązań przyrodniczych w obrębie województwa z terenami zewnętrznymi. Powierzchnia obszarów chronionych na terenie gminy Bierawa wynosi jedynie 14 ha (GUS 2023) co stanowi ok. 0,12 % powierzchni gminy.

5.2.2 Zarys historii obszaru gminy i rozwój przestrzenny wsi

Po drugiej wojnie światowej teren dzisiejszej gminy Bierawa był poważnie zniszczony, wiele wsi było spalonych, szczególnie dramatycznie przedstawiała się sytuacja w Kotlarni, Starej Kuźni i Ortowicach, wsie były wyludnione. Zaczęła wtedy napływać ludność z centralnej Polski oraz z za naszej wschodniej granicy. Od 1945 roku Bierawa wchodziła w skład województwa Śląsko - Dąbrowskiego. Została powołana przez generała Aleksandra Zawadzkiego rozporządzeniem z dnia 27 listopada 1945r. Na siedzibę gminy wyznaczono wieś Bierawę. W skład Gminy weszły gromady: Bierawa, Dziergowice, Goszyce, Grabówka, Kotlarnia, Lubieszów, Ortowice, Stara Kuźnia. W 1961r. Gmina powiększyła się o miejscowość Brzeźce i Stare Koźle, należące dotąd do Gminy Kłodnica - na mocy uchwały nr V/22/61 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu z dnia 20.09.1961r., a zatwierdzone uchwałą Rady Ministrów nr 406/61 z dnia 13.10.1961r.

W obecnym kształcie administracyjnym Gmina Bierawa istnieje od 1973 r., kiedy to po przeprowadzonej reformie administracyjnej Kraju likwidacji uległy Gromady. Wówczas to w Powiecie Kozielskim utworzono Gminę Bierawa w wyniku połączenia Gromadzkich Rad Narodowych w Bierawie, Dziergowicach i Kotlarni. Z wcześniejszych wydarzeń warto odnotować II powstanie śląskie na ziemi bierawskiej. Na terenie Bierawy, Starego Koźła i Starej Kuźni powstańcy utworzyli polskie zarządy gminne. Po stłumieniu powstania, mimo potężnego terroru jaki wprowadzili Niemcy rozwijało się polskie życie. W 1924 r. w Bierawie, Dziergowicach i Starym Koźlu powołano terenowe oddziały Związku Polaków w Niemczech. W tym czasie również dzięki staraniom kozielskich działaczy utworzono 3 polskie biblioteki w tym jedną w Dziergowicach. Tam też działał popularny wśród Polaków chór "Jutrzenka".

Bierawa

Wieś ta została założona około połowy XIII wieku. Pierwsze wzmianki o majątku Bierawa pochodzą z 1308, kiedy to książę Kazimierz Bytomski przeniósł osadę na prawo niemieckie, która weszła w skład księstwa kozielsko-bytomskiego. 19 lutego 1327 książę Władysław Bytomski złożył w Opawie hołd lenny królowi czeskiemu Janowi Luksemburskiemu. W ten sposób tutejsze ziemie przeszły we władanie Czech. W 1526 po śmierci Ludwik II Jagiellończyka Bierawa przeszła pod zwierzchnictwo austriackich Habsburgów, gdyż następcą zostaje Ferdynand I Habsburg arcyksiążę austriacki. W 1614 wybudowano murowany kościół protestancki. Następnie w 1774 roku majątek zakupiła hrabina Amalia von Hoym (wychodząc za mąż w roku 1782 za Fredericka Ludwiga Fürst z rodziny Hohenlohe-Ingelfingen włączyła Bierawę do włości Sławieckich, która w ich rękach została do 1945 roku).

W maju 1921 roku podczas III powstania śląskiego doszło do Bitwy o Kędzierzyn. Wojska usiłowały przedrzeć się do Kędzierzyna od strony Bierawy, Starego Koźła i Pogorzela, walki trwały do 9 maja. W lipcu 1922 roku powiat kozielski z Bierawą ponownie zostaje przekazany administracji niemieckiej i włączony do Niemiec. W 1926 roku powstaje klasztor.

W okresie II wojny światowej a mianowicie w 1940 roku rozpoczęto w pobliżu Bierawy budowę zakładu chemicznego (produkcja benzyny syntetycznej na drodze uwodornienia węgla) koncernu Interessen-Gemeinschaft Farbenindustrie AG - w skrócie IG Farben. Produkcję uruchomiono pod koniec 1943 r. Zakłady chemiczne zostały zniszczone podczas masowych nalotów bombowych wojsk alianckich w lipcu 1944 roku, a w raz z nimi ucierpiały domy mieszkalne.

W styczniu 1945r. Bierawa została zajęta przez Armię Czerwoną i następnie przekazana pod administrację polską, wchodząc w skład województwa Śląsko - Dąbrowskiego. Wieś Bierawa została powołana przez generała Aleksandra Zawadzkiego na siedzibę gminy. W skład Gminy weszły gromady: Bierawa, Dziergowice, Goszyce, Grabówka, Kotlarnia, Lubieszów, Ortowice, Stara Kuźnia. W 1961r. Gmina powiększyła się o miejscowość Brzeźce i Stare Koźle, które należały do gminy Kłodnica.

Miejscowość Bierawa znajduje się w otoczeniu pól, wielodrożnica, z zabudową w układzie szczytowym i kalenicowym rozlokowaną swobodnie po obu stronach dróg. W związku z rozwojem przemysłu na przestrzeni XIX i XX w. miejscowość znacznie się rozrosła. Pojawiły się liczne uliczki tworzące nieregularny układ. Według danych statystycznych gminę zamieszkiwało w kolejnych latach: w 1775 r. posiadała 970 mieszkańców zamieszkujących obszar dworski i wieś, w 1855 r. ludność liczyła 1213 osób, w 1880 r. 1394 osoby, w 1925 r. 1250 osób. Po II wojnie światowej mieszkało tu 1172 osób, w 1960-1489 osób, w 1985 - 1662 osób, w 2000 – 1443 osób.

Na terenie sołectwa Bierawa znajduje się renesansowy kościół pw. św. Trójcy Świętej pochodzący z drugiej połowy XVI wieku. Około 1614 roku powiększony został o wieżę pokrytą dekoracją sgraffitową. W XVIII wieku dobudowano kaplicę przy północnej części kościoła. Wewnątrz zachowały się:

- późnorenesansowa (1 połowa XVII wieku) ambona;
- ołtarze barokowe z 1 połowy XVI wieku;
- barokowa chrzcielnica z przełomu XVII i XVIII wieku.

Ponadto na terenie wsi Bierawa występują:

- mogiła powstańców śląskich (na cmentarzu parafialnym);
- przedszkole;
- dworzec kolejowy;
- Późnobarokowa kamienna figura na postumencie z XVIII w. św. Jana Nepomucena;
- dawny Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek;
- kapliczka św. Urbana (u zbiegu ulicy Mickiewicza z drogą nr 408);
- kapliczka św. Floriana (przy domu ul. Juliusza Jacka nr 8);
- liczne ślady stanowisk archeologicznych.

Brzeźce

Pierwsza wzmianka o wsi Brzeźce pochodzi ze średniowiecza z testamentu księcia Mieszka Otyłego 1246 roku. W testamencie pojawia się informacja, że władca ten nadał klasztorowi Dominikanów w Raciborzu majątek "Breze" (w dokumentach odnotowana również pod nazwami Brese, Bresca i Villa Brzesce). Brzeźce należały do dóbr sławięcickich, przez co przechodziły z rąk książąt opolskich - Władysława i Bolka, następnie księcia strzeleckiego Alberta, potem wraz z księstwem strzeleckim Brzeźce weszły w skład księstwa niemodlińskiego. Z informacji pochodzących z roku 1415 wiadomo, że wieś Brzeźce płaciła dziesięcinę dla kościoła parafialnego w Raciborzu. W 1786 roku wybudowano kaplicę z ołtarzem rokokowym i obrazem Jadwigi Śląskiej. Brzeźce od 1817 roku należały do powiatu toszeckiego, a następnie przez nowy podział administracyjny do prowincji śląskiej. Według danych statystycznych w roku 1830 mieszkało tu 275 mieszkańców, a w roku 1871 zostały przyłączone do powiatu kozielskiego. Do zabytków architektonicznych na terenie wsi Brzeźce należą:

- murowana kapliczka z 1786 rok;
- rzeźba Św. Jana Nepomucena we wnęce na elewacji kaplicy;
- kolonia murowanych domów jednorodzinnych z końca XIX stuleci;
- liczne ślady osadnictwa z epoki kamienia.

Dziergowice

Dziergowice powstały w wyniku łączenia się kolejnych grup domów ulokowanych wzdłuż głównej ulicówki o przebiegu północ-południe. Pierwsza wzmianka o miejscowości Dziergowice pochodzi z dokumentu z dnia 12 sierpnia 1274 roku, w którym to książę Władysław Opolski przenosi lokację swoich ziem na prawo niemieckie. Kolejna wzmianka o Dziergowicach pojawia się w dziele Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego Jana Długosza. W 1575 r. Dziergowice zakupił Piotr Dluhomil i przekazał je swojej siostrze zamężnej z Bogusławem Freiherr von Zwole und Goldenstein, które pozostały jej własnością do 1604 roku. Następnie miejscowość przechodziła przez ręce rodu von Oppersdorff - od 1604 do 1644 i von Gaschin od 1644 do 1834. W późniejszym czasie wieś należała do rodziny von Sprinzenstein und Freiherren von Reibnitz. W 1610 r. zbudowano w Dziergowicach drewniany kościół pod wezwaniem św. Anny (1798-1893 filia kościoła w Łanach). Mieszkańcy miejscowości trudnili się głównie przy wypalaniu wapna i przy wytwarzaniu gontów, wieś w roku 1783 liczyła 304 mieszkańców. W 1794 r. zbudowano kaplicę cmentarną. W 1830 r. mieszkało tu 544 mieszkańców, w 1855 wieś liczyła 1348 mieszkańców. W 1794 roku wybudowano kapliczkę cmentarną z pokryciem gontowym, w roku 1892 wzniesiono budynek stacji kolejowej, a w 1900 roku Juliusz Fränkel wybudował fabrykę wyrobów betonowych. W latach 1903-1905 zbudowano obecny kościół murowany, który został zniszczony w 60% podczas II wojny światowej. Jest to największa wieś na terenie gminy. Zajmuje obszar 1683 ha (w tym 780 ha lasów), na którym zamieszkują 1933 osoby.

24 kwietnia 1932 powstaje klasztor zakonnic Zgromadzenia Sióstr Szpitalnych Najświętszego Serca Pana Jezusa. Siostry prowadziły przedszkola (1 maja 1932 sprawują opiekę nad 45 dziećmi) oraz wiejską szkołę dokształcającą dla dziewcząt w wieku 4-17 lat (uczyły je gotowania, szycia i prac w ogrodnictwie) Na terenie miejscowości znajdują się zabytki między innymi:

- cmentarz parafialny;
- kaplica cmentarna;
- mogiły zbiorowe powstańców śląskich na cmentarzu rzymsko-katolickim;
- karczma;
- dworzec kolejowy;
- Dom Zakonny Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego;
- kościół parafialny pw. św. Anny;
- plebania;
- Pomnik Powstańców Śląskich.

Goszyce

Goszyce charakteryzują się zabudową szczytową w układzie kalenicowym. Zabudowa zlokalizowana jest po południowej stronie drogi wojewódzkiej nr 408. Pierwsze informacje o wsi pochodzą z roku 1534 r., kiedy to w urbarzu kozielskim, spisany po śmierci Jana Dobrego wymieniona jest wśród dóbr sławieckich, które przeszły w ręce margrabiego Jerzego Hohenzollerna. Następnie pod nazwą Goschitz *Goszyce* należały do księstwa opawsko-raciborskiego (1636 r.). W roku 1702 Goszyce należały do Jakoba Heinricha Graf von Flemming, dzięki któremu tereny zostały uprzemysłowienie. Dogodne warunki naturalne – a mianowicie pokłady rudy darniowej i dostępność węgla drzewnego – sprawiły, że rozwinął się na tym obszarze przemysł manufaktury hutniczej. Powstała walcownia - Goschützer Walzhütt. W 1710 r. powstał wielki piec do wytopu żelaza z rudy darniowej z wykorzystaniem węgla drzewnego, a także piec świeżarek do dalszej obróbki żelaza. W połowie XIX wieku tradycyjne hutnictwo na ziemi sławieckiej zaczęło zamierać. W 1891 roku wybudowano w Goszycach szkołę.

We wsi znajduje się kaplica pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa, pochodząca z 1932 r. Z danych historycznych wiadomo, że: w 1855 r. mieszkało tu 370 osób, w 1880 r. – 360 osób, a w 1925 – 200 osób. Do najistotniejszych zabytków na terenie Goszyc należą:

- kaplica pw. św. Marii Magdaleny (w lesie za wsią, przy drodze z Kotlarni do Tworoga Małego);
- kaplica pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa;
- murowany dom z początków XX w. przy ul. Gliwickiej 1.

Grabówka

Założona jako osada posiada układ ulicowy oparty o jedną ulicę o przebiegu osiowym z regularną zabudową po obu jej stronach. Była to kolonia fryderycjańska powstała w latach 1770-1780 założona przez Sackenhoyma von Bierawa. Wówczas składało się na nią 308 mórg roli i 2 morgi łąk, na których osadzono 29 chałupników. Mieszkańcy Grabówki mieli zajmować się głównie gospodarką leśną – pozyskiwaniem drewna i przetwarzaniem go na węgiel drzewny na potrzeby rozwijającego się w okolicach hutnictwa. W 1830r. właścicielem kolonii stał się hrabia Leopold von Gaschin. Grabówka należy do jednego z najmniejszych sołectw gminy - jego powierzchnia to 123 ha, z czego 37 ha stanowią lasy. Do najistotniejszych zabytków na terenie Grabówki należą:

- murowana kaplica przydrożna z połowy XIX wieku;
- ślady osadnicze z epoki kamienia i z okresu średniowiecza.

Korzonek

Osiedle wybudowane w latach 40-tych XX wieku na potrzeby pracowników pobliskich zakładów chemicznych wytwarzających benzynę syntetyczną, dzisiaj Zakłady Azotowe Kędzierzyn S.A. Obecnie w skład wsi wchodzi osiedle Korzonek oraz oddalone o około 200 m skupisko kilkunastu domów o zabudowie wiejskiej zwane Korzonek Wieś. Zabytkiem architektonicznym w miejscowości Korzonek jest dom zlokalizowany przy ulicy Gliwickiej 8.

Kotlarnia

Osada przemysłowa założona przez hrabiego Jakuba Henryka von Flemminga ze Sławęcic. To właśnie on w 1709 roku założył w lasach w pobliżu Kotlarni wytwórnię mosiądzu, która nieco później przekształciła się kuźnię miedzi oraz fabrykę blach miedzianych, drutu i luster. Sprowadził pracowników z Saksonii i Turynii do zakładów i manufaktur, budując dla nich specjalne kolonie. Jedną z kolonii nazwał swoim imieniem Jakobsvalde, która weszła terytorialnie w skład Kotlarni. W 1714 r. dobra sławęckie przeszły w posiadanie rodu von Hoym, natomiast w 1782 r. poprzez spowinowacenie rodów, przeszły na własność rodu Hohenlohe-Ingelfingen i pozostały w ich rękach aż do 1945 roku.

W 1774 r. dzięki prężnemu rozwojowi przemysłu uruchomiono fabrykę łyżek, natomiast w 1780 r. w fabryce mosiądzu produkowano czarny drut, drut zegarmistrzowski, drut okienny, mosiądz na instrumenty muzyczne oraz mosiądz w sztabach. W Kotlarni istniała walcownia i huta żelaza. Powstały osiedla robotnicze z domostwami usytuowanymi kalenicowo, po obu stronach drogi. W Kotlarni znajdował się zarząd dyrekcji huty oraz zamieszkiwali dyrektorzy fabryk ze wsi: Starej Kuźni, Ortowic i Goszyc.

W 1815r. wybudowano kościół, a w 1818 r. szkołę. Kotlarnię zamieszkiwało wówczas 776 mieszkańców a później ich liczba doszła do 2000 osób. Niestety fabryki zamknięto w 1848 roku z powodu ich nierentowności.

Do upadku przyczyniała się kolej żelazna i wybudowanie Kanału Kłodnickiego, od których była zbyt oddalona, oraz powstanie wysokich pieców koksowniczych i cynkowni w Bytomiu. Spośród najbardziej wartościowych zabytków na terenie Kotlarni wymienić można:

- Kościół ewangelicki, ob. Rzymsko – katolicki p.w. Św. Maksymiliana Kolbe z 1815 rok,
- Parowóz Ty2-2118, typ 1 Eh2 – nr fabryczny 26874; wyprodukowany w 1943 r. przez firmę Henschel – Niemcy,
- Parowóz Ty-45-2560, typ 1 Eh2 – nr fabryczny 2560; wyprodukowany w 1950 r. przez fabrykę w Chrzanowie,
- Parowóz Ty-51-138, typ 1 Eh2 – nr fabryczny 2430; wyprodukowany w 1956 r. przez fabrykę w Poznaniu,
- Szkoła z 1818 roku.

Lubieszów

Historia Lubieszowa rozpoczyna się w 1380 roku, w którym książę Konrad II von Oels und Cosel (Konrad II Oleśnicki i Kozielski) zakupił kawałek ziemi między Bierawą i Dziergowicami do zasiedlenia na prawie niemieckim. Nazwał miejscowość Libischau. W dokumencie wystawionym 30 stycznia 1380 roku w Koźlu, podarował on ziemię swemu słudze Mikołajowi von Libischau w uznaniu za jego wierną służbę. Mikołaj otrzymał ziemię, lasy, prawo polowań i rybołówstwa. W zamian miał powinność stawiania się do służby książęcej wraz z jednym strzelcem na koniu w momentach obrony kraju. W późniejszym czasie wieś stała się własnością rodziny Dluhomil z Bierawy, następnie Franciszka Józefa von Reischwitz. W 1775 roku wieś zostaje włączona do włości Sławęcickich rodziny Hohenlohe, w których pozostaje do 1945 roku. Od 1886 roku wieś ma szkołę. W pierwszej połowie XIX w. postawiono drewnianą kapliczkę św. Jana Nepomucena. Innymi obiektami o wartościach kulturowych są murowane domy z początku XX wieku (ul. Bierawska nr 17,53 i 62).

Ortowice

Początki miejscowości sięgają XVI wieku. Wieś charakteryzuje się zabudową szczytową w układzie kalenicowym. Ortowice wymienione są w urbarzu kozielskim spisany po śmierci Jana Dobrego jako wieś należąca do dóbr sławęcickich, które przeszły w ręce margrabiego Jerzego Hohenzollerna. O miejscowości wspomniano także w dokumencie kościelnym z 1679 roku dotyczącym Starego Koźla. W XVII wieku Ortowice nadal należały do dóbr sławęcickich i wraz z nimi były w rękach Donnerrsmarcków, Flemmingów, a później stały się własnością księcia Hohenlohe. Ortowice wraz z Kotlarnią wchodziły w skład ośrodka przemysłu hutniczego z siedzibą w Kotlarni. Po zlikwidowaniu huty mieszkańcy zajmowali się pracą w lesie jako drwale, wozacy, zbieracze runa leśnego, z wyjątkiem rzemieślników. W 1842 roku utworzono Szkołę Podstawową. Szkoła murowana powstała już w 1891 roku a zmodernizowano ją w 1937 roku. W XIX wieku wieś posiadała również młyn i karczmę. Miejscowość posiada zabytkową kapliczkę pw. Matki Boskiej.

Solarnia

Osada powstała w 1631 roku w wyniku osiedlenia tu 10 rodzin czeskich osadników, które miały zajmować się odparowywaniem soli z pobliskich wód. Później znajdowała się tu warzelnia soli transportowanej z Wieliczki. Mieszkańcy zajmowali się też gospodarką leśną i smolarstwem. W roku 1795 osada liczyła 212 mieszkańców, w 1845 roku 561 mieszkańców, w 1941 r. mieszkały tu 842 osoby. W 1936 roku w okresie narodowego socjalizmu administracja III Rzeszy zmieniła historyczną nazwę Solarnia na całkowicie niemiecką Salzforst czyli "Solny las" nawiązującą do pierwotnego znaczenia.

W Solarni znajduje się:

- wiele domów, uznanych za zabytki;
- rzeźba Św. Jana Nepomucena wewnątrz kaplicy.

Stara Kuźnia

Miejscowość istniała już na początku XIX wieku, a w połowie XIX wieku pierwszym właścicielem wsi stał się książę August von Hohenlohe. Jest to wieś wielodrożnicowa z zabudową mieszkalną rozlokowaną po obu stronach dróg. Stara Kuźnia była przysiółkiem Ortowic i należała do dóbr sławęcickich. Działały tu manufaktury hutnicze należące do księcia von Hohenlohe-Ingelfingen. Pracował wielki piec i w 1779 roku papiernia. W miejscowości tej działał w 1767 r. urząd gospodarczy administrujący dobrami. Po upadku hutnictwa rozwijała się tu gospodarka leśna. W sierpniu 1992 r. doszło do katastroficznego pożaru lasów w rejonie Kuźni Raciborskiej, który swym zasięgiem objął również tereny Starej Kuźni. Wśród dóbr kultury zachowały się:

- zabytkowa drewniana kapliczka z 1690 roku, z ażurową, krytą gontem wieżyczką z sygnaturą mieszczącą barokową rzeźbę św. Jana Nepomucena z XVIII wieku,
- murowana wieża obserwacyjna z XIX wieku,
- stanowisko archeologiczne na miejscu grodziska niedaleko leśniczówki.

Stare Koźle

Najstarszą miejscowością położoną na terenie Gminy Bierawa jest Stare Koźle, które prawdopodobnie dało początek miastu Koźle. Pierwsze wzmianki o tej miejscowości pochodzą z 1223 roku, kiedy to wrocławski biskup Lorenz poświadczył pisemnie przekazanie ze Starego Koźla 40 donic miodu kościołowi św. Mikołaja w Cieszynie. Pierwsze wzmianki o istnieniu drewnianego kościoła pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Starym Koźlu pochodzą z lat 1335-1342. Powstanie parafii datuje się na rok 1480. W latach 1806-1808 Augustyn, zarządca z Bierawy, przy wsparciu finansowym księżnej von Saksen oraz okolicznych mieszkańców darujących nie tylko pieniądze, ale przede wszystkim swą pracę, wybudował w Starym Koźlu kościół na placu zwanym Laskiem Modlitwy. Za patrona nowego kościoła obrano Jana Nepomucena, który ma chronić przed powodziami. W 1818 roku włączono do powiatu kozielskiego wsie należące dotąd do powiatu strzeleckiego, w tym Stare Koźle. W 1855r. wieś liczyła 639 osób, w 1861r. w 73 domach mieszkalnych mieszkało 671 osób, ponadto było wtedy we wsi 139 zabudowań gospodarskich. W roku 1880 liczba domów wzrosła do 91, a liczba mieszkańców do 931. Natomiast w roku 1891 Stare Koźle liczyło 923 osób. W dwuklasowej szkole uczyło się 136 dzieci. W czasie III Powstania Śląskiego kościół, plebania i szkoła zostały uszkodzone. Do odbudowy budynku kościelnego przystąpiono natychmiast po zakończeniu walk i już w latach 1921-1922 w formie obecnej był on miejscem kultu religijnego.

Smutne wydarzenia czasów najnowszych nie oszczędziły ani miejscowości, ani kościoła. Podczas II wojny Światowej 7 VII 1944r., miał miejsce nalot aliancki na ówczesne zakłady przemysłowe IG-Farben-Konzern, produkujące na potrzeby wojny. Lotnicy pomylili rzekę Odrę z drogą gliwicką i zrzucili bomby niszcząc Stare Koźle. Zginęło wtedy 136 osób, przede wszystkim kobiety, dzieci i starcy. Drugie bombardowanie nastąpiło dokładnie miesiąc później 7 VIII 1944 r., a trzecie 20 VIII 1944 r. Po zakończeniu wojny, w latach 1945-1946 zaczęła się odbudowa miejscowości.

Do najistotniejszych zabytków na terenie Starego Koźla należą:

- wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Św. Jana Nepomucena;
- kapliczka III (św. Krzysztof) (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego);

- kapliczka II (Matka Boska) (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego);
- kapliczka I (Jezus Chrystus) (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego);
- tablica poświęcona poległym w wojnach światowych.

5.2.3 Uwarunkowania przestrzenne rozwoju wsi

Gmina Bierawa odznacza się jednolitym charakterem dziedzictwa kulturowego zdeterminowanym wiejskim typem jednostek administracyjnych (sołectw). W gminie przeważa zabudowa małych gospodarstw rolnych, bez zabudowy zagrodowej. Budynki gospodarcze występują sporadycznie przy zabudowie mieszkalnej (brak dużych stodół, spichlerzy, obór itp.). Na terenie gminy Bierawa brak jest architektury rezydencjonalnej – dworów, pałaców, zespołów pałacowo-parkowych, założeń folwarcznych, za wyjątkiem jednego jakim jest zespół dworsko-folwarczny w Bierawie (obecnie stracił on swą pierwotną funkcję).

Wartość rzutującą na specyfikę gminy mają historyczne układy ruralistyczne z zabudową mieszkalno-gospodarczą. Część wsi znajdujących się na terenie gminy posiada metrykę średniowieczną (na prawie niemieckim), część powstała w wyniku rozwoju przemysłu hutniczego i akcji osiedleńczej (kolonizacja fryderycjańska). Średniowieczny układ urbanistyczny w postaci ulicówek i wielodrożnicy występuje we wsiach: Bierawa, Brzeźce, Dziergowice, Lubieszów i Stare Koźle. Wsie Goszyce, Solarnia, Ortowice, Stara Kuźnia założone na przełomie XVI i XVII w. posiadają również formę ulicówek uzupełnioną (rozbudowaną) o formę wielodrożnicową. Wsie Grabówka i Kottlarnia budowane były w oparciu o fryderycjański regulamin według sporządzonych projektów, stąd też charakteryzują się regularnym i geometrycznym kształtem. W przeciwieństwie do typu wsi łańcowej i niwowej rozplanowanie zabudowy wymagało zatrudnienia architekta. Układ fryderycjański w tych wsiach oparty jest o jedną główną ulicę wzdłuż której po obu stronach rozlokowana jest w sposób regularny zabudowa. Dodatkowo w Kottlarni układ ten został rozbudowany o plac wiejski z budynkami zarządu huty, kościołem, szkołą, plebanią.

Na dzień dzisiejszy można stwierdzić, że stopień zachowania historycznego układu poszczególnych wsi w gminie Bierawa jest bardzo wysoki tzn. zabudowa jest skoncentrowana i nie ulega przypadkowemu rozproszeniu. Za stan ten odpowiadają zapisy i ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczące układów ruralistycznych chronionych poprzez wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej. Strefa ochrony konserwatorskiej ma na celu zachowanie najbardziej wartościowych układów zabytkowych oraz obecnego architektonicznego układu wsi. Na terenie gminy Bierawa w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wyznaczono: strefy ochrony konserwatorskiej (A, B), strefy ochrony ekspozycji (E) i strefy ochrony archeologicznej (W), których wykaz przedstawiono w poniżej tabeli.

Tabela 1. Wykaz stref ochrony konserwatorskiej, ochrony ekspozycji i ochrony archeologicznej wyznaczonych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Gminy Bierawa.

L.P.	MPZP	Strefa ochrony
1.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA STARA KUŹNIA <i>Uchwała Nr X/ 59/2003 z dnia 08 sierpnia 2003r.</i>	Strefa A – ścisłej ochrony konserwatorskiej – obejmuje jedynie zabytkowy układ urbanistyczny (ruralistyczny) pochodzący z 1690 roku; Strefa B – ochrony konserwatorskiej zachowanych elementów zabytkowych – obejmuje ochronę konserwatorską; Strefa E – strefa ochrony ekspozycji – obejmuje obszary posiadające charakterystyczne dla regionu cechy krajobrazowo-widokowe; Strefa W – ochrony archeologicznej – obejmuje obszar znajdujący się w promieniu 50m od przedstawionych na rysunku planu stanowisk archeologicznych.
2.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA ORTOWICE <i>Uchwała Nr X/60/2003 z dnia 08 sierpnia 2003r.</i>	Strefa W – ochrony archeologicznej – obejmuje obszar znajdujący się w promieniu 50 m od przedstawionych na rysunku planu stanowisk archeologicznych.
3.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA OSIEDLA KORZONEK <i>Uchwała Nr X/61/2003 z dnia 08 sierpnia 2003r.</i>	Na terenie objętym niniejszym planem nie występują wydzielone strefy ochrony konserwatorskiej.
4.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA BRZEŹCE <i>Uchwała Nr X/62/2003 z dnia 08 sierpnia 2003r.</i>	Strefa A – ścisłej ochrony konserwatorskiej – obejmuje jedynie zabytkowy układ urbanistyczny (ruralistyczny) pochodzący z 1246 roku; Strefa B – ochrony konserwatorskiej zachowanych elementów zabytkowych – obejmuje ochronę konserwatorską: • obiektów zabytkowych ujętych w rejestrze zabytków, a także ich otoczenia,

		• obiektów zabytkowych wnioskowanych do objęcia ochroną prawną na podstawie wpisu do rejestru zabytków, a także ich otoczenia, • większość obiektów o walorach kulturowych, objętych ochroną prawną przepisami prawa miejscowego, a także ich otoczenia, • układu budynków w bezpośrednim sąsiedztwie ulic, wchodzących w skład zabytkowych układów ruralistycznych (ulice określone w strefie A – ścisłej ochrony konserwatorskiej). Strefa E – strefa ochrony ekspozycji – obejmuje obszary posiadające charakterystyczne dla regionu cechy krajobrazowo-widokowe.
5.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA SOLARNIA <i>Uchwała Nr X/63/2003 z dnia 08 sierpnia 2003 r.</i>	Na terenie objętym niniejszym planem nie występują wydzielone strefy ochrony konserwatorskiej.
6.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA GOSZYCE <i>Uchwała Nr XIX/145/2004 z dnia 26.04.2004 r.</i>	Strefa W – ochrony archeologicznej.
7.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA STARE KOŹŁE <i>Uchwała Nr XIX/146/2004 z dnia 26.04.2004 r.</i>	Strefa E – strefa ochrony ekspozycji – obejmuje obszary posiadające charakterystyczne dla regionu cechy krajobrazowo-widokowe. Strefa W – ochrony archeologicznej.

8.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA GRABÓWKA <i>Uchwała Nr XXVII/183/2004 z dnia 10 grudnia 2004 r.</i>	Strefa W – ochrony archeologicznej.
9.	MIEJSCOWY PLANN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA BIERAWA <i>Uchwała Nr XXXIV/246/2005 z dnia 22 sierpnia 2005 r.</i>	Strefa A – ścisłej ochrony konserwatorskiej – obejmuje jedynie zabytkowy układ urbanistyczny (ruralistyczny) pochodzący z 1308 roku oraz cmentarz o dużych walorach kulturowych. Strefa B – ochrony konserwatorskiej zachowanych elementów zabytkowych – obejmuje ochronę konserwatorską: – obiektów zabytkowych ujętych w rejestrze zabytków, a także ich otoczenia, – obiektów zabytkowych wnioskowanych do objęcia ochroną prawną na podstawie wpisu do rejestru zabytków, a także ich otoczenia, – większość obiektów o walorach kulturowych, objętych ochroną prawną przepisami prawa miejscowego, a także ich otoczenia, – układu budynków w bezpośrednim sąsiedztwie ulic, wchodzących w skład zabytkowych układów ruralistycznych (ulice określone w strefie A – ścisłej ochrony konserwatorskiej). Strefa E – strefa ochrony ekspozycji – obejmuje obszary posiadające charakterystyczne dla regionu cechy krajobrazowo-widokowe (fragment układu urbanistycznego, układu zieleni itp.). Strefa W – ochrony archeologicznej – obejmuje obszar znajdujący się w promieniu 50m od przedstawionych na rysunku planu stanowisk archeologicznych. W szczególności określa się, że: – inwestycje prowadzone w pobliżu stanowisk archeologicznych winny być poprzedzone archeologicznymi badaniami ratowniczymi, – prace w obrębie stanowiska archeologicznego lub w jego pobliżu muszą być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu – wszelkie większe prace ziemne prowadzone w pobliżu wyznaczonych stanowisk powinny mieć zabezpieczone nadzory archeologiczne; “większe prace ziemne” są to prace związane z realizacją sieci

		wodociągowej, gazowniczej, ciepłowniczej, wykopy pod fundamenty dużych budynków o charakterze usługowym (supermarkety, hipermarkety), zakładów produkcyjnych oraz prace związane z budową autostrad i dróg szybkiego ruchu.
10.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA KOTLARNIA</i> <i>Uchwała Nr XXXIV/247/2005 z dnia 22 sierpnia 2005 r.</i>	Strefa W – ochrony archeologicznej. W szczególności określa się, że: – inwestycje prowadzone w pobliżu stanowisk archeologicznych winny być poprzedzone archeologicznymi badaniami ratowniczymi, – prace w obrębie stanowiska archeologicznego lub w jego pobliżu muszą być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu; – wszelkie większe prace ziemne prowadzone w pobliżu wyznaczonych stanowisk powinny mieć zabezpieczone nadzory archeologiczne; “większe prace ziemne” są to prace związane z realizacją sieci wodociągowej, gazowniczej, ciepłowniczej, wykopy pod fundamenty dużych budynków o charakterze usługowym (supermarkety, hipermarkety), zakładów produkcyjnych oraz prace związane z budową autostrad i dróg szybkiego ruchu.
11.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA LUBIESZÓW</i> <i>Uchwała Nr XXXV/260/2005 z dnia 16 września 2005 r.</i>	Strefa E – strefa ochrony ekspozycji – obejmuje obszary posiadające charakterystyczne dla regionu cechy krajobrazowo-widokowe; Strefa W – ochrony archeologicznej.
12.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTWA DZIERGOWICE</i> <i>Uchwała Nr XV/98/07 z dnia 26 listopada 2007 r.</i>	Strefa A – ścisłej ochrony konserwatorskiej – obejmuje jedynie zabytkowy układ urbanistyczny (ruralistyczny) pochodzący z 1274 roku oraz cmentarz o dużych walorach kulturowych. Strefa B – ochrony konserwatorskiej zachowanych elementów zabytkowych – obejmuje ochronę konserwatorską (wg oznaczenia na rysunku planu): – obiektów zabytkowych ujętych w rejestrze zabytków, a także ich otoczenia,

		– obiektów zabytkowych wnioskowanych do objęcia ochroną prawną na podstawie wpisu do rejestru zabytków, a także ich otoczenia, – większość obiektów o walorach kulturowych, objętych ochroną prawną przepisami prawa miejscowego, a także ich otoczenia, – układu budynków w bezpośrednim sąsiedztwie ulic, wchodzących w skład zabytkowych układów ruralistycznych (ulice określone w strefie A – ścisłej ochrony konserwatorskiej). Strefa E – strefa ochrony ekspozycji – obejmuje obszary posiadające charakterystyczne dla regionu cechy krajobrazowo-widokowe (fragment układu urbanistycznego, układu zieleni itp.). Strefa W – ochrony archeologicznej – obejmuje obszar znajdujący się w promieniu 50m od przedstawionych na rysunku planu stanowisk archeologicznych.
13.	UCHWAŁA W SPRAWIE MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA TERENÓW POD BUDOWĘ ZBIORNIKA PRZECIWPOWODZIOWEGO ORAZ ZMIANY MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA POSZCZEGÓLNYCH SOŁECTW <i>Uchwała Nr XXVI/178/08 z dnia 24 września 2008 r.</i>	Na terenach objętych planem występują stanowiska archeologiczne.
14.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTW DZIERGOWICE I BRZEŹCE <i>Uchwała Nr XLIX/385/10 z dnia 27 września 2010 r.</i>	Na terenach objętych planem nie występują obiekty kulturowe o walorach zabytkowych, a także nie występują stanowiska archeologiczne.

15.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO TERENÓW KOPALNICTWA ODKRYWKOWEGO W SOŁECTWACH BIERAWA I LUBIESZÓW</i> <i>Uchwała Nr LI/396/10 z dnia 10 listopada 2010 r.</i>	Na terenach objętych planem nie występują obiekty kulturowe o walorach zabytkowych, a także nie występują stanowiska archeologiczne.
16.	ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA POSZCZEGÓLNYCH SOŁECTW <i>Uchwała Nr XI /76 /2011 z dnia 12 września 2011 r.</i>	Brak informacji o zmianach w strefach ochrony.
17.	ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WSI BRZEŹCE <i>Uchwała Nr XXII/149/2012 z dnia 18 czerwca 2012 r.</i>	Na terenach objętych planem nie ustala się zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej z uwagi na brak obiektów zabytkowych.
18.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO W SOŁECTWIE KOTLARNIA <i>Uchwała Nr XLIII/297/2014 z dnia 13 maja 2014 r.</i>	Na terenach objętych planem nie ustala się zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.
19.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA TERENÓW POŁOŻONYCH W SOŁECTWACH BIERAWA I LUBIESZÓW <i>Uchwała Nr X/77/2015 z dnia 19 października 2015 r.</i>	Na obszarze objętym planem nie występują obiekty lub obszary wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków oraz stanowiska archeologiczne i strefy postulowanej obserwacji archeologicznej.

20.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA TERENU POŁOŻONEGO W OBRĘBIE BIERAWA <i>Uchwała Nr XVII/129/2016 z dnia 1 czerwca 2016 r.</i>	Na terenach objętych planem nie ustala się zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.
21.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTW BIERAWA, STARE KOŻŁE I BRZEŹCE <i>Uchwała Nr XXXV/226/2017 z dnia 9 października 2017 r.</i>	strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej. strefa „OW” - strefa obserwacji archeologicznej.
22.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA TERENU POŁOŻONEGO W OBRĘBIE DZIERGOWICE <i>Uchwała Nr XL/253/2018 z dnia 12 lutego 2018 r.</i>	Na obszarze objętym planem nie występują obiekty lub obszary wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków oraz stanowiska archeologiczne i strefy podlegające obserwacji archeologicznej.
23.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTW LUBIESZÓW, DZIERGOWICE I SOLARNIA <i>Uchwała Nr XLV/285/2018 z dnia 18 czerwca 2018 r. ze zm.</i>	strefa „A” – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej, obejmująca zabytkowy układ ruralistyczny wsi Lubieszów i Dziergowice.

24.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTW LUBIESZÓW, DZIERGOWICE I SOLARNIA - ETAP 2 <i>Uchwała Nr VI/61.2019 Z dnia 27 maja 2019 r.</i>	Na obszarze objętym planem nie występują obiekty zabytkowe i o wartości kulturowej oraz dobra kultury współczesnej. W związku z tym na obszarze objętym planem nie ustala się stref ochrony konserwatorskiej oraz zasad ochrony zabytków i dóbr kultury współczesnej.
25.	ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA TERENU POŁOŻONEGO W SOŁECTWIE BIERAWA <i>Ustawa Nr XIII/102/2019 z dnia 2 grudnia 2019 r.</i>	Brak informacji o zmianach w strefach ochrony.
26.	MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WSCHODNIEGO OBSZARU GMINY BIERAWA OBEJMUJĄCEGO SOŁECTWA GRABÓWKA, KORZONEK, ORTOWICE, STARA KUŹNIA, KOTLARNIA I GOSZYCE <i>Uchwała Nr XIII/104/2019 z dnia 2 grudnia 2019 r.</i>	OW – strefa obserwacji archeologicznej. W strefach „OW” obserwacji archeologicznej roboty ziemne mogą podlegać ograniczeniom, związanym z koniecznością przeprowadzenia badań archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków archeologicznych. A4MN2 - leśniczówka w Starej Kuźni przy ul. Brzozowa 24 - nr rejestru 2115/85 z dnia 18 października 1985 r. E32ZL - kaplica św. Marii Magdaleny w Goszycach w lesie (działka nr 12/8) - nr rejestru 176/2011 z dnia 7 listopada 2011 r. D3U - kościół poewangelicki ob. p.w. św. Maksymiliana Kolbe w Kotlewni przy ul. Gliwicka - nr rejestru 727/64 z dnia 14 marca 1964 r. Wskazuje się oznaczone na rysunkach planu zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków: • Grabówka (B13ZL) • Grabówka (B4PU) • Grabówka (B3ZŁ) Na obszarze objętym planem nie występują dobra kultury współczesnej.

27.	<i>ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA TERENU POŁOŻONEGO W OBRĘBIE SOLARNIA</i> <i>Uchwała Nr XIII/103/2019 z dnia 2 grudnia 2019 r.</i>	Brak informacji o zmianach w strefach ochrony.
28.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WSCHODNIEGO OBSZARU GMINY BIERAWA OBEJMUJĄCEGO SOŁECTWA GRABÓWKA, KORZONEK, ORTOWICE, STARA KUŹNIA, KOTLARNIA I GOSZYCE - ETAP 2</i> <i>Uchwała Nr XX/143/2020 z dnia 20 kwietnia 2020 r.</i>	Na obszarze objętym planem nie występują obiekty zabytkowe i o wartości kulturowej oraz dobra kultury współczesnej. W związku z tym na obszarze objętym planem nie ustala się stref ochrony konserwatorskiej oraz zasad ochrony zabytków i dóbr kultury współczesnej.
29.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO TERENÓW POŁOŻONYCH W GRANICACH ZŁOŻA KRUSZYW NATURALNYCH „BIERAWA” W GMINIE BIERAWA</i> <i>Uchwała Nr XXV/181/2020 z dnia z dnia 14 września 2020 r.</i>	W planie nie określa się zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, ze względu na brak takich obiektów na obszarze objętym planem.
30.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO TERENÓW POŁOŻONYCH W GRANICACH ZŁOŻA KRUSZYW NATURALNYCH „BIERAWA 2” W GMINIE BIERAWA</i> <i>Uchwała Nr LII/371/2022 z dnia 17 października 2022 r.</i>	W planie nie określa się zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, ze względu na brak takich obiektów na obszarze objętym planem.

31.	<i>MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA, DLA TERENÓW ZABUDOWY SOŁECTWA STARA KUŹNIA WRAZ Z OTOCZENIEM</i> <i>Uchwała Nr LXX/499/2024 z dnia 11 marca 2024 r.</i>	§ 8. 1. Wskazuje się oznaczony na rysunku planu zabytek wpisany do rejestru zabytków – leśniczówka przy ul. Brzozowej 24 (nr rejestru 2115/85 z dnia 18.10.1985 r.). 2. Zabytek wymieniony w ust. 1 podlega ochronie na zasadach ustalonych w przepisach odrębnych dotyczących zabytków zapisanych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. § 9. 1. Wskazuje się oznaczone na rysunku planu, chronione ustaleniami planu, obiekty zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków: 1) budynki: a) nr 1 na rysunku planu – dom, tzw. „Dom Łowczego” w zespole dostrzegalni pożarowej, ul. Brzozowa 48, b) nr 2 na rysunku planu – „Stajnia Łowczego” w zespole dostrzegalni pożarowej, ul. Brzozowa 48, c) nr 3 na rysunku planu – „Stodoła Łowczego” w zespole dostrzegalni pożarowej, ul. Brzozowa 48, d) nr 4 na rysunku planu – wieża obserwacyjna - dostrzegalnia, ul. Brzozowa 48, e) nr 5 na rysunku planu – szkoła, ul. Wieczorka 3, obecnie ul. Szkolna 3, f) nr 6 na rysunku planu – dom, ul. Wieczorka 9, obecnie ul. Szkolna 9, g) nr 7 na rysunku planu – dom, ul. Wieczorka 56, obecnie ul. Szkolna 56; 2) kapliczka – nr 8 na rysunku planu – kapliczka przy domu, ul. Brzozowa 47.
32.	<i>ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BIERAWA DLA SOŁECTW LUBIESZÓW, DZIERGOWICE I SOLARNIA</i> <i>Uchwała Nr IV/26/2024 z dnia 19 sierpnia 2024 r.</i>	Brak informacji o zmianach w strefach ochrony.

Wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej ma na celu ochronę, utrzymanie i zachowanie najwartościowszych elementów i układów zabytkowych oraz kulturowo-krajobrazowych. Nie wyklucza to wprowadzenia nowej funkcji, nowej zabudowy lub modernizacji starej, jednakże z zachowaniem wymogów konserwatorskich, w sposób harmonijny i zgodny z zabytkowym charakterem sąsiedniej zabudowy oraz krajobrazu. Przy ustalaniu warunków konserwatorskich należy kierować się następującymi zasadami:

- utrwalenie dotychczasowej formy przestrzennej wsi w sytuacji niewielkiego nawarstwienia w stosunku do formy pierwotnej
- ochrona terenów przed niekontrolowaną, pod względem estetyki architektonicznej, zabudową niedostosowaną do środowiska kulturowego,
- wyeliminowanie czynników degradujących układy historyczne jednostek osadniczych,
- adaptacja i modernizacja elementów zabudowy i krajobrazu do potrzeb współczesnych,
- zagospodarowanie obiektów opuszczonych,
- rewaloryzacja wartości krajobrazowych, zachowanie i adaptacja dawnych zagród chłopskich i folwarków stanowiących wartości historyczne i krajobrazowe,
- wyeksponowanie regionalnej odrębności terenu,
- ochrona historycznego układu przestrzennego i komunikacyjnego jednostek osadniczych
- nową zabudowę projektować indywidualnie o podwyższonych kryteriach dostosowania, mając na uwadze dostosowanie do otoczenia oraz zachowanie równowagi elementów krajobrazu historycznego tego regionu.

5.2.4 *Krajobraz kulturowy*

Gmina Bierawa należy do terenów niezbyt bogatych w zasoby dziedzictwa kulturowego w województwie opolskim. Obiekty zabytkowe występują we wszystkich wsiach gminy. Dominująca ich część znajduje się na terenie: Bierawy, Dziergowic, w Starym Koźlu, w Starej Kuźni i Brzeźcach. Dziedzictwo kulturowe gminy posiada jednolity charakter zdeterminowany wiejskim typem tworzących ją jednostek administracyjnych, 12 sołectw. W zdecydowanej większości to zabudowa mieszkalna małych gospodarstw rolnych, bez zagrodowej zabudowy gospodarczej. Pojedynczym budynkom mieszkalnym towarzyszą niewielkie budynki gospodarcze, brak dużych stodół, obór, spichlerzy zwykle towarzyszące dużym gospodarstwom rolnym. Pomimo wiejskiego charakteru gminy brak architektury rezydencjonalnej – wiejskich siedzib ziemiańskich – dworów, pałaców i budownictwa towarzyszącego – założeń folwarcznych, a także zespołów zabytkowej zieleni – parków podworskich. Jednym zachowanym przykładem dawnego założenia folwarcznego jest zespół dworsko –folwarczny w Bierawie (obecnie stracił on swą pierwotną funkcję).

Na terenie gminy Bierawa zachowały się pozostałości przemysłowe świadczące o XVIII i XIX wiecznej tradycji technicznej tych ziem. W Kotlewni są założenia urbanistyczne osady, której rozkwit związany był z osiemnastowiecznym rozwojem przemysłu hutniczego. Era XIX – wiecznego postępu technicznego i industrializacji dotarła do Bierawy dając impuls do ożywienia gospodarczo – ekonomicznego. Zbudowano w 1846 r. dworzec kolejowy obsługujący otwartą linię kolejową Kędzierzyn –Koźle – Racibórz. Pod koniec XIX wieku na terenie miasta powstał młyn przy ul. Powstańców Śląskich nr 3. Podobnie rozwijały się Dziergowice, również tu powstał dworzec kolejowy, a z początku XX wieku zbudowano potężną garbarnię przy ul. Powstańców Śląskich nr 12. W Starej Kuźni znajduje się, unikalny w skali województwa, zespół obiektów ochrony pożarowej lasów – dostrzegalnia pożarowa zbudowana w 1876 r. z wieżą obserwacyjną o wysokości 85 m.

5.2.5 *Zabytki nieruchome*

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek nieruchomy to nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

W podrozdziale 5.3 znajduje się Tabela 2, będąca wykazem zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków zlokalizowanych na obszarze Gminy Bierawa oraz Tabela 3, przedstawiająca wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych z terenu gminy Bierawa ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych województwa opolskiego.

Kościoły

Kościół parafialny pod wezwaniem Świętej Trójcy w Bierawie - Nr rejestru - 111/54 z dnia 12.07.1954 r.

Jest to kościół renesansowy pochodzący z 1562 r. - drugiej połowy XVI wieku, około 1614 powiększony o wieżę pokrytą dekoracją sgraffitową w XVIII wieku dobudowano kaplicę przy północnej części kościoła. W świątyni znajduje się: grobowiec rodziny Dluhomilów (zejście do niego znajduje się przed Ołtarzem Bolesnym w nawie głównej), barokowe kamienne epitafium Fryderyka Reischwita, krypta grobowa rodziny Reischwitz (pod koniec lat trzydziestych XX wieku szczątki zebrano i pochowano na cmentarzu obok domu p.

Lyska, a w latach 1938-1939 zaadoptowano jako pomieszczenia grzewcze).

Po lewej: lata 1938-1939, po prawej: stan obecny - źródło: materiały gminy Bierawa.

Świątynia była zbudowana jako protestancka, a następnie przejęta przez katolików w 1939 roku. Dnia 12.07.1954 r. kościół został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa opolskiego. Obecnie jest rzymskokatolicką parafią dekanatu Kędzierzyn diecezji opolskiej. Parafia została utworzona 1915 roku. Wewnątrz kościoła zachowały się: ambona, późnorenesansowa, z pierwszej połowy XVII wieku, z baldachem o ażurowym zwieńczeniu z rzeźbą pelikana i płaskorzeźbami; ołtarze barokowe z pierwszej połowy XVI wieku; barokowa marmurowa chrzcielnica z przełomu XVII i XVIII wieku.

Kościół pod wezwaniem świętej Anny w Dziergowicach – wpis do gminnej ewidencji i wojewódzkiej ewidencji zabytków

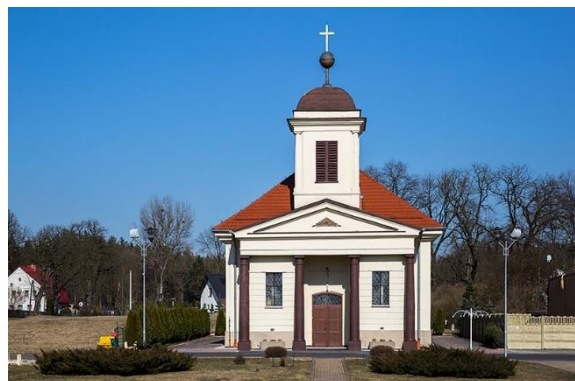

Zdjęcie od góry: pierwsze - 1895r., drugie - 2015r., trzecie – stan obecny. Źródło: fotopolska.eu i materiały gminy Bierawa.

Kościół zbudowano w latach 1903-1906, na miejscu drewnianego kościoła z 1610 roku (który był wielokrotnie przebudowywany), w czasie działań wojennych 1945 roku kościół został zniszczony w 60% lecz w szybkim czasie odbudowany. W 1965 rok ufundowano trzy spiżowe dzwony z Odlewni Dzwonów w Przemyśle, w następnych latach położono nowy dach i wykonano witraże, w 1979 roku kościół gruntownie wyremontowano.

Budowla jest trójnawowa z witrażami: w absydzie po prawej stronie znajdują się witraże św. Pawła z mieczem, po lewej – św. Piotra z siecią rybacką. W nawach bocznych witraże przedstawiają między innymi: papieża Jana XXIII, św. Franciszka z Asyżu, św. Katarzynę, św. Barbarę, Anioła Stróża, po drugiej stronie bł. Bronisławę, św. Stanisława ze Szczepanowic, św. Floriana, dwóch Ewangelistów, św. Bernarda. Ołtarz główny, upięszony strzelistymi wieżyczkami, w części centralnej przedstawia św. Annę i jej córkę Najświętszą Maryję Pannę. Lewa strona ołtarza to płaskorzeźba przedstawiająca scenę Bożego Narodzenia, a prawa przedstawia scenę Ofiarowania Jezusa w świątyni. Nad ołtarzem umieszczono figurę Jezusa Dobrego Pasterza. Nad drzwiami zewnętrznymi znajduje się płaskorzeźba Ukrzyżowanego Pana Jezusa, a pod nim napis *Święta Anno módl się za nami*.

Kościół ewangelicki obecnie rzymsko-katolicki pod wezwaniem świętego Maksymiliana Kolbe w Kotlarni - Nr rejestru - 727/64 z dnia 14.03.1964 r.

Zdjęcie od góry: pierwsze - 1938r., drugie i trzecie – stan obecny. Źródło: fotopolska.eu i materiały gminy Bierawa.

Kościół protestancki powstał w 1815 roku na miejscu drewnianego ewangelickiego kościoła z 1776 roku. Był to kościół murowany z cegły, wnętrze kościoła jest jednonawowe, z prostokątną zakrystią i klatką schodową, empora (balkon) zbudowany na rzucie elipsy, wsparta na drewnianych kolumnach wypełnia wnętrze kościoła, ambona z XVIII wieku, prospekt organowy pochodzi z drewnianego kościoła. Na zewnątrz portyk podtrzymują cztery żeliwne kolumny, nad portykiem zbudowana jest kwadratowa wieżo-dzwonnica, o ściętych narożnikach i dachu czterospadowym, kopulastym, krytym blachą jak i reszta kościoła.

W czasie działań wojennych wnętrze kościoła zostało zniszczone, po II wojnie światowej kościół stał nieczynny aż do 1970 roku, a w 1971 roku zaczął funkcjonować jako katolicki w tym też roku został wyremontowany i poświęcony. W 1980 roku w kościele wykonano nowoczesną ceramiczną mozaikę przedstawiającą ojca Maksymiliana Kolbego, oraz witraże.

**Kościół pod wezwaniem świętego Jana Nepomucena w Starym Koźlu - Nr rejestru - 1205/66
z dnia 14.03.1966 r.**

Zdjęcie od góry: pierwsze i drugie - 1921r. zniszczone wnętrze i elewacja kościoła, trzecie - stan obecny.
Źródło: <http://www.parafia-nepomucena.pl/> oraz materiały gminy Bierawa.

Kościół powstał w latach 1806-1808, przy wsparciu finansowym księżnej von Saksen oraz okolicznych mieszkańców. Kościół ten został zburzony i spalony w 1921 roku w czasie powstań śląskich. Do odbudowy budynku kościelnego doszło po zakończeniu walk i już w latach 1921-1922 przyjął formę jaką ma do dnia dzisiejszego. Za patrona nowo wybudowanego kościoła obrano św. Jana Nepomucena, który ma chronić parafię przed powodzią. Budynek był kilkakrotnie uszkodzany przez powódzie w latach 1093-1941. Podczas drugiej wojny światowej budynek kościoła nie został mocno zniszczony, lecz wojsko niemieckie zarekwirowało cztery dzwony i elementy miedzianego oświetlenia kościoła. Pierwszy powojenny remont kościoła odbył się w 1951 roku, obiekt odmalowano, a w 1958 roku zamontowano dzwony. W 1968 zamontowano nowe witraże, w 1970 roku zlikwidowano ambonę, zdemontowano boczne ołtarze (pochodzące z 1898 roku), boczne elementy ołtarza głównego oraz balaski. W 1979 roku ściany pokryto nową polichromią, zamontowano w 1980 r nowe ławki. W 1994 roku wykonano nowe tynki zewnętrzne i pomalowano elewację, a w 1995 r wyłożono kostką brukową plac kościoła. W 1997 roku powódź dokonała ogromnych zniszczeń, woda osiągnęła poziom 1,2m, niszcząc całkowicie wyposażenie zakrystii, po powodzi remonty zakończono w 2004 roku. Na placu przed kościołem znajduje się krzyż z 1902 roku ufundowany przez rodziny Imiela i Seżysko oraz Kulawik. Nad głównym wejściem do kościoła znajduje się łaciński napis: *Hic Est Domus Dei et Porta Coeli Tu jest dom Boży i brama nieba*. Po prawej stronie budynku kościoła znajduje się pamiątkowa mogiła parafian poległych w czasie I wojny światowej oraz nieopodal obelisk ofiar II wojny światowej.

Domy zakonne i plebanie

Źródło: materiały gminy Bierawa

Dawny dom zakonny Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek w Bierawie

Do domu zakonnego siostry przybyły z Wiednia 25 czerwca 1929 roku, a uroczyste poświęcenie i otwarcie odbyło się 27 lipca tego samego roku. Na pierwszym piętrze znajdowała się kaplica, refektarz, klauzura dla sióstr, a na drugim pięć pojedynczych pokoi gościnnych. W domu dziewczęta w różnym wieku miały nauczać się szyć, gotować oraz jak prowadzić gospodarstwo domowe, znajdowało się tam również przedszkole. W 1931 roku wybudowano podpiwniczoną salę dla stowarzyszeń. Dom spełniał również punkt pomocy, ochrony osobistej i opieki dla dziewcząt przybywających za granicę. W 1939 roku w domu zamieszkiwali żołnierze, 1940 pionierzy, którzy budowali most nad Bierawką, od 1940 do 1942 roku do domu przybywali chłopcy z różnych zakątków Niemiec. W styczniu 1945 roku, gdy zbliżał się front wschodni siostry udały się do swoich bliskich, siostra przełożona została by ratować dobytek, ale w późniejszym czasie również opuściła dom zakonny. W maju 1945 roku siostry wróciły do Bierawy, w latach 1945-48 w placówce przebywały osierocone dzieci. Dom zakonny funkcjonował do początku lat pięćdziesiątych XX wieku, następnie uległ likwidacji. Obecnie pełni funkcję budynku mieszkalnego.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Plebania w Dziergowicach

Plebania w stylu ceglanym budowana etapami, najstarsza część pochodzi z 1893 roku dzięki staraniom ks. W. Losa, następnie powiększona przez ks. P. Brandysa (proboszcz w latach 1899 – 1922). W latach, gdy religia była zakazana w szkołach ks. B. Czajka (proboszcz w latach 1963 - 1988) wybudował na fundamentach starej chlewni salkę katechetyczną, w której dzieci uczyły się religii. Tam też znajdowało się pomieszczenie biblioteczne urządzone przez ks. E. Poloczka (wikary w latach 1986-1988). Budynek plebanii znajduje się przy ulicy Kościelnej 15.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Dom Zakonny Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Dziergowicach

Dom zakonny w stylu Art Deco, został oddany do użytku w 1932 roku, ks. E. Gröbner sprowadził siostry zakonne Służebnice Najświętszego Serca Pana Jezusa do Dziergowic, w kwietniu tego roku poświęcono Dom św. Teresy (obecne przedszkole), ośrodek religijno-wychowawczy prowadzonego przez siostry zakonne, gdzie dziewczęta w wieku 14-17 lat uczyły się gotować i szyć. Zakonnice zajmowały się również chorymi, uprawiały ogród. Pod koniec wojny w domu zakonnym mieściła się szkoła ewakuowana z Kolonii. W 1954 roku wskutek decyzji władz zlikwidowano dom zakonny, a w jego miejsce otwarto państwowe przedszkole.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Plebania w Starym Koźlu

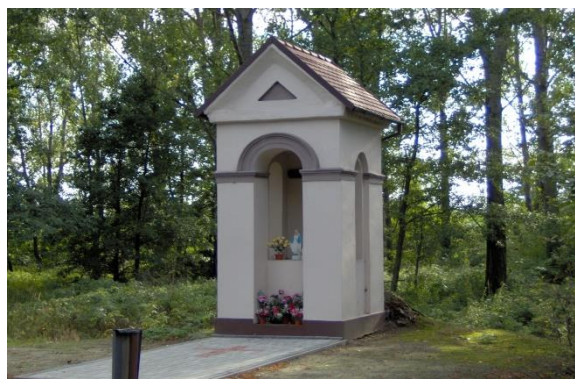
Zbudowana w I połowie XIX w. klasycystyczna, parterowa z mieszkalnym poddaszem. Dach siodłowy, kryty dachówką. W roku 1921 plebania została ostrzelana z moździerzy. W 1985 roku plebania została zalana w czasie powodzi i ponownie 1997 roku.

Kapliczki i kaplice

W krajobrazie kulturowym gminy występuje wiele typów kapliczek przydrożnych i przydomowych. Tego typu obiekty sakralne widoczne są zarówno w obszarach wiejskich jak i poza nimi, przy polach, drogach i na rozdrożach stanowiąc o swoistym klimacie regionu.

Powszechnie występującym typem na terenie gminy jest kapliczka jednokondygnacyjna, założona na planie kwadratu lub prostokąta kryta dachem dwuspadowym, usytuowana szczytowo, wolno stojąca lub przylegająca do budynku lub ogrodzenia. We wnętrzu umieszczona jest figura świętego lub ołtarz. Przeważająca większość kapliczek na terenie gminy pochodzi z poł. XIX w. i z przełomu XIX/XX wieku.

Mimo zanikania obyczaju fundowania kapliczek, ciągle żywa jest troska o nie. W gminie Bierawa większość jest wyremontowana i poddana pracom konserwatorskim.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka świętego Urbana w Bierawie

Zlokalizowana jest przy zbiegu ulicy Mickiewicza z drogą krajową numer 408. Kapliczka zbudowana została w XVIII/XIX wieku. Murowana otynkowana, z dachem siodłowym krytym dachówką, zbudowana na planie kwadratu, otwarta trzema półkoliście zamkniętymi arkadami. W 2003 roku została wyremontowana, jest miejscem majowych procesji ku czci św. Urbana.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka świętego Floriana w Bierawie

Kapliczka zlokalizowana jest przy ulicy Juliusza Jacka, pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku. Na frontowej ścianie u góry widnieje napis „1818”. Ściany wykonane z cegły jak i również kolebkowe sklepienie z półkoliście zamkniętym wejściem, wiązania dachowe z drewna, a całość pokryto dachówką. Kaplica została wybudowana by upamiętnić pożar wsi. We wnętrzu kaplicy znajduje się obraz namalowany przez A. Kroker w 1960 roku, przedstawiający wizerunek św. Floriana.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka świętej Jadwigi w Brzeźcach

Kapliczka zlokalizowana jest przy domu znajdującym się na ul. Gliwickiej 28, stanowi własność prywatną. Wybudowana w 1786 roku bez cech stylowych, murowana z cegły, otynkowana. We wnętrzu sklepienie kolebkowe z lunetami. We wnętrzu znajduje się rokokowy ołtarz z drugiej połowy XVIII wieku lub początku XIX wieku, rzeźba św. Jana Nepomucena. Przy kaplicy stoi krzyż ufundowany przez mieszkańców.

Źródło: fotografia własna

Kaplica cmentarna w Dziergowicach

Kaplica cmentarna „Kostnica” została ufundowana przez młynarza Jana Jaskóła i zbudowana w 1794 roku. O konstrukcji szkieletowej z wypełnieniami ceglanymi, tynkowanymi. Wzniesiona na rzucie prostokąta, z niewielką przybudówką od wschodu, gdzie mieści się kapliczka. Wewnątrz strop, wejście od strony kostnicy prostokątne, z nadprożem wyciętym w sposób ozdobny, dwiema rozetami cyrkłowymi i zastrzałami. Nad wejściem półkolisty gontowy zadaszenie, nakryta wysokim dachem gontowym, zwieńczonym drewnianą wieżyczką i sygnaturką. Wewnątrz znajduje się ołtarz i rzeźba św. Jana Nepomucena.

Źródło: www.mapio.net

Kapliczka przy ul. Kozielskiej 1 w Dziergowicach

Kapliczka znajduje się przy domu przy ulicy Kozielskiej 1. Pochodzi z połowy XIX wieku. Na zewnątrz murowana i otynkowana, pokryta dachem dwuspadowym, wewnątrz znajduje się rzeźba św. Jana Nepomucena.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka przy ul. Odrzańskiej 10 w Dziergowicach

Kapliczka jest przyległa do domu przy ulicy Odrzańskiej 10. Pochodzi z połowy XIX wieku. Została wybudowana na rzucie prostokąta, murowana i otynkowana. We wnętrzu półkuliście zamknięta wnęka, wewnątrz której umieszczona jest rzeźba św. Floriana.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka przy ul. Turskiej 32 w Dziergowicach

Kapliczka znajduje się przy ulicy Turskiej 32. Kapliczkę zbudowano w 1869 roku. Na przeciwko miejsca, gdzie powstała znajdował się tartak, w którym doszło do tragicznego wypadku, skutkiem czego zginął człowiek. Według miejscowych po tym zdarzeniu miało tam straszyć, dlatego też postawiono tam kapliczkę.

Źródło: www.goszyce.pl/home/historia**Kaplica pod wezwaniem świętej Marii Magdaleny w Goszycach**

Co do daty powstania kaplicy zwanej przez mieszkańców Magdalenką, jest wiele niewiadomych, nie wiadomo kto ani kiedy zbudował kaplicę. Pierwsze wzmianki pochodzą z notatek z 1729 roku mówią, że już od wielu lat gromadzili się tam pielgrzymi, tak więc początki sięgają znacznie w głąb historii, skoro w tamtym roku nie pamiętano już, kiedy Magdalenka powstała. Cenną informacją jest również to, iż mimo wielokrotnie występujących pożarów tamtejszych lasów kaplica św. Marii Magdaleny nigdy nie ucierpiała.

Kaplica jest zakryta i posiada zadaszenie z drewna, na belkach drewnianej wiaty znajduje się data 1784 co może świadczyć o tym, że właśnie wtedy kapliczkę przykryto drewnianą konstrukcją.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kaplica pod wezwaniem Najświętszego Serca Jezusowego w Goszycach

Kaplicę wybudowano w 1936 roku, a przebudowano w 1967 roku. W 2005 roku odnowiono główny obraz i zmieniono ołtarz.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka-dzwonnica przy ulicy Wiejskiej 32 w Grabówce

Kapliczka znajduje się na posesji przy ulicy Wiejskiej 32. We wnętrzu znajduje się zabytkowa figura św. Jana Nepomucena (z brakującym krzyżem w lewej dłoni). Murowana z połowy XIX wieku.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka przy ul. Bierawskiej 52 w Lubieszowie

Kapliczka usytuowana przy ulicy Bierawskiej. Dokładnej daty powstania nie znamy, ale prawdopodobnie powstała na początku XX wieku w miejscu, gdzie znajdowały się mogiły żołnierzy, do ubiegłego wieku stała w towarzystwie trzech 100-letnich lip.

Źródło: fot. własna

Kapliczka- dzwonnica przy skrzyżowaniu ulic Bierawskiej i Odrzańskiej w Lubieszowie

Kapliczka znajduje się nad skarpą przy skrzyżowaniu ulic Bierawskiej i Odrzańskiej. Zbudowana w pierwszej połowie XIX w. Jest to drewniana konstrukcja słupowa, oszalowana, od frontu otwarta prostokątnym wycięciem. Dach stożkowy, zwieńczony czworoboczną wieżyczką na sygnaturkę, nakrytą daszkiem stożkowym. Podbitą gontem. Wewnątrz barokowo-ludowa rzeźba św. Jana Nepomucena z I połowy XIX w.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka pod wezwaniem Matki Boskiej w Ortowicach

Kapliczkę z drewnianej w 1926 roku przebudowano na murowaną. Na frontowej ścianie widnieje napis „Królowo Nieba uciekamy się do Ciebie”. Przed wojną kapliczka była pod wezwaniem św. Jana, ksiądz H. Komander (proboszcz z Bierawy) wprowadził odpust 15 sierpnia i kapliczka otrzymała wezwanie Matki Boskiej Wniebowziętej. Obok kapliczki stoi metalowy krzyż, w miejscu drewnianego.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kapliczka pod wezwaniem świętego Jana w Solarni

Znajduje się w centrum wsi, wybudowana w 1741 roku, datę odkryto dopiero latem 1999 roku, podczas remontu kaplicy, w starej dzwonnicy. Dzięki mieszkańcom odnowiono elewację, wnętrze kapliczki, pokryto dach dachówką, zrobiono nową wieżyczkę z blachy miedzianej, wymienili okna i drzwi.

Z ustnych przekazów mieszkańców wsi wiadomo, że kaplica powstała z inspiracji zakonnika, cystersa z Rud Wielkich, który namówił bogatego handlarza drewnem z Solarni, aby wybudował kaplicę.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Kaplica cmentarna w Starym Koźlu

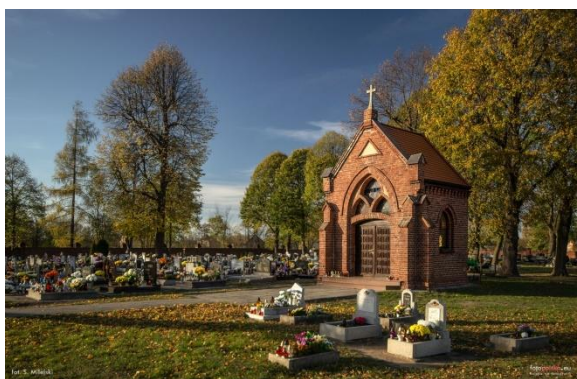
Kaplica zbudowana z czerwonej cegły ceramicznej, nietynkowana w stylu nawiązującym do neogotyku. Przy murze, który ogradza kościół parafialny w Starym Koźlu znajdują się trzy kapliczki (Kapliczka I Jezus Chrystus, Kapliczka II Matka Boska, Kapliczka III święty Krzysztof), cmentarz parafialny pochodzi z początków XIX wieku, więc prawdopodobnie kapliczki powstały w tym samym czasie.

Cmentarze

Źródło: fotopolska.eu

Cmentarz parafialny w Dziergowicach

Cmentarz znajduje się przy kościele pw. św. Anny. Cmentarz powstał w 1815 roku.

Źródło: fotopolska.eu

Cmentarz parafialny w Starym Koźlu z 1856 r.**Budownictwo przemysłowe**

Na obszarze gminy Bierawa zachowały się relikty zabudowy przemysłowej świadczące o XVIII i XIX wiecznej tradycji technicznej tych ziem. W Kotlarni zachowały się pozostałości założenia urbanistycznego osady hutniczej, której rozkwit związany był z XVIII w. rozwojem przemysłu hutniczego. Era XIX-wiecznego postępu technicznego i industrializacji dotarła do Bierawy dając impuls do ożywienia gospodarczo. Zbudowano dworzec obsługujący ot wartą w 1846 r. linię kolejową Kędzierzyn-Koźle - Racibórz. Wieś w związku z rozwojem przemysłu na przestrzeni XIX i XX w. znacznie się rozrosła, przybierając cech małomiasteczkowych. Podobnie rozwijały się Dziergowice, również tu powstał dworzec kolejowy a na pocz. XX wieku zbudowano potężną garbarnię przy ul. Powstańców Śl. 12.

Dworzec kolejowy w Bierawie**Dworzec kolejowy w Dziergowicach**

Młyn w Bierawie przy ul. Powstańców Śl. 3**Garbarnia przy ul. Powstańców Śląskich 12**

Źródło: materiały gminy Bierawa

Domy – budownictwo i architektura wiejska

Zabudowę poszczególnych wsi tworzą w większości gospodarstwa rolne z zagrodami, usytuowanymi po obu stronach drogi. Działki najczęściej o kształcie prostokątów prostopadłe ułożonych do osi ulicy. Budynki w układzie szczytowym jak i kalenicowym. Dominują tu budynki jednokondygnacyjne, murowane, otynkowane lub z cegły nietynkowanej z architektoniczną dekoracją wykonaną w tynku lub cegle w okolicach otworów okiennych oraz w formie gzymsów. Dachy dwuspadowe kryte dachówką ceramiczną, przeważnie karpiówką układaną podwójnie w koronkę.

W początkach XIX wieku wykształcił się typ budynku wiejskiego łączące funkcję mieszkalną (od frontu) z gospodarczą (od tyłu), budowle te były mocno wysłużone ze szczytem ustawionym do drogi, początkowo o niskich ścianach i wysokich dachach z czasem uległy zmianą, zaczęły pojawiać się poddasza lub też drugie kondygnacje. Występowały również proste budynki mieszkalne, jednokondygnacyjne ukonstytuowane szczytowo lub kalenicowo, którym nie towarzyszyła zabudowa gospodarcza.

Na terenie gminy Bierawa znajduje się też spora grupa obiektów wzniesionych w tzw. stylu ceglany. Obiekty te pochodzą zazwyczaj z końca XIX w. i pierwszych dekad XX wieku. Budowle te wznoszono z elewacjami z uwidocznionym wątkiem muru i dekoracją z cegieł i kształtek ceramicznych lub w tynku. Istnieją też budynki o przysadzistej bryle osadzonej w XVIII w. sposobie kształtowania formy architektonicznej. Są to obiekty murowane, otynkowane, jednokondygnacyjne, kryte wysokimi dachami dwuspadowymi z naczółkami.

Budynkami które rzutują na sylwetę wsi są również szkoły, karczmy, gospody. W centrum Bierawy zlokalizowano gmach szkoły (obecnie przebudowany z utratą zewnętrznych cech zabytkowych), w Starym Koźlu szkoła murowana z czerwonej cegły (nietynkowana) znajduje się nieopodal kościoła i cmentarza. Okazałe budynki szkół znajdują się w Kotlewni i Starej Kuźni. Nieco mniejsze kubaturowo budynki szkolne, aczkolwiek wyróżniające się z typowej zabudowy wiejskiej oryginalną architekturą, znajdują się w Solarni, Brzeźcach, Goszycach, Lubieszowie i Grabówce.

Bardziej okazały charakter mają również domy ludowe, gospody, karczmy i zajazdy. Wpisane trwale w krajobraz wsi, pełnią niezmiennie swoją pierwotną funkcję świadcząc o tradycji miejsca i lokalnym kolorycie. Zabytkowe budynki tego typu znajdują się w Brzeźcach - Zajazd, Dom Ludowy przy ul. Gliwickiej 41 oraz w Dziergowicach przy ul. Dworcowej nr 11 i w Starym Koźlu - dawna Gospoda przy ul. Wolności 57. Budynki te zachowały charakterystyczne cechy lokalnego budownictwa wiejskiego z końca XIX wieku z dużymi, zamkniętymi łukiem pełnymi otworami okiennymi.

Niestety dawna karczma w Bierawie (obecnie Dom Kultury) została całkowicie przebudowana z zatarciem cech stylowych.

Zabudowa wsi Bierawa nawiązuje do rozwiązań miejskich poprzez cechy urbanistyczne i architektoniczne, o układzie wielodrożnicowym i nieregularnym układzie ulic. Na przestrzeni XIX i XX wieku poprzez rozwój przemysłu wieś a raczej jej centrum rozrastając się nabrała cech małomiasteczkowych. Można było to zauważyć wzdłuż głównych ulic, gdzie powstała zabudowa o cechach kamienic, parter zajmowały lokale użytkowe, a kolejną kondygnację mieszkania. Wśród budynków przeważały dwukondygnacyjne, pokrywane dachem dwuspadowym lub mansardowym, okna osadzone w prostokątnych otworach z obramieniami z naczółkami, profilowane gzymsy oddzielały kondygnacje, budynki wznoszono w zwartym układzie kalenicowym. Obecne są również budynki jednokondygnacyjne murowane, otynkowane z dachem naczółkowym.

Dom przy ul. Dworcowej 9 w Bierawie

Dom przy ul. Ottona Steiera 9 w Bierawie

Dom przy ul. Ottona Steiera 23 w Bierawie

Dom przy ul. Ottona Steiera 27 w Bierawie

Dom przy Gliwickiej 21 w Brzeźcach

Dom przy Gliwickiej 28 w Brzeźcach

Dom przy ul. Kozielskiej 9 w Dziergowicach**Dom przy Wiejskiej 14 w Goszycach****Dom przy ul. Bierawskiej 17 w Lubieszowie****Dom przy ul. Raciborskiej 19 w Solarni**

Źródło: materiały gminy Bierawa

5.2.6 Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki ruchome to różnego rodzaju dzieła sztuki, reprezentujące snycerkę, rzeźbę kamienną, malarstwo, rzemiosło artystyczne które występują na terenie gminy Bierawa pochodzą z różnych epok stylowych. Można je spotkać najczęściej w kościołach oraz wnętrzach przydrożnych kapliczek.

Wśród zabytków ruchomych na terenie gminy dominuje rzeźba przedstawiająca św. Jana Nepomucena, którego kult jako patrona dobrej sławy, chroniącego od nieszczęść, mających związek z wodą, został rozpowszechniony przez Jezuitów. Rzeźby św. Jana Nepomucena w większości miejscach są drewniane pochodzące z XVIII wieku, zdobią one kapliczki m.in. w miejscowościach Brzeźce, Dziergowice, Lubieszów, Solarnia. Jako kamienna figura św. Jana Nepomucena występuje przy kościele parafialnym pw. Św. Trójcy w Bierawie.

Do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Bierawa włączono pozostałości cmentarza ewangelickiego położonego w Kotlewni przy ul. Gliwickiej. Szczegółowy wykaz zabytków ruchomych objętych wpisem do rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków znajduje się w rozdziale 5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.

Źródło: fotopolska.eu, www.dokumentyslaska.pl

Wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Świętej Trójcy w Bierawie

Na zewnątrz kościoła można zauważyć renesansową dekorację sgraffitową z ok. 1614 roku, zdobi ona elewację wież i wieżyczki schodowej, jest złożona z motywów pryzmatycznych wzbogaconych stylizowaną wicią. Z tego samego okres wewnątrz kościoła zachował się zespół płyt nagrobnych, w tym płyta nagrobna Piotra Dluhomila (zm. 1593) z płaskorzeźbą rycerza i czterema tarczami herbowymi w narożach oraz ambona, późnorenesansowa, z pierwszej połowy XVII wieku, z baldachem o ażurowym zwieńczeniu z rzeźbą pelikana i płaskorzeźbami.

Na zdjęciach, u góry od lewej strony: Płyta nagrobna z szarego marmuru, fundatora kościoła Petera Dluhomila, zmarłego 1593 roku; u góry od prawej: Epitafium, od dołu po lewej: Płyta nagrobna dziecka z 1649 roku przedstawiająca zmarłego Johanenesa Reisvitz; od dołu po prawej: wnętrze kościoła, po prawej stronie ambona.

Źródło: materiały parafii

Wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Anny w Dziergowicach

W kościele znajduje się około 25 zabytków ruchomych.

Źródło: materiały gminy Bierawa

Wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Świętego Jana Nepomucena w Starym Koźlu

W kościele znajduje się 12 zabytków ruchomych. W świątyni znajduje się przykład neobarokowej snycerki z ok. połowy XIX wieku. We wnętrzu kościoła znajdują się między innymi:

- Obraz Chrystusa Zmartwychwstałego, późnobarokowy datowany na XVIII wiek,
- "Ecce Homo" ("Oto Człowiek"), datowany na przełom XVIII i XIX wieku, w klasycystycznej ramie,

	• płaskorzeźba: “Adoracja Dzieciątka” z ok. 1600 roku, późnorennesansowa, • krucyfiks barokowy, z XVIII wieku.
--	--

Ewidencja wojewódzka nie wyczerpuje wszystkich zasobów zabytkowych gminy Bierawa i wymaga uzupełnienia głównie w zakresie zabytków typu kapliczki niekubaturowe, figury świętych w kapliczkach kubaturowych i krzyże przydrożne.

Na terenie gminy występują też zabytkowe kapliczki słupowe wolno stojące, kapliczki przydomowe i krzyże przydrożne. Kapliczki słupowe to: kapliczka św. Urbana w Bierawie, kapliczka w Lubieszowie, w Dziergowicach i przydomowe np. w Dziergowicach przy ul. Odrzańskiej. Krzyże przydrożne to pomniki kultury sakralnej i częsty element krajobrazu wiejskiego gminy. Stawiano je w miejscach istotnych dla społeczności wiejskiej jako wyraz pobożności jej mieszkańców. Najczęściej spotykamy je w pobliżu kościoła, przy skrzyżowaniu dróg, na krańcach zabudowań wiejskich, w pobliżu pól. Stawiano je także dla upamiętnienia nagłej śmierci, często miały charakter pokutny. Wokół krzyży sadzono drzewa. Na krzyżach przydrożnych są wyryte, wyciosane lub namalowane farbą napisy w języku polskim i niemieckim. Są to cytaty z Ewangelii, słowa Ojców i Doktorów Kościoła, modlitw i pobożnych życzeń fundatorów.

5.2.7 Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Bierawa. Teren gminy jest stosunkowo słabo reprezentowany przez zabytki z epoki prehistorycznej z uwagi na ukształtowanie terenu i duże zalesienie nie sprzyjające zasiedleniu przez człowieka. Ślady osadnictwa z najstarszego okresu epoki kamienia – paleolitu stwierdzono w Bierawie, z kolei obozowisko w Bierawie pochodziło z przełomu paleolitu i mezolitu. Ze środkowej epoki kamienia – mezolitu stwierdzono występowanie punktu osadniczego i obozowiska w Grabówce. Z czasów neolitu – młodszej epoki kamienia znajdują się następujące znaleziska tj. ślady osadnictwa w Bierawie, Brzeźcach, Dziergowicach, Lubieszowie, punkt osadniczy w Grabówce i Starej Kuźni oraz osada w Lubieszowie i Ortowicach. Z okresu brązu i początków używania żelaza pochodzą ślady osadnictwa w Bierawie, Dziergowicach, Ortowicach oraz punkt osadniczy w Goszycach. Z okresu kultury lateńskiej (od 400 p.n.e. do początku naszej ery) wywodzą się ślady osadnictwa w Bierawie, oraz punkt osadniczy w Grabówce. Najwięcej znalezisk dotyczy okresu wpływów rzymskich (IV-V w. n.e.), gdzie zidentyfikowano ślady osadnictwa w Bierawie, Brzeźcach i Lubieszowie, osadę w Bierawie, Brzeźcach i Dziergowicach, punkt osadniczy w Bierawie i Grabówce oraz skarb monet w Brzeźcach i Starym Koźlu. Nie mniej znalezisk pochodzi z okresu wczesnośredniowiecznego, średniowiecznego i późno-średniowiecznego (XV –V w.), gdzie zewidencjonowano ślady osadnictwa w Bierawie, Dziergowicach, Goszycach, Lubieszowie i Ortowicach, osadę w Bierawie, Lubieszowie i Ortowicach, grodzisko w Bierawie oraz punkt osadniczy w Kotłarni, Lubieszowie i Ortowicach. Znalezisko z okresu nowożytnego (niepotwierdzone) – ślad osadnictwa znajduje się w Brzeźcach.

Prace badawcze, których celem jest odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego, prowadzone od lat na terenie gminy Bierawa. W tabeli 5 zestawiono zewidencjonowane stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji – badań archeologicznych lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

W myśl Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1] zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. W myśl cytowanej ustawy wszystkie zabytki archeologiczne podlegają ochronie i opiece bez względu na stan ich zachowania. Jako szczególnie cenne wyróżnia się pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Prowadzenie inwestycji na terenie, na którym znajduje się stanowisko archeologiczne, wymaga uzyskania odpowiednich pozwoleń i przeprowadzenia badań archeologicznych. Zgodnie z art. 31 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, każde prowadzenie robót ziemnych przy stanowisku archeologicznym wymaga uzgodnienia zakresu i rodzaju niezbędnych badań archeologicznych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Dodatkowo w przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie odpowiedniego pozwolenia na prowadzenie robót ziemnych wydanego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie zawsze będzie on odpowiadać dokładnemu zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Obiekty archeologiczne mogą zalegać także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Nowelizacja ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadza istotne zmiany, które zrewolucjonizują dotychczasowe prawo planistyczne. Jedną z kluczowych nowości jest ustanowienie instytucji planu ogólnego, który zastępuje dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Ochrona zabytków nieruchomych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego/planie ogólnym gminy, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowym planie odbudowy uwzględnia w szczególności ochronę zabytków nieruchomych objętych formami ochrony, o których mowa w artykuale 7, oraz zabytków ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

W decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, warunkach zabudowy, zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. W uchwałach określających zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, ochronę innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych i plany ochrony parków krajobrazowych.

W przypadku posiadania gminnego programu opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów ogólnych gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ograniczenia, zakazy i nakazy mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Niezbędne jest zatem określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do umieszczenia w rejestrze lub ewidencji, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zgodnie z ustawą o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* [1].

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

5.3.1 Zabytki nieruchome

Tabela 2. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego zlokalizowanych na obszarze Gminy Bierawa

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Data wpisu
1.	Bierawa	kościół parafialny pw. św. Trójcy	ul. Kościelna 4	111/54	12.07.1954 r.
2.	Bierawa	mogiła powstańców śląskich (na cmentarzu parafialnym)	-	150/87	1.06.1987 r.
3.	Dziergowice	cmentarz parafialny	-	251/90	27.06.1990 r.
4.	Dziergowice	kaplica cmentarna	ul. Kościelna 15	822/64	18.04.1964 r.
5.	Dziergowice	mogiły zbiorowe powstańców śląskich na cmentarzu rzymsko-katolickim	-	277/90	31.10.1990 r.
6.	Goszyce	kaplica pw. św. Marii Magdaleny	w lesie za wsią, przy drodze z Kotlarni do Tworoga Małego	176/2011	17.11.2011 r.
7.	Kotlarnia	Kościół po ewangelicki	-	727/64	14.03.1964 r.
8.	Stare Koźle	kościół parafialny pw. św. Jana Nepomucena	ul. Szkolna 7	1205/66	14.03.1966 r.
9.	Stare Koźle	cmentarz parafialny	-	259/90	27.06.1990 r.
10.	Stara Kuźnia	leśniczówka	ul. Brzozowa 24	2115/85	18.10.1985 r.

Źródło: Dane uzyskane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu, 2025r.

Tabela 3. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości z terenu gminy Bierawa ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomości województwa opolskiego

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Wpis do rejestru zabytków	Uwagi
1.	Bierawa	układ ruralistyczny wsi			
2.	Bierawa	przedszkole	ul. Dąbrowy 4		
3.	Bierawa	dom	ul. Dworcowa 9		
4.	Bierawa	dworzec kolejowy	ul. Dworcowa		
5.	Bierawa	kościół parafialny pw. św. Trójcy	ul. Kościelna 4	Nr 111/54 z dnia 12.07.1954 r.	
6.	Bierawa	cmentarz			
7.	Bierawa	plebania	ul. Kościelna 4		Wyłączone z ewidencji GEZ znak ZN-GN-51-33/2009 z dnia 26.01.2009 Woj. Urząd Ochr. Zabytków w Opolu
8.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 2		Wyłączone z ewidencji GEZ znak ZN-GN-51-34/2009 z dnia 26.01.2009 Woj. Urząd Ochr. Zabytków w Opolu
9.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 3		
10.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 4		
11.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 9		
12.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 23		
13.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 24		
14.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 27		
15.	Bierawa	dom	ul. ks. Ottona Steiera 29		
16.	Bierawa	młyn	ul. Powstańców Śl. 3		
17.	Bierawa	dawny Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek	ul. Powstańców Śl. 7		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Wpis do rejestru zabytków	Uwagi
18.	Bierawa	kapliczka św. Urbana	u zbiegu ulicy Mickiewicza z drogą nr 408		
19.	Bierawa	kapliczka św. Floriana	przy domu ul. Juliusza Jacka nr 8		
20.	Brzeźce	kapliczka św. Jadwigi	przy domu ul. Gliwicka nr 28		
21.	Brzeźce	szkoła	ul. Gliwicka 3		
22.	Brzeźce	dom	ul. Gliwicka 17		
23.	Brzeźce	dom	ul. Gliwicka 21		
24.	Brzeźce	dom	ul. Gliwicka 22		
25.	Brzeźce	dom	ul. Gliwicka 28		
26.	Brzeźce	dom	ul. Gliwicka 33		
27.	Brzeźce	zajazd, Dom Ludowy	ul. Gliwicka 41		
28.	Brzeźce	dom	ul. Gliwicka 46		
29.	Brzeźce	dom	ul. Nowa 17		
30.	Brzeźce	dom	ul. Nowa 24		
31.	Brzeźce	dom	ul. Nowa 25		
32.	Brzeźce	dom	ul. Nowa 28		
33.	Brzeźce	dom	ul. Nowa 40		
34.	Dziergowice	układ ruralistyczny wsi	-		
35.	Dziergowice	karczma	ul. Dworcowa 11		
36.	Dziergowice	dworzec kolejowy	ul. Dworcowa 59		
37.	Dziergowice	Dom Zakonny Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego	ul. Klasztorna 2		
38.	Dziergowice	kościół parafialny pw. św. Anny	ul. Kościelna 15		
39.	Dziergowice	cmentarz			
40.	Dziergowice	kaplica cmentarna	ul. Kościelna 15	Nr 822/64 z dnia 18.04.1964 r.	
41.	Dziergowice	plebania	ul. Kościelna 15		
42.	Dziergowice	Kapliczka	przy domu ul. Kozielska 1		
43.	Dziergowice	Kapliczka	przy domu ul. Odrzańska 10		
44.	Dziergowice	Kapliczka	przy domu ul. Turska nr 32		
45.	Dziergowice	dom	ul. Kozielska 5		
46.	Dziergowice	dom	ul. Kozielska 9		
47.	Dziergowice	chałupa	ul. Leśna 6		
48.	Dziergowice	dom	ul. Raciborska 7		
49.	Dziergowice	dom	ul. Wodna 38		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Wpis do rejestru zabytków	Uwagi
50.	Dziergowice	garbarnia	ul. Powstańców Śl. 12		
51.	Goszyce	kaplica pw. św. Marii Magdaleny	w lesie za wsią, przy drodze z Kotlarni do Tworoga Małego	Nr 176/2011 z dnia 17.11.2011 r.	
52.	Goszyce	kaplica pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. Wiejska		
53.	Goszyce	dom	ul. Wiejska 14		
54.	Goszyce	szkoła	ul. Wiejska 16		
55.	Garbówka	kapliczka – dzwonnica	przy domu ul. Wiejska 32		
56.	Korzonek	dom	ul. Gliwicka 8		
57.	Kotlarnia	dom	ul. Gliwicka 5-7		
58.	Kotlarnia	szkoła	ul. Sławięcicka 4a i 4b		
59.	Kotlarnia	Kościół ewangelicki ob. Rzymsko – katolicki p.w. Św. Maksymiliana Kolbe	ul. Wiejska	Nr 727/64 z dnia 14.03.1964 r.	
60.	Lubieszów	układ ruralistyczny wsi			
61.	Lubieszów	kapliczka – dzwonnica	przy skrzyżowaniu ul. Bierawskiej i Odrzańskiej		
62.	Lubieszów	dom	ul. Bierawska 17		
63.	Lubieszów	dom	ul. Bierawska 53		
64.	Lubieszów	dom	ul. Bierawska 62		
65.	Lubieszów	Szkoła (obecnie przedszkole w Bierawie Oddział Zamiejscowy)	ul. Bierawska 37		
66.	Lubieszów	Kapliczka	przy domu ul. Bierawska 52		
67.	Ortowice	dom	ul. Górnicza 6		
68.	Ortowice	dom	ul. Gliwicka 10		
69.	Ortowice	kapliczka pw. Matki Boskiej	ul. Wiejska 17		
70.	Solarnia	kapliczka pw. św. Jana	przy skrzyżowaniu ulic Raciborskiej i Sienkiewicza		
71.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 19		
72.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 26		
73.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 33		
74.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 38		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Wpis do rejestru zabytków	Uwagi
75.	Solarnia	szkoła	ul. Raciborska 42		
76.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 46		
77.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 48		
78.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 49		
79.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 52		
80.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 56		
81.	Solarnia	dom	ul. Raciborska 59		
82.	Stara Kuźnia	cmentarz	-		
83.	Stara Kuźnia	leśniczówka	ul. Brzozowa 24	Nr 2115/85 z dnia 18.10.1985 r.	
84.	Stara Kuźnia	Kapliczka	przy domu ul. Brzozowa 47		
85.	Stara Kuźnia	"Dom Łowczego" w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej	ul. Brzozowa 48		
86.	Stara Kuźnia	"Stajnia Łowczego" w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej	ul. Brzozowa 48		
87.	Stara Kuźnia	"Stodoła Łowczego" w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej	ul. Brzozowa 48		
88.	Stara Kuźnia	wieża obserwacyjna w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej	ul. Brzozowa 48		
89.	Stara Kuźnia	szkoła	ul. Wieczorka 3 (obecnie ul. Szkolna 3)		
90.	Stara Kuźnia	dom	ul. Wieczorka 9 (obecnie ul. Szkolna 9)		
91.	Stara Kuźnia	dom	ul. Wieczorka 56 (obecnie ul. Szkolna 56)		
92.	Stare Koźle	cmentarz	-		
93.	Stare Koźle	szkoła	ul. Szkolna 5		
94.	Stare Koźle	plebania	ul. Szkolna 7		
95.	Stare Koźle	kościół parafialny p.w. św. Jana Nepomucena	Szkolna 7	Nr 1205/66 z dnia 14.03.1966 r.	
96.	Stare Koźle	kaplica cmentarna (cmentarz przykościelny)	Szkolna 7		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Wpis do rejestru zabytków	Uwagi
97.	Stare Koźle	kapliczka I (Jezus Chrystus) (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego)	Szkolna 7		
98.	Stare Koźle	kapliczka II (Matka Boska) (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego)	Szkolna 7		
99.	Stare Koźle	kapliczka III (św. Krzysztof) (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego)	Szkolna 7		
100.	Stare Koźle	dom	ul. Wolności 53		
101.	Stare Koźle	dawna gospoda	ul. Wolności 57		

Źródło: Dane uzyskane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu, 2025r.

5.3.2 Zabytki ruchome

Tabela 4. Wykaz zabytków ruchomych z terenu gminy Bierawa ujętych w rejestrze zabytków ruchomych województwa opolskiego

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Informacja o wpisie do rejestru zabytków
1.	Bierawa	Wypożyczenie z kościoła parafialnego p.w. Św. Trójcy	Ks.B.t.III-630/1-21/75 z dnia 15.05.1975 r.
2.	Kotlarnia	Zespół wagonów (6 egzemplarzy) ze stacji kolejowej Kopalni Piasku „Kotlarnia” S.A.	Ks.B.t. IV-384/1-6/2019 z dnia 11.02.2019 r.
3.	Stare Koźle	Wypożyczenie kościoła parafialnego p.w. Św. Jana Nepomucena	Nr Ks.B.t.III-628/75 z dnia 25.01.1975 r.
			Nr Ks.B.t.II-160/09 z dnia 03.06.2009 r.

Źródło: Dane uzyskane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu, 2025r.

Dodatkowo na terenie gminy Bierawa znajdują się liczne zabytki ruchome wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa opolskiego. Zabytki ruchome wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa opolskiego znajdują się na terenie miejscowości: Kotlarnia (9 zabytków ruchomych), Bierawa (24 zabytki ruchome), Brzeźce (1 zabytek ruchomy), Dziergowice (28 zabytków ruchomych), Goszyce (1 zabytek ruchomy), Lubieszów (1 zabytek ruchomy), Stare Koźle (12 zabytków ruchomych).

5.3.3 Zabytki archeologiczne

Tabela 5. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy Bierawa

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
1.	Dziergowice	98-40	3	115	Ślad osadnictwa, osada	Neolit (okres rzymski (k. przeworska).	A - 922/91	18.03.1991 r.
2.	Grabówka	97-40	10	40	Ślad osadnictwa	średniowiecze	A - 194/68 z dnia	20.12.1968 r.
3.	Grabówka	97-40	8	38	obozowisko	Epoka kamienia	A - 164/68	16.12.1968 r.
4.	Grabówka	97-40	9	39	obozowisko	mezolit	A - 193/68	20.12.1968 r.
5.	Stare Koźle	97-40	1	11	Punkt osadniczy, punkt osadniczy, grodzisko	Epoka kamienia, wczesne średniowiecze, średniowiecze	A - 326/71	18.01.1971 r.

Źródło: Dane uzyskane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu, 2025r.

Tabela 6. Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Bierawa

L.p.	Miejscowość	Nr st. w miejscowości	Nr obszaru AZP	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
1.	Bierawa	1	98- 40	98	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Paleolit, Epoka brązu (kultura łużycka)	-	-
2.	Bierawa	2	97- 40	15	Obozowisko osada	Paleolit, mezolit okres rzymski IV w.	-	-
3.	Bierawa	3	97- 40	16	Osada	Okres rzymski	-	-
4.	Bierawa	4	98- 40	100	Ślad osadnictwa punkt osadniczy ślad osadnictwa	Neolit okres rzymski (kultura przeworska) XIV-XV w.	-	-
5.	Bierawa	5	98- 40	101	Punkt osadniczy	?	-	-
6.	Bierawa	6	97- 40	17	Ślad osadnictwa	Nieokreślona	-	-
7.	Bierawa	7 (x2)	98- 40	-	-	-	-	-
8.	Bierawa	8	97- 40	19	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Epoka kamienia nieokreślona	-	-
9.	Bierawa	17	97- 40	20	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada osada osada	paleolit neolit okres rzymski IV w. okres wczesnośrednio-wieczny XII w. okres wczesnośrednio-wieczny XIII-XIV w.	-	-
10.	Bierawa	18	98- 40	102	Ślad osadnictwa	neolit (kultura pucharów lejkowatych)	-	-
11.	Bierawa	19	97- 40	21	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Pradzieje okres średniowieczny	-	-
12.	Bierawa	20	97- 40	-	-	-	-	-
13.	Bierawa	21	97- 40	22	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
14.	Bierawa	22	97- 40	23	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
15.	Bierawa	23	97- 40	24	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
16.	Bierawa	24	97- 40	25	Ślad osadnictwa	nieokreślona	-	-

L.p.	Miejscowość	Nr st. w miejscowości	Nr obszaru AZP	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
17.	Bierawa	25	97- 40	26	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa	Okres rzymski III i IV w. okres średniowiecza	-	-
18.	Bierawa	26	97- 40	27	Ślad osadnictwa	Okres lateński	-	-
19.	Bierawa	27	97- 40	28	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	Epoka kamienia okres rzymski okres średniowiecza	-	-
20.	Bierawa	28	97- 40	-	-	-	-	-
21.	Bierawa	29	97- 40	30	Osada	Okres rzymski faza C1-C3 (kultura przeworska)	-	-
22.	Bierawa	30	97- 40	31	Osada	Kultura łużycka	-	-
32.	Brzeźce	1	97- 40	1	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
33.	Brzeźce	2	97- 40	2	Ślad osadnictwa	Okres rzymski	-	-
34.	Brzeźce	3	97- 40	3	Ślad osadnictwa	Okres rzymski		
35.	Brzeźce	4	97- 40	4	Osada	Okres rzymski IV-V w.	-	-
36.	Brzeźce	5	97- 40	5	Ślad osadnictwa	Okres rzymski	-	-
37.	Brzeźce	6	97- 40	6	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
38.	Brzeźce	7	97- 40	7	Ślad osadnictwa	Nowożytna	-	-
39.	Brzeźce	8	97- 40	8	Ślad osadnictwa	Neolit	-	-
40.	Brzeźce	9	97- 40	9	Ślad osadnictwa	Neolit	-	-
41.	Brzeźce	10	97- 40	10	Skarb monet	Okres rzymski	-	-
42.	Dziergowice	1	98- 40	113	Ślad osadnictwa	średniowiecze	-	-
43.	Dziergowice	2	98- 40	114	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa	Neolit (kultura ceramiki sznurowej) średniowiecze	-	-
44.	Dziergowice	3	98- 40	115	Ślad osadnictwa osada	Neolit okres rzymski (kultura przeworska)	A-922/91	18.03. 1991 r.
45.	Dziergowice	5	98- 40	117	Ślad osadnictwa	Neolit	-	-

L.p.	Miejscowość	Nr st. w miejscowości	Nr obszaru AZP	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
46.	Dziergowice	6	98- 40	116	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Neolit epoka brązu (kultura łużycka) XIII-XIII w.	-	-
48.	Goszyce	1	98-42	1	Punkt osadniczy	Epoka brązu (kultura łużycka)	-	-
49.	Goszyce	2	98-42	2	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	-	-
50.	Grabówka	1	98-40	104	Punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	mezolit (przemysł tardenauski) neolit (kultura ceramiki sznurowej) kultura łużycka LT (kultura lateńska) okres rzymski (kultura przeworska)	-	-
51.	Grabówka	2	98-40	105	Punkt osadniczy	?	-	-
52.	Grabówka	3	98-40	106	Punkt osadniczy	?	-	-
53.	Grabówka	4	98-40	107	Punkt osadniczy	?	-	-
54.	Grabówka	5	98-40	108	Punkt osadniczy	?	-	-
55.	Grabówka	6	98-40	109	Punkt osadniczy	?	-	-
56.	Grabówka	-	-	-	-	-	-	-
57.	Grabówka	8	97-40	38	Obozowisko	Epoka kamienia	A-164/68	16.12. 1968 r.
58.	Grabówka	9	97-40	39	Obozowisko	Mezolit	A-193/68	20.12. 1968 r.
59.	Grabówka	10	97-40	40	Ślad osadnictwa	Okres średniowiecza	A-194/68	20.12. 1968 r.
60.	Grabówka	11	97-40	41	Ślad osadnictwa	Pradzieje	-	-
61.	Kotłarnia	1	98-41	1	Punkt osadniczy	XVI/XVII-XVIII w.	-	-
62.	Lubieszów	1	98- 40	110	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Neolit Okres rzymski (kultura przeworsk) późne średniowiecze XIV-XV w.	-	-
63.	Lubieszów	2	98- 40	111	Osada	Neolit	-	-

L.p.	Miejscowość	Nr st. w miejscowości	Nr obszaru AZP	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
64.	Lubieszów	3	98- 40	112	Ślad osadnictwa punkt osadniczy osada	Pradzieje wczesne średniowiecze XI-XII w. późne średniowiecze XIV-XV w.	-	-
65.	Ortowice	1	98- 41	2	Osada	Neolit	-	-
66.	Ortowice	2	98- 41	3	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Epoka kamienia późne średniowiecze	-	-
67.	Ortowice	3	98- 41	4	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Epoka kamienia późne średniowiecze	-	-
68.	Ortowice	4	98- 41	5	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	-	-
69.	Ortowice	5	98- 41	6	Punkt osadniczy punkt osadniczy	XI-XIII w. XIV-XV w.	-	-
70.	Ortowice	6	98- 41	7	Ślad osadnictwa Osada	Pradzieje XV w.	-	-
71.	Solarnia	-	-	-	-	-	-	-
72.	Stara Kuźnia	1	97- 41	1	Cmentarzysko kurhanowe	?	-	-
73.	Stara Kuźnia	2	97- 41	2	Punkt osadniczy	-	-	-
74.	Stara Kuźnia	3	97- 41	3	Grodzisko lub kurhan	?	-	-
75.	Stara Kuźnia	4	97- 41	4	Osada	Kultura łużycka	-	-
76.	Stara Kuźnia	5	97- 41	5	Punkt osadniczy	Neolit	-	-
77.	Stara Kuźnia	6	97- 41	6	Ślad osadnictwa	-	-	-
78.	Stare Koźle	1	97- 40	11	Grodzisko punkt osadniczy punkt osadniczy	Okres średniowiecza epoka kamienia okres wczesnośredniowieczny	A-326/71	18.01. 1971
79.	Stare Koźle	2	97- 40	12	Ślad osadnictwa	okres wczesnośredniowieczny	-	-
80.	Stare Koźle	3	97- 40	13	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
81.	Stare Koźle	4	97- 40	14	Skarb monet	Okres rzymski	-	-

Źródło: Dane uzyskane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu, 2025r.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. [1]. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”.

Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Zakres gminnej ewidencji zabytków obejmuje:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne;
- historyczne układy ruralistyczne wsi, historyczne układy urbanistyczne miasta;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (prezydenta miasta, burmistrza) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. *w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* [17]. Gminna ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym; winna być uzupełniana, aktualizowana i weryfikowana. Ewidencją zostały objęte zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych.

Gminna Ewidencja Zabytków gminy Bierawa została opracowana po raz pierwszy w 2006r. i zweryfikowana w 2012r. W 2016r. do GEZ zostały dodane układy ruralistyczne wsi Lubieszów, Bierawa i Dziergowice. Pierwotnie GEZ z 2006r. liczyła 92 obiekty. Na chwilę obecną GEZ gminy Bierawa liczy 98 obiektów i układów zabytkowych, z czego 2 zabytki zostały wykreślone z ewidencji zgodnie z uwagami w poniższej tabeli.

Poniżej zestawiono wykaz wszystkich zabytków i stanowisk archeologicznych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków Gminy Bierawa.

Tabela 7. Wykaz zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Bierawa

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Własność/rodzaj użytkowania	Rejestr zabytków	Uwagi
1.	Bierawa	Układ ruralistyczny wsi	-	XIII/XIV w. (pierwsza wzmianka 1308 r.)			
2.	Bierawa	Przedszkole	ul. Dąbrowy 4	I. 30-te XX w.	komunalna/ oświatowa		
3.	Bierawa	Dom	ul. Dworcowa 9	1928 r.	prywatna/ mieszkalna		
4.	Bierawa	Dworzec	ul. Dworcowa	ok. poł. XIX w.	państwowa/ komunikacja		
5.	Bierawa	Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy	ul. Kościelna 4	1562 r., XVII w., XVIII w.	wyznaniowa/ kultowa	Nr 111/54 z dnia 12.07.1954 r.	
6.	Bierawa	Dom	ul. Ks. Ottona Steiera 3	I. 20-te XX w.	prywatna/ mieszkalna		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Własność/rodzaj użytkowania	Rejestr zabytków	Uwagi
7.	Bierawa	Dom	ul. Ks. Ottona Steiera 4	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
8.	Bierawa	Dom	ul. Ks. Ottona Steiera 9	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
9.	Bierawa	Dom	ul. Ks. Ottona Steiera 23	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
10.	Bierawa	Dom	ul. Ks. Ottona Steiera 24	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
11.	Bierawa	Dom	ul. Ks. Ottona Steiera 27	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
12.	Bierawa	Dom	ul. Ks. Ottona Steiera 29	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
13.	Bierawa	Młyn	ul. Powstańców Śląskich 3	l. 20-te XX w.	prywatna/mieszkalne		
14.	Bierawa	Dawny dom zakonny Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek	ul. Powstańców Śląskich 7	1927-1929 r.	komunalna/służba zdrowia		
15.	Bierawa	Kapliczka św. Urbana	u zbiegu ul. Mickiewicza z drogą nr 408	XVIII/XIX w.	państwowa/kultowe		
16.	Bierawa	Kapliczka św. Floriana	przy domu, ul. Juliusza Jacka 8	1 poł. XIX w.	prywatna/kultowe		
17.	Brzeźce	kapliczka św. Jadwigi	przy domu, ul. Gliwicka 28	1786 r., XIX w., odbud. 2004 r.	prywatna/kultowe		
18.	Brzeźce	Szkoła	ul. Gliwicka 3	XIX/XX w.	komunalna/nie użytkowany		
19.	Brzeźce	Dom	ul. Gliwicka 17	4 ćw. XIX w.	prywatna/mieszkalne		
20.	Brzeźce	Dom	ul. Gliwicka 21	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
21.	Brzeźce	Dom	ul. Gliwicka 22	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
22.	Brzeźce	Dom	ul. Gliwicka 28	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
23.	Brzeźce	Dom	ul. Gliwicka 33	1931 r.	prywatna/mieszkalne		
24.	Brzeźce	Zajazd, Dom Ludowy	ul. Gliwicka 41	1810 r., XIX/XX w.	Prywatna/mieszkalne		
25.	Brzeźce	Dom	ul. Gliwicka 46	3 ćw. XIX w.	prywatna/mieszkalne		
26.	Brzeźce	Dom	ul. Nowa 17	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
27.	Brzeźce	Dom	ul. Nowa 24	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
28.	Brzeźce	Dom	ul. Nowa 25	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
29.	Brzeźce	Dom	ul. Nowa 28	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
30.	Brzeźce	Dom	ul. Nowa 40	l. 30-te XX w.	prywatna/mieszkalne		
31.	Dziergowice	Układ ruralistyczny wsi		XIII w. (pierwsza wzmianka 1274 r.)			
32.	Dziergowice	Karczma	ul. Dworcowa 11	pocz. XX w.	prywatna/nie użytkowany		
33.	Dziergowice	Dworzec	ul. Dworcowa 59	1908 r.	państwowa/komunikacja		
34.	Dziergowice	Dawny dom zakonny Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, obecnie niepubliczne przedszkole	ul. Klasztorna 2	1932 r.	komunalna/oświata		
35.	Dziergowice	Kościół parafialny pw. Św. Anny	ul. Kościelna 15	1903-1906 r.	wyznaniowa/kultowe		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Własność/rodzaj użytkowania	Rejestr zabytków	Uwagi
36.	Dziergowice	Kaplica cmentarna	ul. Kościelna 15	1794 r.	wyznaniowa/ kultowe	Nr 822/64 z dnia 18.04.1964 r.	
37.	Dziergowice	Plebania	ul. Kościelna 15	1893 r., przebud. ok. 1905 r.	wyznaniowe/ mieszkalne		
38.	Dziergowice	Kapliczka	przy domu, ul. Kozielska 1	k. XIX w.	wyznaniowa/ kultowe		
39.	Dziergowice	Kapliczka	przy domu, ul. Odrzańska 10	poł. XIX w.	prywatna/ kultowe		
40.	Dziergowice	Kapliczka	przy domu, ul. Turska 32	1869 r.	prywatna/ kultowe		
41.	Dziergowice	Dom	ul. Kozielska 5	pocz. XX w.	prywatna/ nie użytkowany		
42.	Dziergowice	Dom	ul. Kozielska 9	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
43.	Dziergowice	Chałupa	ul. Leśna 6	2 ćw. XIX w.	prywatna/ mieszkalne		
44.	Dziergowice	Dom	ul. Raciborska 7	l. 30-te XX w.	współwłasność/ mieszkalne		
45.	Dziergowice	Garbarnia	ul. Powstańców Śląskich 12	pocz. XX w.	prywatna/ produkcyjne		
46.	Dziergowice	Dom	ul. Wodna 38	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
47.	Goszyce	Kaplica św. Marii Magdaleny	w lesie, dz. Nr 12/8	1728 r. (?), 1784 r. (?)	wyznaniowa/ kultowe	Nr 176/2011 z dnia 17.11.201 1 r.	
48.	Goszyce	Kaplica pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. Wiejska	1932 r.	wyznaniowa/ kultowe		
49.	Goszyce	Dom	ul. Wiejska 14	l. 20-te XX w.	prywatna/ mieszkalne		
50.	Goszyce	Szkoła	ul. Wiejska 16	1891 r.	komunalna/ mieszkalne		
51.	Grabówka	Kapliczka - dzwonnica	przy domu, ul. Wiejska 32	3 ćw. XIX w.	prywatna/ kultowe		
52.	Korzonek	Dom	ul. Gliwicka 8	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
53.	Kotlarnia	Dom	ul. Gliwicka 5-7	1 ćw. XIX w.	współwłasność/ usługi		
54.	Kotlarnia	Szkoła	ul. Sławięcicka 4a i 4b	1 ćw. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
55.	Kotlarnia	Kościół ewangelicki, ob. rzymsko-katolicki pw. Św. Maksymiliana Kolbe	ul. Wiejska	1815 r.	wyznaniowa/ kultowe	Nr 727/64 z dnia 14.03.1964 r.	
56.	Lubieszów	Układ ruralistyczny wsi		XIV w. (pierwsza wzmianka 1380 r.)			
57.	Lubieszów	Kapliczka - dzwonnica	przy skrzyżowaniu ul. Bierawskiej i Odrzańskiej, przy drodze nr 425	1 poł. XIX w.	wyznaniowa/ kultowe		
58.	Lubieszów	Dom	ul. Bierawska 17	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
59.	Lubieszów	Przedszkole w Bierawie Oddział Zamiejscowy	ul. Bierawska 37	1870 r.	komunalna/ oświata		
60.	Lubieszów	Kapliczka	przy domu, ul. Bierawska 52	pocz. XX w.	komunalna/ kultowe		
61.	Lubieszów	Dom	ul. Bierawska 53	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
62.	Lubieszów	Dom	ul. Bierawska 62	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
63.	Ortowice	Dom	ul. Górnicza 6	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
64.	Ortowice	Dom	ul. Gliwicka 10	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Własność/rodzaj użytkowania	Rejestr zabytków	Uwagi
					mieszkalne		
65.	Ortowice	Kapliczka pw. Matki Boskiej	ul. Wiejska 17	1926 r.	wyznaniowa/kultowe		
66.	Solarnia	Kapliczka pw. Św. Jana	przy skrzyżowaniu ul. Raciborskiej i Sienkiewicza	XIX/XX w.	wyznaniowa/kultowe		
67.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 19	XIX/XX w.	komunalna/mieszkalne		
68.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 26	1880 r., przebud. ok. 2000 r.	prywatna/mieszkalne		
69.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 33	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
70.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 38	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
71.	Solarnia	Szkoła	ul. Raciborska 42	4 ćw. XIX w.	komunalna/oświata		
72.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 46	XIX/XX w.	prywatna/mieszkalne		
73.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 48	XIX/XX	prywatna/mieszkalne		
74.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 49	pocz. XX w.	prywatna/mieszkalne		
75.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 52	XIX/XX w.	prywatna		
76.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 56	I. 20-te XX w.	prywatna/mieszkalne		
77.	Solarnia	Dom	ul. Raciborska 59	k. XIX w.	Prywatna/mieszkalne		
78.	Stara Kuźnia	Leśniczówka	ul. Brzozowa 24	2 ćw. XIX w.	prywatna/nie użytkowany	Nr 2115/85 z dnia 18.10.1985 r.	
79.	Stara Kuźnia	Kapliczka	przy domu, ul. Brzozowa 47	XVIII w.	Prywatna/kultowe		
80.	Stara Kuźnia	Dom. Tzw. "Dom Łowczego" w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej	ul. Brzozowa 48	1876 r.	państwowa/administracja		
81.	Stara Kuźnia	"Stajnia Łowczego" w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej	ul. Brzozowa 48	1876 r.	Państwowa/administracja		
82.	Stara Kuźnia	"Stodoła Łowczego" w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej	ul. Brzozowa 48	1876 r.	Państwowa/administracja		
83.	Stara Kuźnia	Wieża obserwacyjna - dostrzegalnia	ul. Brzozowa 48	1876 r.	prywatna/inne		
84.	Stara Kuźnia	Szkoła	ul. Szkolna 3	pocz. XX w.	komunalna/oświata		
85.	Stara Kuźnia	Dom	ul. Szkolna 9	XIX/XX w.	państwowa/mieszkalne		
86.	Stara Kuźnia	Dom	ul. Szkolna 56	I. 30-te XX w.	prywatna/mieszkalne		
87.	Stare Koźle	Kościół parafialny pw. Św. Jana Nepomucena	ul. Szkolna 7	1806-1808, 1922 r.	wyznaniowa/kultowe	Nr 1205/66 z dnia 14.03.1966 r.	
88.	Stare Koźle	Szkoła	ul. Szkolna 5	k. XIX w.	komunalna/oświata		
89.	Stare Koźle	Plebania	ul. Szkolna 7	XIX/XX w.	wyznaniowa/nie użytkowany		
90.	Stare Koźle	Kaplica cmentarna	ul. Szkolna 7	pocz. XX w.	wyznaniowa/		

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Własność/rodzaj użytkowania	Rejestr zabytków	Uwagi
					kultowe		
91.	Stare Koźle	Kapliczka I Jezusa Chrystusa (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego)	ul. Szkolna 7	k. XIX w.	wyznaniowa/ kultowe		
92.	Stare Koźle	Kapliczka II Matka Boska (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego)	ul. Szkolna 7	k. XIX w.	wyznaniowa/ kultowe		
93.	Stare Koźle	Kapliczka III Św. Krzysztof (przy murze ogrodzeniowym kościoła parafialnego)	ul. Szkolna 7	k. XIX w.	wyznaniowa/ kultowe		
94.	Stare Koźle	Dom	ul. Wolności 53	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
95.	Stare Koźle	Dawna gospoda	ul. Wolności 57	pocz. XX w.	prywatna/ mieszkalne		
96.	Kotlarnia	Pozostałości cmentarza ewangelickiego	ul. Gliwicka, dz. nr 30	XVIII w.	-		Dodany do GEZ Zarządzenie Nr 125/2023 Wójta Gminy Bierawa z dnia 26 października 2023 r.

Źródło: Gminna ewidencja zabytków wraz z aktualizacją, 2025 r.

Tabela 8. Wykaz stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Bierawa

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejsc.	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
1.	Bierawa	98- 40	1	98	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Paleolit, Epoka brązu (kultura łużycka)	-	-
2.	Bierawa	97- 40	2	15	Obozowisko osada	Paleolit, mezolit okres rzymski IV w.	-	-
3.	Bierawa	97- 40	3	16	Osada	Okres rzymski	-	-
4.	Bierawa	98- 40	4	100	Ślad osadnictwa punkt osadniczy ślad osadnictwa	Neolit okres rzymski (kultura przeworska) XIV-XV w.	-	-
5.	Bierawa	98- 40	5	101	Punkt osadniczy	?	-	-
6.	Bierawa	97- 40	6	17	Ślad osadnictwa	Nieokreślona	-	-
7.	Bierawa	98- 40	7 (x2)	-	-	-	-	-
8.	Bierawa	97- 40	8	19	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Epoka kamienia nieokreślona	-	-
9.	Bierawa	97- 40	17	20	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada osada osada	paleolit neolit okres rzymski IV w. okres wczesnośredniowieczny XII w. okres wczesnośredniowieczny XIII-XIV w.	-	-
10.	Bierawa	98- 40	18	102	Ślad osadnictwa	neolit (kultura pucharów lejkowatych)	-	-

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejsc.	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
11.	Bierawa	97- 40	19	21	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa	Pradzieje okres średniowieczny	-	-
12.	Bierawa	97- 40	20	-	-	-	-	-
13.	Bierawa	97- 40	21	22	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
14.	Bierawa	97- 40	22	23	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
15.	Bierawa	97- 40	23	24	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
16.	Bierawa	97- 40	24	25	Ślad osadnictwa	nieokreślona	-	-
17.	Bierawa	97- 40	25	26	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa	Okres rzymski III i IV w. okres średniowiecza	-	-
18.	Bierawa	97- 40	26	27	Ślad osadnictwa	Okres lateński	-	-
19.	Bierawa	97- 40	27	28	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	Epoka kamienia okres rzymski okres średniowiecza	-	-
20.	Bierawa	97- 40	28	-	-	-	-	-
21.	Bierawa	97- 40	29	30	Osada	Okres rzymski faza C1- C3 (kultura przeworska)	-	-
22.	Bierawa	97- 40	30	31	Osada	Kultura łużycka	-	-
32.	Brzeźce	97- 40	1	1	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
33.	Brzeźce	97- 40	2	2	Ślad osadnictwa	Okres rzymski	-	-
34.	Brzeźce	97- 40	3	3	Ślad osadnictwa	Okres rzymski	-	-
35.	Brzeźce	97- 40	4	4	Osada	Okres rzymski IV-V w.	-	-
36.	Brzeźce	97- 40	5	5	Ślad osadnictwa	Okres rzymski	-	-
37.	Brzeźce	97- 40	6	6	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
38.	Brzeźce	97- 40	7	7	Ślad osadnictwa	Nowożytna	-	-
39.	Brzeźce	97- 40	8	8	Ślad osadnictwa	Neolit	-	-
40.	Brzeźce	97- 40	9	9	Ślad osadnictwa	Neolit	-	-
41.	Brzeźce	97- 40	10	10	Skarb monet	Okres rzymski	-	-
42.	Dziergowice	98- 40	1	113	Ślad osadnictwa	średniowiecze	-	-
43.	Dziergowice	98- 40	2	114	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa	Neolit (kultura ceramiki sznurowej) średniowiecze	-	-
44.	Dziergowice	98- 40	3	115	Ślad osadnictwa osada	Neolit okres rzymski (kultura przeworska)	A-922/91	18.03. 1991 r.
45.	Dziergowice	98- 40	5	117	Ślad osadnictwa	Neolit	-	-
46.	Dziergowice	98- 40	6	116	Ślad osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	Neolit epoka brązu (kultura łużycka) XIII- XIII w.	-	-
48.	Goszyce	98-42	1	1	Punkt osadniczy	Epoka brązu (kultura łużycka)	-	-
49.	Goszyce	98-42	2	2	Ślad osadnictwa	Późne średniowiecze	-	-
50.	Grabówka	98-40	1	104	Punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	mezolit (przemysł tardenauski) neolit (kultura ceramiki sznurowej) kultura łużycka LT (kultura lateńska)	-	-

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejsc.	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Data wpisu
						okres rzymski (kultura przeworska)		
51.	Grabówka	98-40	2	105	Punkt osadniczy	?	-	-
52.	Grabówka	98-40	3	106	Punkt osadniczy	?	-	-
53.	Grabówka	98-40	4	107	Punkt osadniczy	?	-	-
54.	Grabówka	98-40	5	108	Punkt osadniczy	?	-	-
55.	Grabówka	98-40	6	109	Punkt osadniczy	?	-	-
56.	Grabówka	-	-	-	-	-	-	-
57.	Grabówka	97-40	8	38	Obozowisko	Epoka kamienia	A-164/68	16.12. 1968 r.
58.	Grabówka	97-40	9	39	Obozowisko	Mezolit	A-193/68	20.12. 1968 r.
59.	Grabówka	97-40	10	40	Ślad osadnictwa	Okres średniowiecza	A-194/68	20.12. 1968 r.
60.	Grabówka	97-40	11	41	Ślad osadnictwa	Pradzieje	-	-
61.	Kotłarnia	98-41	1	1	Punkt osadniczy	XVI/XVII-XVIII w.	-	-
62.	Lubieszów	98- 40	1	110	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Neolit Okres rzymski (kultura przeworsk) późne średniowiecze XIV-XV w.	-	-
63.	Lubieszów	98- 40	2	111	Osada	Neolit	-	-
64.	Lubieszów	98- 40	3	112	Ślad osadnictwa punkt osadniczy osada	Pradzieje wczesne średniowiecze XI-XII w. późne średniowiecze XIV-XV w.	-	-
65.	Ortowice	98- 41	1	2	Osada	Neolit	-	-
66.	Ortowice	98- 41	2	3	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Epoka kamienia późne średniowiecze	-	-
67.	Ortowice	98- 41	3	4	Ślad osadnictwa ślad osadnictwa	Epoka kamienia późne średniowiecze	-	-
68.	Ortowice	98- 41	4	5	Punkt osadniczy	Późne średniowiecze	-	-
69.	Ortowice	98- 41	5	6	Punkt osadniczy punkt osadniczy	XI-XIII w. XIV-XV w.	-	-
70.	Ortowice	98- 41	6	7	Ślad osadnictwa Osada	Pradzieje XV w.	-	-
71.	Solarnia	-	-	-	-	-	-	-
72.	Stara Kuźnia	97- 41	1	1	Cmentarzysko kurhanowe	?	-	-
73.	Stara Kuźnia	97- 41	2	2	Punkt osadniczy	-	-	-
74.	Stara Kuźnia	97- 41	3	3	Grodzisko lub kurhan	?	-	-
75.	Stara Kuźnia	97- 41	4	4	Osada	Kultura łużycka	-	-
76.	Stara Kuźnia	97- 41	5	5	Punkt osadniczy	Neolit	-	-
77.	Stara Kuźnia	97- 41	6	6	Ślad osadnictwa	-	-	-
78.	Stare Koźle	97- 40	1	11	Grodzisko punkt osadniczy punkt osadniczy	Okres średniowiecza epoka kamienia okres wczesnośredniowieczny	A-326/71	18.01.1971
79.	Stare Koźle	97- 40	2	12	Ślad osadnictwa	okres wczesnośredniowieczny	-	-
80.	Stare Koźle	97- 40	3	13	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia	-	-
81.	Stare Koźle	97- 40	4	14	Skarb monet	Okres rzymski	-	-

Źródło: Gminna ewidencja zabytków wraz z aktualizacją, 2025 r.

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Gmina Bierawa należy do terenów niezbyt bogatych w zasoby dziedzictwa kulturowego w województwie opolskim. Obiekty zabytkowe występują we wszystkich wsiach gminy. Dominująca ich część znajduje się na terenie: Bierawy, Dziergowic, w Starym Koźlu, w Starej Kuźni i Brzeźcach. Dziedzictwo kulturowe gminy posiada jednolity charakter zdeterminowany wiejskim typem tworzących ją jednostek administracyjnych, 12 sołectw. W zdecydowanej większości to zabudowa mieszkalna małych gospodarstw rolnych, bez zagrodowej zabudowy gospodarczej. Pojedynczym budynkom mieszkalnym towarzyszą niewielkie budynki gospodarcze, brak dużych stodół, obór, spichlerzy zwykle towarzyszące dużym gospodarstwom rolnym. Pomimo wiejskiego charakteru gminy brak architektury rezydencjonalnej – wiejskich siedzib ziemiańskich – dworów, pałaców i budownictwa towarzyszącego – założeń folwarcznych, a także zespołów zabytkowej zieleni – parków podworskich. Jednym zachowanym przykładem dawnego założenia folwarcznego jest zespół dworsko – folwarczny w Bierawie (obecnie stracił on swą pierwotną funkcję).

Na terenie gminy Bierawa zachowały się pozostałości przemysłowe świadczące o XVIII i XIX wiecznej tradycji technicznej tych ziem. W Kotlewni są założenia urbanistyczne osady, której rozkwit związany był z osiemnastowiecznym rozwojem przemysłu hutniczego. Era XIX – wiecznego postępu technicznego i industrializacji dotarła do Bierawy dając impuls do ożywienia gospodarczo – ekonomicznego. Zbudowano w 1846 r. dworzec kolejowy obsługujący otwartą linię kolejową Kędzierzyn – Koźle – Racibórz. Pod koniec XIX wieku na terenie miasta powstał młyn przy ul. Powstańców Śląskich nr 3. Podobnie rozwijały się Dziergowice, również tu powstał dworzec kolejowy, a z początku XX wieku zbudowano potężną garbarnię przy ul. Powstańców Śląskich nr 12. W Starej Kuźni znajduje się, unikalny w skali województwa, zespół obiektów ochrony pożarowej lasów – dostrzegalnia pożarowa zbudowana w 1876 r. z wieżą obserwacyjną o wysokości 85 m.

Do najcenniejszych zabytków gminy Bierawa należą budowle sakralne i związane z budownictwem przemysłowym. Do najważniejszych z nich należą:

- *kościół parafialny Św. Trójcy w stylu gotycko-renesansowym z unikalną dekoracją wieży i wieżyczki schodowej renesansowym sgraffitem,*
- *kościół pod wezwaniem świętej Anny w Dziergowicach z początku XX wieku z trójnawowymi witrażami, ołtarzem głównym, upięszony strzelistymi wieżyczkami oraz płaskorzeźbą ukrzyżowanego Pana Jezusa;*
- *kościół ewangelicki obecnie rzymsko-katolicki pod wezwaniem świętego Maksymiliana Kolbe w Kotlewni z początku XIX w. z ceramiczną mozaiką przedstawiającą ojca Maksymiliana Kolbego oraz witrażami, tworzący niegdyś centrum osiedla przemysłowego wraz z budynkami szkoły, plebanii i zarządu huty;*
- *kościół pod wezwaniem świętego Jana Nepomucena w Starym Koźlu z XIX wieku z cennym wyposażeniem późnobarokowym i neorokokowym wraz z przyległym cmentarzem otoczonym ceglany murem z neogotyckimi kaplicami i neogotycka kaplicą cmentarną;*
- *kaplica cmentarna przy kościele św. Anny w Dziergowicach zbudowana w 1774 r. w unikalnej na terenie gminy drewnianej konstrukcji szkieletowej;*
- *kaplica św. Marii Magdaleny w Goszycach zbudowana w 1784 r.;*
- *kapliczka drewniana w Starej Kuźni zbudowana w 1690 r. z barokową rzeźbą św. Jana Nepomucena;*
- *kapliczka w Solarni z 1741 roku;*
- *zespół obiektów dostrzegalni pożarowej w Starej Kuźni z 1876 r.*

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej w tabeli przedstawione zostały wyniki analizy SWOT skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Bierawa. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela 9. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
→ Wypracowana historycznie (lokalna) kultura materialna znajdujące odzwierciedlenie w świadomości społecznej; → Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej; → Nowoczesna baza kulturalna w zdecydowanej większości wsi (domy kultury, świetlice, biblioteki); → Wspomagająca instytucje kultury działalność kulturalno-oświatowa stowarzyszeń i zrzeszeń; → Uwzględnianie zagadnień historyczno-kulturowych i chronionych prawem zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego – tworzenie zwięzłych i spójnych ustaleń w aspekcie przyszłego zagospodarowania obiektów i obszarów cennych kulturowo;	→ Brak obiektów zabytkowych i historycznych o wartościach ponadregionalnych; → Prowadzenie w niewystarczającym stopniu prac remontowych i konserwatorskich; → niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, witaczy, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych); → mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów; → Stosunkowo mała ilość obiektów zabytkowych → Mała ilość wpisana do rejestru zabytków woj. Opolskiego; → Zanikanie tradycyjnej architektury, sztuki i form budowlanych; → Brak lub niedostateczna wiedza o prawach i obowiązkach właścicieli obiektu zabytkowego w zakresie prac budowlanych;

→ Aktualny plan zagospodarowania dla poszczególnych sołectw gminy; → Wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej; → Wysoki potencjał turystyczny i krajobrazowy gminy: ścieżki turystyczne, rowerowe, szlaki piesze; → Elementy krajobrazu (wzgórza wydmore - Stara Kuźnia, las łęgowy - Dziergowice); → Duża powierzchnia lasów (zasoby runa leśnego, flory i fauny); → Opieka społeczności lokalnych nad krzyżami i kapliczkami przydrożnymi; → Historyczne układy ruralistyczne stanowiące element dziedzictwa niematerialnego; → wydanie publikacji dot. historii gminy Bierawa, tj. Ernst F. Zwirner budowniczy z Kotlarni (Łubowice 2007 r.), Gmina Bierawa zarys monograficzny od czasów najdawniejszych do początku XXI wieku (Opole, 2005 r.). → opracowany Gminny Program Rewitalizacji na lata 2023-2030	→ Zanikanie tradycyjnej architektury, sztuki i form budowlanych, → Brak izby regionalnej (quasi-muzeum lokalnego), → Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych przez lokalizację nowej zabudowy, → Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.
SZANSE	ZAGROŻENIA
→ Możliwości pozyskiwania środków finansowych współfinansowanych z budżetu Gminy prac przy obiektach zabytkowych; → Stworzenie warunków do wykorzystania zasobu dziedzictwa materialnego do rozwoju turystyki kulturowej; → wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego; → Podejmowanie działań administracyjnych na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków; → Włączanie kolejnych zabytków do gminnej ewidencji zabytków i objęcie wpisem do rejestru zabytków obiektów najcenniejszych w gminie; → Zachowanie czystego środowiska przyrodniczego oraz wartościowego krajobrazu kulturowego gminy Bierawa; → Kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; → Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby; → Poprawa dostępności do zabytków przez wprowadzanie nowoczesnych, bazujących na technologiach internetowych systemów informacji turystycznej; → Systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy, w tym GEZ; → Archeologiczne badania na terenach realizowanych lub przewidzianych do inwestycji;	→ Prowadzenie prac remontowych w sposób niezgodny ze standardami konserwatorskimi i budowlanymi; → Postępująca degradacja części zabytków. Brak działań remontowych i porządkowych; → Występowanie zagrożeń zewnętrznych: pożary, powódzie; → bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; → zagrożenia powodujące zmiany w układzie kompozycyjnym gminy; → zerwanie ciągłości kulturowej - zmiana systemu wartości pomiędzy pokoleniami; → skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; → brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych.

→ Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków; → Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; → podtrzymywanie tradycji, obrzędowości ludowej i ochrona ginących zawodów;	
---	--

Źródło: opracowanie własne

7. Założenia programowe – priorytety, kierunki i zadania programu

Nadrzędnym celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bierawa jest ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wzrost wartości zabytków dla rozwoju gminy przez zachowanie dziedzictwa materialnego i niematerialnego, kultywowanie tradycji regionalnych i wzrost świadomości społecznej ochrony dziedzictwa kulturowego.

Uwzględniając cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w wyniku dokonanej kompleksowej analizy stanu dziedzictwa kulturowego w Gminie Bierawa w oparciu o inne dokumenty strategiczne utworzone na poziomie gminy zostały sformułowane priorytety w perspektywie wieloletniej oraz kierunki i działania w perspektywie 4 letniej tj. lat 2025-2028.

Tabela 10. Priorytety, kierunki i zadania programu

PRIORYTET I	
REWALORYZACJA ORAZ ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM GMINY	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
ZAHAMOWANIE PROCESU DEGRADACJI ZABYTEKÓW I DOPROWADZENIE DO POPRAWY STANU ICH ZACHOWANIA	• Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych • Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, w celu identyfikacji obiektów szczególnie zagrożonych i wymagających pilnych remontów. Na tej podstawie opracowany zostanie plan remontów; • Nadzór konserwatorski nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę, które mogą stanowić zagrożenie dla zabytków archeologicznych, w celu zapewnienia ich ochrony podczas prowadzenia prac budowlanych; • Interwencja władz gminy w przypadku rażących naruszeń prawa budowlanego dotyczących obiektów zabytkowych oraz tych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, zwłaszcza w zakresie rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę budynków. Działania te będą prowadzone we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; • Podejmowanie działań mających na celu pozyskanie środków zewnętrznych na rewালoryzację zabytków uznanych za najważniejsze dla gminy, które znajdują się w złym stanie technicznym, celem ich kompleksowej ochrony; • Pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w pozyskaniu funduszy zewnętrznych na odnowę zabytków, w tym przygotowywanie bieżących informacji dotyczących możliwości uzyskania wsparcia finansowego na prace konserwatorskie przy obiektach zabytkowych;

	• Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni, w tym parku miejskiego oraz zieleni cmentarnej, mająca na celu poprawę estetyki przestrzeni publicznej oraz ochronę dziedzictwa kulturowego w postaci zabytkowych terenów zielonych; • Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy, na podstawie uchwały Rady Gminy dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie, w celu wsparcia właścicieli w zachowaniu dziedzictwa; • Wsparcie lub organizowanie prac porządkowych na terenach zabytkowej zieleni projektowanej oraz cmentarzach, które znajdują się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i metod ich realizacji przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; • Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed zagrożeniami takimi jak pożar, zniszczenie czy kradzież, poprzez montaż odpowiednich instalacji przeciwpożarowych, alarmowych, zabezpieczeń przed włamaniem oraz przeprowadzanie procesów znakowania i ewidencjonowania zabytków ruchomych.
PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ ZWIĘKSZAJĄCYCH ATRAKCYJNOŚĆ ZABYTEKÓW NA POTRZEBY SPOŁECZNE, TURYSTYCZNE I EDUKACYJNE	• Wykorzystanie wartości zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych gminy w materiałach promocyjnych, traktowanych jako kluczowy czynnik wspierający rozwój regionu; • Promowanie wiedzy na temat zasobów kulturowych gminy oraz jej atrakcji turystycznych poprzez stronę internetową oraz inne dostępne media, celem zwiększenia świadomości społecznej; • Tworzenie oraz promocja szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych i rowerowych, które obejmują obiekty zabytkowe jako główną atrakcję turystyczną. • Zlecenie opracowania zintegrowanej bazy danych dotyczącej elementów dziedzictwa kulturowego gminy oraz zapewnienie dostępności tych informacji na oficjalnych stronach internetowych Urzędu Gminy Bierawa; • Oznakowanie zabytków z uwzględnieniem podstawowych informacji historycznych, celem zwiększenia świadomości o ich znaczeniu; • Określenie zasad oraz konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, w tym poprzez regulacje zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; • Wprowadzenie iluminacji świetlnej na najważniejszych zabytkach gminy, podkreślających ich wartość i znaczenie; • Poprawa dostępności obiektów zabytkowych poprzez umożliwienie ich zwiedzania, w ścisłej współpracy z właścicielami obiektów, w tym parafiami.
PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ UMOŻLIWIAJĄCE TWORZENIE MIEJSC PRACY ZWIĄZANYCH Z OPIEKĄ NAD ZABYTEKAMI	• Współpraca z urzędami pracy w zakresie realizacji bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych oraz zabezpieczających na terenach objętych ochroną dziedzictwa kulturowego; • Organizowanie szkoleń dla osób bezrobotnych w zakresie tradycyjnych rzemiosł budowlanych, mających na celu utrzymanie na rynku pracy zanikających zawodów oraz przekazywanie wiedzy o tradycyjnych technikach budowlanych; • Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych znajdujących się w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego, oferujących usługi wypoczynkowe oraz rozrywkowe, jako elementów promocji dziedzictwa kulturowego; • Podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Gminy, szczególnie tych zatrudnionych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez organizowanie odpowiednich szkoleń zawodowych;

	• Udzielanie merytorycznej pomocy właścicielom zabytków w przygotowywaniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków, pochodzące z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.
ODNOWA WSI W KONTEKŚCIE POPRAWY STANU ZACHOWANIA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA REGIONALNEGO	• Rewitalizacja wsi oraz rewaloryzacja historycznych układów ruralistycznych, mająca na celu odtworzenie i zachowanie tradycyjnych cech przestrzennych oraz funkcjonalnych wsi; • Wspieranie lokalnych inicjatyw kulturalnych, promowanie oraz ochrona regionalnego folkloru, a także zachowanie i popularyzowanie gwary jako elementów tożsamości kulturowej społeczności wiejskiej; • Organizacja konkursów na najpiękniejszą wieś, mających na celu wyróżnianie gminnych obszarów, które najlepiej dbają o zachowanie tradycji oraz estetyki przestrzeni wiejskiej; • Promowanie i rozpowszechnianie dobrych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, z naciskiem na edukację i zaangażowanie społeczności lokalnej w proces ochrony tych zasobów.
PRIORYTET II <i>OCHRONA ZABYTEKÓW, DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO</i>	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
ZINTEGROWANA OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	• Promowanie walorów krajobrazowych gminy oraz atrakcyjnych przestrzeni widokowych, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony historycznego tła krajobrazowego; • Przeciwdziałanie nielegalnym inwestycjom budowlanym poprzez systematyczne monitorowanie przestrzegania przepisów prawa budowlanego i urbanistycznego. • Ochrona zieleni przydrożnej oraz alei ze starodrzewem, jako elementów krajobrazowych, które pełnią rolę estetyczną i ekologiczną w regionie; • Egzekwowanie ustaleń zawartych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w odniesieniu do terenów objętych ochroną, w celu zapewnienia właściwego kształtowania przestrzeni i zachowania wartości kulturowych oraz przyrodniczych; • Prowadzenie prac porządkowo-pielegnacyjnych na cmentarzach, mających na celu ich utrzymanie w należytym stanie oraz ochronę przed degradacją, w zgodzie z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego.
OCHRONA UKŁADÓW RURALISTYCZNYCH NA OBSZARACH WIEJSKICH	• Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: – <i>Ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, tradycyjnych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, a także relacji przestrzennych między zespołami zabytkowej zabudowy, mającą na celu zachowanie autentyczności przestrzeni wiejskiej;</i> – <i>Zabudowę wolnych działek budowlanych w obrębie centrów wsi oraz historycznych siedlisk, zgodnie z historyczną kompozycją danego układu, zachowując odpowiednią wielkość oraz formę architektoniczną istniejącej zabudowy.</i> • Wyznaczanie nowych terenów pod zabudowę w planach miejscowych w sposób, który zapewnia kontynuację historycznych siedlisk, zachowując ich charakter i układ przestrzenny.
STWORZENIE WARUNKÓW PRAWNYCH I ORGANIZACYJNYCH	• Przyjęcie i aktualizowanie Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bierawa oraz regularne monitorowanie jego realizacji w celu zapewnienia skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego; • Prowadzenie i aktualizowanie Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ), w celu utrzymania bieżącej bazy danych o obiektach zabytkowych na terenie gminy;

W CELU ZACHOWANIA, UTRZYMANIA I OCHRONY ZABYTKÓW	• Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Ochrony Zabytków, mająca na celu koordynowanie działań ochrony zabytków oraz realizację wspólnych inicjatyw w zakresie konserwacji; • Składanie wniosków do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie do rejestru zabytków szczególnie cennych obiektów, w tym m.in.: 1) <i>Kościół parafialny pw. św. Anny w Dziergowicach;</i> 2) <i>Kaplica Św. Jadwigi w Brzeźcach;</i> 3) <i>Kapliczka w Starej Kuźni przy domu na ul. Brzozowej 47;</i> 4) <i>„Dom Łowczego”, „Stajnia Łowczego”, „Stodoła Łowczego” i „Wieża obserwacyjna” w zespole obiektów dostrzegalni pożarowej przy ul. Brzozowej 48 w Starej Kuźni;</i> 5) <i>Kapliczka pw. Św. Jana przy skrzyżowaniu ul. Raciborskiej i Sienkiewicza (Solarnia).</i>
OCHRONA DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO I ZABYTKÓW RUCHOMYCH	• Wspieranie badań dotyczących zasobów dziedzictwa archeologicznego, mających na celu ochronę i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego; • Pomoc dla właścicieli zabytków ruchomych na terenie gminy Bierawa w pozyskiwaniu funduszy na prace konserwatorskie, w celu ich zachowania i ochrony; • Doradztwo i wsparcie w zakresie składania wniosków do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu, w celu założenia kart ewidencyjnych dla obiektów, które nie zostały jeszcze uwzględnione w ewidencji zabytków; • Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) poprzez włączenie nowych zabytków ruchomych; • Wspieranie badań archeologicznych poprzez organizację inwentaryzacji terenowych stanowisk archeologicznych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP); • Inwentaryzacja obiektów małej architektury, takich jak krzyże, kapliczki przydrożne oraz miejsca pamięci, będących świadectwem kulturowej przeszłości regionu, oraz ich wpisanie do gminnej ewidencji zabytków po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
PRIORYTET III <i>PROMOCJA I POPULARYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
POPULARYZOWANIE WIEDZY O REGIONALNYM DZIEDZICTWIE KULTUROWYM GMINY	• Publikacja elektroniczna wykazu gminnej ewidencji zabytków na stronie internetowej gminy, mająca na celu zwiększenie świadomości mieszkańców o dziedzictwie kulturowym regionu oraz informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o zasobach dostępnych w gminie; • Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach uzyskania dotacji na ich remont, konserwację i rewaloryzację; • Wspieranie i wydawanie publikacji, broszur promujących oraz przewodników poświęconych tematowi dziedzictwa kulturowego gminy; • Prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie wystaw, konkursów oraz innych inicjatyw mających na celu popularyzację historii gminy oraz jej zabytków; • Opracowanie „vademecum” dla właścicieli obiektów zabytkowych, zawierającego informacje o wymaganych pracach oraz obowiązkach związanych z konserwacją zabytków; • Nagłaśnianie i promowanie ważnych odkryć konserwatorskich oraz archeologicznych, a także informowanie społeczności lokalnej o takich wydarzeniach;

	• Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali i lokalnych obrzędów jako istotnych elementów tożsamości gminy i produktów turystycznych; • Popularyzacja najlepszych realizacji konserwatorskich oraz budowlanych przy obiektach zabytkowych, a także promowanie dobrych praktyk projektowych oraz sposobów zagospodarowania terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo, poprzez prezentowanie przeprowadzonych prac konserwatorskich, remontów i rekonstrukcji; • Opracowanie mapy zabytków gminy, która stanowić będzie atrakcyjną wizualnie formę promocji oraz ułatwi dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego; • Oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków specjalnym znakiem „obiekt chroniony prawnie” we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Kędzierzynie-Koźlu; • Rozwój i wyznaczenie szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych, samochodowych) wzdłuż najważniejszych zabytków gminy oraz miejsc istotnych z punktu widzenia historii i tradycji regionu, takich jak szlak zabytków techniki.
ROZPOZNANIE BADAWCZE POSZCZEGÓLNYCH OBIEKTÓW, ZESPOŁÓW ORAZ OBSZARÓW ZABYTKOWYCH	• Bieżący monitoring oraz weryfikacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, mający na celu zapewnienie aktualności danych oraz ich stanu zachowania. • Wykonywanie prac studialnych, w tym studiów historyczno-urbanistycznych, krajobrazowych, a także badań historyczno-architektonicznych zabytków przewidzianych do remontu. Dodatkowo, opracowanie katalogu typowej zabudowy regionalnej oraz detalu architektonicznego; • Finansowanie inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskich dla obiektów zabytkowych znajdujących się w stanie zagrożenia, celem oceny ich kondycji oraz wyznaczenia niezbędnych działań ochronnych; • Rozwój i wdrażanie planów ochrony zabytków, w tym ścisła współpraca z odpowiednimi instytucjami, ekspertami i właścicielami obiektów, w celu skutecznego zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy; • Organizacja szkoleń i warsztatów dla właścicieli zabytków oraz specjalistów z zakresu konserwacji; • Współpraca z instytucjami naukowymi i badawczymi, mająca na celu przeprowadzenie szczegółowych analiz oraz badań w zakresie historii, architektury i stanu technicznego obiektów zabytkowych, aby zapewnić skuteczną ochronę i ich prawidłową konserwację; • Tworzenie i aktualizacja dokumentacji konserwatorskiej dla każdego z obiektów zabytkowych, w tym szczegółowe plany prac konserwatorskich, które uwzględniają specyficzne wymagania ochrony zabytków oraz potrzeby zachowania autentyczności obiektów; • Zwiększenie dostępności do wyników badań oraz dokumentacji za pośrednictwem otwartych baz danych, publikacji lub wystaw, aby mieszkańcy oraz zainteresowane strony miały łatwy dostęp do informacji na temat zabytków gminy.

Źródło: opracowanie własne

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami będzie realizowany poprzez wykonanie określonych zadań, mających na celu osiągnięcie priorytetów określonych w dokumencie. Podstawą działań będą obowiązujące przepisy prawne oraz zawarte w nich regulacje, które odnoszą się do różnych instrumentów ekonomicznych, prawnych, społecznych oraz finansowych. W celu skutecznej realizacji Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bierawa wykorzystane zostaną następujące kategorie instrumentów:

1. Instrumenty prawne – wynikające z obowiązujących przepisów prawa, w tym m.in.:

- *wykonywanie decyzji administracyjnych, np. decyzji wydawanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;*
- *uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;*
- *powoływanie parków kulturowych;*
- *składanie wniosków o wpis do rejestru zabytków;*
- *ustanawianie opiekunów zabytków społecznych;*
- *oznakowanie obiektów zabytkowych zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków.*

2. Instrumenty społeczne – obejmujące m.in.:

- *działania edukacyjne i promocyjne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;*
- *organizowanie systemów konsultacji i dyskusji publicznych;*
- *współpraca z właścicielami i użytkownikami zabytków (w tym z władzami kościelnymi, parafiami, osobami fizycznymi);*
- *współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz grupami nieformalnymi w obszarze niematerialnego dziedzictwa kulturowego.*

3. Instrumenty kontrolne – obejmujące m.in.:

- *aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ);*
- *monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego;*
- *przeprowadzanie analiz dotyczących stanu zachowania obiektów zabytkowych.*

4. Instrumenty koordynacji – obejmujące m.in.:

- *realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych, takich jak wojewódzkie, powiatowe i gminne plany rozwoju;*
- *współpracę z innymi jednostkami samorządowymi, organizacjami wyznaniowymi oraz właścicielami zabytków w zakresie opieki nad dziedzictwem kulturowym.*

5. Instrumenty finansowe – obejmujące m.in.:

- *finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy zabytkach;*
- *udzielanie dotacji na prace konserwatorskie i restauratorskie;*
- *korzystanie z funduszy unijnych oraz dotacji i subwencji na działalność konserwatorską.*

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedłożony Radzie Gminy w celu uchwalenia. Dokument ten, opracowany na okres czterech lat, pełni rolę uzupełniającą względem innych dokumentów planistycznych oraz aktów prawa miejscowego. Zgodnie z artykułem 87 ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (o.z.o.n.z.), Wójt Gminy Bierawa zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdania z realizacji Programu co dwa lata, które następnie przedstawi Radzie Gminy.

Ocena realizacji celów zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami będzie opierała się na następujących kryteriach:

- a. **Bieżący monitoring Gminnej Ewidencji Zabytków**, przeprowadzany przynajmniej raz na dwa lata, obejmujący informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych oraz zmianach w stosunkach własnościowych.
- b. **Poziom wydatków gminy** na ochronę i opiekę nad zabytkami, uwzględniający wartość finansową oraz liczbę obiektów zabytkowych poddanych pracom konserwatorskim i remontowym.
- c. **Ocena postępu prac rewitalizacyjnych** związanych z obiektami zabytkowymi.
- d. **Realizacja zadań w zakresie promocji zabytków i edukacji**, obejmująca działania związane z dziedzictwem kulturowym Gminy Bierawa, takie jak liczba przeprowadzonych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych oraz opracowanych materiałów promujących dziedzictwo, w tym folderów i innych publikacji.
- e. **Ocena współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych**, szczególnie w kontekście działań rewitalizacyjnych.

Głównym beneficjentem Programu jest społeczność lokalna, która powinna bezpośrednio odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli oraz użytkowników obiektów zabytkowych, ale także wszystkich mieszkańców gminy. Program stanowi podstawę dla działań mających na celu inicjowanie, wspieranie i koordynowanie badań oraz prac związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, a także promowaniem i upowszechnianiem dziedzictwa kulturowego gminy.

10. Źródła finansowania

Właściciele i posiadacze zabytków mają obowiązek zapewnienia odpowiedniej opieki nad nimi [1]. Działania te obejmują:

1. **Naukowe badanie i dokumentowanie zabytku** - Właściciel lub posiadacz zabytku zobowiązany jest do przeprowadzenia badań naukowych oraz odpowiedniego dokumentowania obiektu, mającego na celu gromadzenie i udostępnianie informacji dotyczących jego historii, znaczenia oraz innych istotnych danych.
2. **Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych** - Odpowiedzialność właściciela lub posiadacza zabytku obejmuje organizowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz budowlanych, mających na celu utrzymanie zabytku w dobrym stanie technicznym i estetycznym.
3. **Zabezpieczanie i utrzymywanie zabytku oraz jego otoczenia** - Właściciel lub posiadacz zabytku ma obowiązek ochrony zabytku przed zniszczeniem i degradacją oraz dbanie o jego otoczenie, zapewniając odpowiednie warunki do jego prezentacji i zachowania wartości.

4. **Korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałość jego wartości** - Właściciel lub posiadacz zabytku powinien zapewnić, aby użytkowanie, ekspozycja i zarządzanie ruchem turystycznym były zgodne z zasadami ochrony zabytków, w celu zachowania ich wartości.
5. **Popularyzowanie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury** - Właściciel lub posiadacz zabytku zobowiązany jest do szerzenia wiedzy na temat wartości historycznych i kulturowych zabytku, poprzez organizację wydarzeń edukacyjnych oraz promocję zabytku.

Finansowanie działań związanych z opieką nad zabytkami nie obciąża wyłącznie właściciela, lecz również inne podmioty posiadające prawa do zabytku, takie jak osoby fizyczne czy jednostki organizacyjne. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego posiadających prawo do obiektu, opieka nad zabytkiem stanowi ich zadanie własne. Środki na ochronę i opiekę nad zabytkami mogą pochodzić zarówno ze źródeł publicznych, takich jak budżety jednostek samorządu terytorialnego, dotacje od wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz fundusze europejskie, jak i ze źródeł prywatnych, takich jak osoby fizyczne, fundacje, osoby prawne czy instytucje kościelne.

Dotacje przyznawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Prace związane z dofinansowaniem obiektów zabytkowych są regulowane przez ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad nimi [1] oraz przez Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów państwowych materiałów archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny [25].

Dotacje mogą być przyznawane osobom fizycznym, jednostkom samorządu terytorialnego oraz innym podmiotom, będącym właścicielami lub posiadaczami zabytków wpisanych do rejestru, bądź posiadającym takie obiekty w trwałym zarządzie (art. 73 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad nimi). Celem dotacji jest wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych, które mają być przeprowadzone w roku złożenia wniosku lub w roku następnym. Dotacja może również przybrać formę refundacji poniesionych kosztów, pod warunkiem złożenia wniosku przed upływem 3 lat od zakończenia prac. W przypadku refundacji, wnioski należy złożyć w roku następującym po zakończeniu prac konserwatorskich i robót budowlanych kwalifikujących się do dofinansowania. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego z części budżetu państwa zarządzanej przez tego ministra lub przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z funduszy budżetowych, których dysponentem jest wojewoda (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad nimi). Szczegółowy wykaz prac, które mogą podlegać dofinansowaniu, określa art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad nimi. Wśród prac, które mogą być finansowane, znajdują się m.in.: sporządzanie ekspertyz technicznych i konserwatorskich, prowadzenie badań konserwatorskich oraz architektonicznych, wykonywanie dokumentacji konserwatorskiej, opracowanie programów prac konserwatorskich i restauratorskich, wykonywanie projektów budowlanych zgodnie z przepisami prawa budowlanego, rekonstrukcja kompozycji wnętrz, stabilizacja konstrukcyjna części zabytku, odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych, a także modernizacja instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych. Wsparcie może obejmować także zakup materiałów konserwatorskich, budowlanych, instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zasadniczo dotacja przyznawana jest na poziomie do 50% kosztów związanych z realizacją prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Jednakże, jeśli zabytek posiada szczególną wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia szczególnie skomplikowanych prac konserwatorskich, restauratorskich bądź robót budowlanych, wysokość dotacji może wynosić nawet do 100% kosztów tych działań (art. 78 ust. 1-2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad nimi).

Dotacje na szczeblu wojewódzkim i powiatowym

Podstawą przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach zlokalizowanych w gminie Bierawa, które są wpisane do rejestru zabytków lub uwzględnione w gminnej ewidencji zabytków, jest artykuł 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1] oraz uchwała Nr LXII/641/2024 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 27 lutego 2024 r., która dotyczy zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków, znajdujących się na obszarze województwa opolskiego.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [1] oraz art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym [2], finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach należy do obowiązków jednostki samorządu terytorialnego. W przypadku, gdy jednostka samorządu terytorialnego dysponuje tytułem prawnym do obiektu, opieka nad zabytkiem staje się jej zadaniem własnym. Zasady udzielania dotacji z budżetu Gminy Bierawa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków określa uchwała Nr LXVII/465/2023 Rady Gminy Bierawa z dnia 29 listopada 2023 r.

Dotację może otrzymać podmiot posiadający prawo do zabytku (właściciel, użytkownik). Wnioskodawcy muszą złożyć wniosek o dofinansowanie, który zostanie oceniony formalnie i merytorycznie przez komisję powołaną przez Wójta Gminy Bierawa. Dotacja może wynosić do 98% kosztów prac, przy wymaganym minimalnym wkładzie własnym wynoszącym 2%. Dotacja jest przeznaczona tylko na zadania, które nie zostały jeszcze rozpoczęte w momencie składania wniosku. Wnioskodawcy muszą uzyskać odpowiednie zezwolenia na prace konserwatorskie lub budowlane. W przypadku, gdy dotacja dotyczy działalności gospodarczej, musi być ona zgodna z przepisami o pomocy de minimis. Gmina Bierawa wybiera do 10 wniosków do realizacji na podstawie oceny komisji, a termin składania wniosków jest wyznaczony w ogłoszeniu. W przypadku większej liczby wniosków, decyduje data ich złożenia. Dotacje są wypłacane po zakończeniu realizacji zadania, a przed ich przyznaniem wymagana jest umowa między Gminą a beneficjentem. Beneficjent zobowiązany jest do przeprowadzenia postępowania zakupowego w sposób transparentny.

W rozdziale 11 szczegółowo przedstawiono cele prac, na które przeznaczana jest dotacja gminna. Dotacja obejmuje działania z zakresu konserwacji, restauracji oraz budowy obiektów zabytkowych.

Fundusz Kościelny - Dotacje Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Fundusz Kościelny, ustanowiony na mocy ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczenia proboszczom posiadania gospodarstw rolnych oraz utworzeniu Funduszu Kościelnego, ma na celu wypłacanie rekompensat kościołom za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie [24].

Fundusz ten wspiera kościoły i inne związki wyznaniowe posiadające uregulowany status prawny w Polsce. Środki Funduszu Kościelnego mogą być przeznaczane na realizację zadań związanych z konserwacją i remontami obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej, zgodnie z obowiązującymi przepisami lub orzecznictwem. Obejmuje to takie prace jak remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolacja, a także remonty oraz wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznych, wodociągowych, kanalizacyjnych i odgromowych.

W szczególnych przypadkach fundusz może również finansować remonty ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych, takich jak instrumenty muzyczne czy dzwony, a także stałych elementów wystroju wnętrz, takich jak ołtarze, polichromie, freski czy posadzki. Zasadniczo, prace dotyczące otoczenia obiektu, takie jak chodniki, ogrodzenia czy trawniki, nie są finansowane ze środków Funduszu Kościelnego.

Programy Operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z kluczowych źródeł finansowania działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami są fundusze z budżetu państwa, które znajdują się w gestii Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Co roku Minister ogłasza odpowiednie programy, dzięki którym możliwe jest pozyskanie tych środków. Informacje o programach Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego publikowane są na oficjalnej stronie internetowej ministerstwa. W 2025 roku na stronie <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2025> można znaleźć m.in. następujące programy dedykowane ochronie i opiece nad zabytkami:

- 1) „Badanie polskich strat wojennych” – Zasadniczym celem tego programu jest wspieranie działań instytucji zajmujących się badaniami proveniencyjnymi w zakresie strat wojennych, zwłaszcza dotyczących ruchomych dóbr kultury, które zostały utracone w wyniku II wojny światowej na terenach Polski po 1945 roku. Program koncentruje się na zbiorach pochodzących zarówno z kolekcji publicznych, jak i prywatnych, oraz od związków wyznaniowych. W ramach wsparcia realizowane są takie działania jak kwerendy archiwalne, digitalizacja źródeł, publikacje, organizowanie konferencji i szkoleń, tworzenie stron internetowych oraz organizacja wystaw, które mają na celu upowszechnienie wiedzy na temat strat wojennych i badań proveniencyjnych.
- 2) „Czasopisma” - Program ma na celu dofinansowanie czasopism kulturalnych o dużym znaczeniu społecznym, których misją jest udostępnianie wartościowych publikacji autorskich, profesjonalnie opracowanych edytorsko, wpisujących się w spójny, cyklicznie realizowany profil programowy. Jego głównym celem jest wsparcie jakości pracy redakcyjnej, a także umożliwienie budowania partnerskich relacji pomiędzy autorami i zespołami redakcyjnymi. Program sprzyja procesom wydawniczym wymagającym perspektywicznego planowania oraz stwarza warunki do rozwijania relacji z czytelnikami i poszukiwania nowych odbiorców.

Ważnym aspektem jest także wzmocnienie kulturotwórczej roli aktywnie działających czasopism, z naciskiem na odpowiedzialność za jakość prowadzonej debaty kulturalnej. Dofinansowane projekty mają wyróżniać się dbałością o to, by ich działalność przeciwdziałała gettoizacji i instrumentalizacji kultury, a także stwarzała przestrzeń do szerokiego społecznego dialogu. Program wspiera głosy różnorodnych środowisk, których perspektywy estetyczne i społeczne są reprezentowane

w czasopiśmie, a jednocześnie promuje dbałość o równość kobiet i mężczyzn oraz poszanowanie potrzeb grup defaworyzowanych.

- 3) „Groby i cmentarze wojenne w kraju” - Celem programu jest wspieranie pielęgnacji grobów oraz cmentarzy wojennych znajdujących się na terenie Polski, które stanowią materialne świadectwa istotnych wydarzeń z historii kraju, związanych z walką i męczeństwem. Program ma również na celu wspieranie działań naukowych, które promują wiedzę na temat tych wydarzeń.
- 4) „Infrastruktura domów kultury” - Program ma na celu stworzenie dogodnych warunków dla funkcjonowania domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki, skupiając się na edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację oraz rozbudowę ich infrastruktury.
- 5) „Infrastruktura kultury” - Celem programu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.
- 6) „Kolekcje sztuki współczesnej” - Celem programu jest tworzenie i rozwój reprezentatywnych, międzynarodowych kolekcji sztuki współczesnej o randze zbiorów narodowych, dla wzmocnienia systemu wystawienniczego i obszaru sztuk wizualnych w Polsce.
- 7) „Kultura cyfrowa” - Strategicznym celem programu jest zwiększenie liczby dostępnych zasobów dziedzictwa kulturowego w formie cyfrowej wraz z umożliwieniem ich ponownego wykorzystania. W ramach programu można realizować zadania dotyczące cyfryzacji dziedzictwa kulturowego obejmujące digitalizację i udostępnianie w Internecie zasobów muzealnych, bibliotecznych, audiowizualnych, zabytkowych oraz archiwalnych wraz z zapewnieniem bezpiecznej i długookresowej archiwizacji zasobów cyfrowych.
- 8) „Kultura Dostępna” - Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej.
- 9) „Kultura ludowa i tradycyjna” - Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.
- 10) „Miejsca pamięci narodowej za granicą” - Celem programu jest dążenie do zapewnienia godnego miejsca spoczynku naszym poległym i pomordowanym oraz troska i opieka nad grobami wojennymi znajdującymi się poza granicami kraju.
- 11) „Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju” - Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości
- 12) „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” - Celem programu jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat.
- 13) „Ochrona zabytków” - Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dodatkowo w 2025 r. szczególnym celem będzie zabezpieczenie zabytków, uszkodzonych w wyniku powodzi, która przeszła przez województwa dolnośląskie, opolskie, lubuskie i śląskie we wrześniu 2024 r.

- 14) „Ochrona zabytków archeologicznych” - Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.
- 15) „Wspieranie archiwów, bibliotek i muzeów poza krajem 2025” - Strategicznym celem programu jest stworzenie możliwości efektywnej ochrony oraz zachowania polskiego dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz popularyzowania wiedzy na temat tej spuścizny kulturowej, obejmującej dziedzictwo wytworzone, zgromadzone i przechowywane w Europie oraz innych częściach świata przez organizacje polonijne i emigracyjne.

Fundusze unijne

Finansowanie, oprócz głównych źródeł, jak środki publiczne z budżetu państwa oraz budżetów samorządowych, odbywa się także dzięki istotnemu wsparciu funduszy Unii Europejskiej. Szczegółowe informacje na temat europejskich funduszy strukturalnych i działających w ich ramach programów publikowane są na stronie www.funduszeuropejskie.gov.pl i www.interreg-central.eu.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Dotacje dot. realizacji uchwały Nr LXVII/465/2023 Rady Gminy Bierawa z dnia 29 listopada 2023 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków będą finansowane w jednej z trzech kategorii:

- 1) do 150.000,00 złotych brutto;
- 2) do 500.000,00 złotych brutto;
- 3) do 3.500.000,00 złotych brutto.

Dotacje będą przyznawane na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;

- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

12. Akty prawne

- [1] Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (tj. Dz. U. z 2024r., poz. 1292 ze zm.);
- [2] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (tj. Dz. U. z 2024r., poz. 1465);
- [3] Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 2010r., nr 75, poz. 474);
- [4] Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. 2024 poz. 1130);
- [5] Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. *Prawo Budowlane* (tj. Dz. U. z 2024 r., poz. 725 ze zm.);
- [6] Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. *Prawo ochrony środowiska* [tj. Dz. U. z 2024r., poz. 54 ze zm.);
- [7] Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. *o ochronie przyrody* (tj. Dz. U. z 2024r., poz. 1478 ze zm.);
- [8] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. *o gospodarce nieruchomościami* (tj. Dz. U. z 2024 r., poz. 1145 ze zm);
- [9] Ustawa z dnia 25 października 1991 r. *o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (tj. Dz. U. z 2024r. poz. 87, ze zm.);
- [10] Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (tj. Dz. U. z 2024r., poz. 1491);
- [11] Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. *o muzeach* (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- [12] Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. *o bibliotekach* (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 2393 ze zm.);
- [13] Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. *o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164 ze zm);
- [14] Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. *w sprawie dotacji na badania archeologiczne* (Dz. U. z 2014, poz. 110);
- [15] Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. *w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami* (Dz. U. 2004 r. Nr 124, poz. 1304);
- [16] Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. *w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych* (Dz. U. 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- [17] Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. *w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* (Dz. U. z 2021 r. poz. 56);
- [18] Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011r. *w sprawie wywozu zabytków za granicę* (Dz.U.2011r., Nr 89, poz. 510);

- [19] Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- [20] Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. z 2015r. poz. 979);
- [21] Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- [22] Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 13 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury w sprawie rzeczoznawców ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. 2020 nr 124 poz. 1901);
- [23] Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 r., poz. 1275);
- [24] Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U. 1950 r., nr 9 poz. 87);
- [25] Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów państwowych materiałów archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny (Dz. U. z 2015 r. poz. 1733).